

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİMDALI

İBRAHİM TENKEKİ
HAYATI-SANATI-ESERLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yunus Emre DAĞ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Levent BİLGİ

ŞANLIURFA – 2018

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı 155210001 numaralı Yunus Emre Dağ 'ın hazırladığı "İbrahim Tenekeci: Hayatı-Sanatı-Eserleri" konulu **yüksek lisans** tezi ile ilgili tez savunması, 21/09/2018 tarihinde, saat 13.00'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL (başarılı) olduğuna oybirliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

21/09/2018

Sınav Jürisi	Unvan, Adı Soyadı	Kanaati	İmzası
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Levent Bilgi	Kabul	
Üye	Doç. Dr. Fatih Arslan	Kabul	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Halef Nas	Kabul	

Bu tezin Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

5/11/2018

Prof. Dr. Abdullah ÇELİK
Müdür

Not: a) Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntıların, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

b) Tez, HÜBAK'tan Bilimsel Araştırma Projesi mali destek Almıştır Almamıştır.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORJİNALLIK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı : Yunus Emre Dağ

Öğrenci Numarası : 155210001

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve
Edebiyatı

Programı : Türk Dili ve Edebiyatı

Başlık (Türkçe) : İbrahim Tenekeci:
Hayatı-Sanatı-Eserleri

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen yüksek lisans tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 191 sayfalık kısmına ilişkin, 27/08/2018 tarihinde şahsım/ danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı % 9'tür. Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 6 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/tezsiz lisansüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisansüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığımı ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntıların bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağını gösterdiğimi, Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden herhangi birisinin yer almadığımı, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

21/09/2018
Hazırlayan Öğrencinin

İmzası

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım. 21/09/2018

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı

Dr. Öğr. Üyesi *Levent Bilgi*
(İmzası)

ÖN SÖZ

İbrahim Tenekeci, 1940 sonrası Türk şiiri için önemli bir şairdir. İlk şiiri 18 yaşında yayınlanan şair, o yıldan beri şiir yazmaya hiç bırakmamıştır. Bu nedenle verimli bir şair olmuştur. Yaklaşık 30 yıllık şairlik macerası sonucunda birçok ödüle layık görülmüştür.

İbrahim Tenekeci, aynı zamanda gazeteci ve yazardır. İtibar dergisinin genel yayın yönetmeni ve yazarıdır. Yeni Şafak gazetesinde köşe yazarlığı ve Profil Yayınları'nda şiir editörlüğü yapmaktadır. Bu sayede birçok şair ve yazarı edebiyatımıza kazandırmıştır.

30 yıllık edebiyat hayatında birçok eser yazmıştır. Şiir ve gazete yazılarından derlenen deneme kitapları, hemen her iki yılda bir kitap yayımlayacak kadardır. Tenekeci, roman yazmamıştır. Daha çok şair kimliğiyle öne çıkan bir sanatçıdır.

İbrahim Tenekeci: Hayatı-Sanatı-Eserleri adlı bu yüksek lisans çalışmamız şairin söz konusu eserlerinin incelenmesinden oluşmaktadır. Şair üzerine daha önce bir çalışma yapılmamıştır. Bununla birlikte çalışmamız yayımlanmış eserleri, mevcut röportajları ve edinilen bilgiler neticesinde hazırlanmıştır.

Giriş bölümünde, Türk şiiri ve İbrahim Tenekeci'nin Türk şiiri içerisindeki yerine kısaca değinilmiştir.

Birinci bölümde; İbrahim Tenekeci'nin hayatı hakkında elde bulunan bilgiler verilmiştir. Yayımlanan kitaplarının tanıtım bültenlerinden toplanan verilerle hayatı anlatılmaya çalışılmıştır. Tenekeci'nin hayatı kapsamında çocukluğu ve eğitim yıllarına da yer verilmiştir. Ayrıca şairin, şiir ve deneme kitapları hakkında kısa açıklamalarda bulunulmuştur.

İkinci bölümde; Tenekeci'nin sanat ve edebiyat hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Söz konusu tanımlar, İbrahim Tenekeci'nin gazete yazılarından derlenen deneme kitaplarından hareketle oluşturulmuştur. Şairin, eserlerinden yola çıkılarak politik ve edebi duruşu aydınlatılmıştır.

Üçüncü bölümde ise İbrahim Tenekeci'nin şiiri geniş olarak incelenmiştir. Şiirin teknik ve anlam bakımından durduğu yer anlatılmıştır. Bununla birlikte şiirinde temalar, ahenk, armoni, dil ve anlatım konuları derinlemesine ortaya konulmuştur.

Sonuç bölümünde tüm bu veriler ışığında, İbrahim Tenekeci'nin Türk şiirindeki yeri ve şiirinin muhtevası tespit edilmiştir.

İbrahim Tenekeci'nin hayatı üzerine araştırmalar yaparken iki yıllık çabalarımıza rağmen şairin kendisinden hiçbir yardım hatta geri dönüş bile alamadığımızı üzümlere belirtmeliyim.

Tezin hazırlanmasında teknik desteğini esirgemeyen arkadaşım İbrahim Cergibozan'a teşekkür ederim. Ayrıca çalışma hayatım boyunca maddi manevi her türlü desteğini gördüğüm ve sayesinde yapabildiğim bütün çalışmalarım için Dr. Öğr. Üyesi Levent Bilgi'ye teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

MAYIS 2018

YUNUS EMRE DAĞ

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	I
ÖZET	VI
ABSTRACT.....	VII
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
HAYATI-ESERLERİ	4
1.1. Hayatı.....	4
1.1.1. Çocukluğu.....	7
1.1.2. Öğrenim Yılları.....	8
1.2. Eserleri.....	9
1.2.1. Deneme Kitapları.....	9
1.2.2. Şiir Kitapları.....	13
1.2.3. Ödülleri.....	16
İKİNCİ BÖLÜM.....	17
SANATI VE EDEBİYATI	17
2.1. SANAT-EDEBİYAT VE ŞİİR ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİ.....	17
2.1.1. Sanat Nedir?	18
2.1.2. Sanat ve Siyaset.....	18
2.1.3. Şiir Nedir ?.....	20
2.1.4. Şiir ve İlham	20
2.1.5. Sanatta ve Şiirde Evrensellik	21
2.1.6. Şiir ve Politika	21
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	26
ŞİİRİ.....	26
3.1. ŞİİRLERİNDE TEMALAR.....	27
3.1.1. Mevsimler	27
3.1.2. Yalnızlık.....	29
3.1.3. Yaşama Sevinci.....	30
3.1.4. Direnme.....	32
3.1.5. Aşk.....	33

3.1.6.	Hasret	38
3.1.7.	Ölüm	42
3.1.8.	Kadın	48
3.1.9.	Sevgi	52
3.1.10.	Ayrılık	57
3.1.11.	Anne	61
3.1.12.	Baba	68
3.1.13.	Tevazu	72
3.1.14.	Korku	74
3.1.15.	Allah	77
3.1.16.	Dostlarına Şiirler	85
3.2.	ÂHENK	90
3.2.1.	Ritim	93
3.2.1.1.	Vezin	93
3.2.1.2.	Kafiye ve Redif	96
3.2.3.	Armoni	96
3.2.3.1.	Aliterasyon	97
3.2.3.2.	Asonans	98
3.2.4.	Yineleme Grupları	99
3.2.4.1.	Ön Yineleme	101
3.2.4.2.	Art Yineleme	101
3.2.4.3.	Bağlaç Yinelemesi	103
3.2.4.4.	Ek Yinelemesi	105
3.2.4.5.	Kıvrımlı Yineleme	107
3.2.4.6.	Tırmanma	110
3.2.4.7.	Çok Ekli Yineleme	111
3.2.4.8.	İkilemeler	112
3.2.4.9.	Zıt Yapılı Yineleme	114
3.2.4.10.	Zıt Paralel Yineleme	116
3.2.4.11.	Çapraz Yineleme	117
3.2.4.12.	Sözcük Yinelemesi	117
3.2.4.13.	Metinsel Yineleme	119
3.3.	ŞEKİL	119
3.3.1.	Nazım Birimi	119
3.3.2.	Nazım Biçimleri	122

3.3.2.1.	Geleneksel Nazım Biçimleri	122
3.3.2.2.	Serbest Nazım Biçimleri	123
3.3.2.3.	Eşit Düzenli Biçimler	124
3.3.2.4.	Düzyazı Şiirleri	124
3.3.3.	Görüntüye Dayalı Şekil Denemeleri	125
3.3.3.1.	Kırık Dize Düzeni	127
3.3.3.2.	Somut Şiir	128
3.3.4.	Hacim Bakımından Şiir	130
3.3.4.1.	Kısa Şiir	130
3.3.4.2.	Uzun Şiir	131
3.4.	DİL VE ANLATIM	131
3.4.1.	Sözcük Kadrosu	131
3.4.2.	Dize ve Cümle Yapısı	133
3.4.2.1.	Dize Yapısı	133
3.4.2.1.1.	Tek Sözcüklü Dizeler	133
3.4.2.1.2.	Sözcük Üçlemesi	134
3.4.2.1.3.	Dize Bölme	135
3.4.2.1.4.	Uzun Dize	136
3.4.2.1.5.	Dizelerde Ayraçlar	137
3.4.2.1.6.	Dizelerde Kısa Çizgi	138
3.4.2.2.	Cümle Yapısı	139
3.4.3.	Anlatım Teknikleri	143
3.4.3.1.	Konuşma Dili	143
3.4.3.2.	Rahat ve İçten Söyleyiş	144
3.4.3.3.	Argo	145
3.4.3.4.	Deyimler	146
3.4.3.5.	Atasözleri	147
3.4.3.6.	Kısa ve Etkili Anlatım	148
3.4.3.7.	Öyküleme	150
3.4.3.8.	Betimleme	151
3.4.3.8.	Sıralama	153
3.4.3.9.	Diyalog	157
3.4.4.	Metinlerarasılılık	159
3.4.5.	Sapmalar	162
3.4.5.1.	Yazınsal Sapmalar	163

3.4.5.2.	Ses Bilimsel Sapmalar	166
3.4.5.3.	Sözcüksel Sapmalar	167
3.4.5.4.	Dil Bilgisel Sapmalar	168
SONUÇ	170
KAYNAKÇA	172

ÖZET

İBRAHİM TENEKECİ: HAYATI-SANATI-ESERLERİ

Bu çalışmada şair ve yazar İbrahim Tenekeci'nin Yeni Şafak Gazetesinde yayımlanan yazılarından oluşturulmuş deneme kitapları ve müstakil basılan şiir kitapları incelenmiştir. Çalışmanın amacı İbrahim Tenekeci'nin şiirlerini yapılandırma biçiminin ortaya konularak, şiirlerin epistemolojik, tematik ve estetik alt yapısının belirlenmesidir. Şiirlerin organize edilmiş biçimi, şairin şiir tekniklerinden yararlanma şekli ve öne çıkan temalar üzerinde durularak, şairin şiirlerine estetik değerini ne şekilde kazandırdığı tespit edilmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde şairin hayatı, ikinci bölümde deneme yazılarından derlenmiş sanat ve edebiyat üzerine görüşleri, üçüncü bölümde ise şiiri incelenmiştir. Sonuç bölümünde elde edilen veriler birbirleriyle ilişkilendirilerek, İbrahim Tenekeci'nin şiirlerinin ve şairliğinin Türk şiiri içindeki konumu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İbrahim Tenekeci, Deneme, Şiir, İnceleme, Sanat

ABSTRACT

IBRAHİM TENEKECİ: HIS LIFE, HIS ART, HIS WORKS

In this study, İbrahim Tenekeci's – a poet and an author – essay books which are compiled from his writings published in the newspaper called Yeni Safak, and his poetry books have been examined. The aim of the study is to examine the epistemological, thematic and aesthetic substructure of İbrahim Tenekeci's poems by revealing his way of structuring his poems. By focusing on his way of organizing poems, utilizing the poetry techniques and themes that stand out, it is aimed to determine how the poet has brought aesthetic value into his poetry.

The study is composed of three chapters. In the first chapter, the poet's life is examined. In the second chapter, his views on art and literature, compiled from certain essays, are analysed. In the third chapter, his poetry is examined. In the conclusion, by relating the obtained data with each other, the position of İbrahim Tenekeci's poems and poesy in Turkish poetry has been determined.

Key Words: İbrahim Tenekeci, Essay, Poetry, Review, Art

KISALTMALAR

a.g.m: Adı geen makale/Adı geen metin.

a.g.e: Adı geen eser.

s. : Sayfa.

ev. : eviren.

haz. : Hazırlayan.

YKY :Yapı Kredi Yayınları.

TDK: Türk Dil Kurumu.

A DTCF : Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafiya Fakültesi.

vd. : Ve diğeri.

vb. : Ve benzeri.

bkz. : Bakınız.

GİRİŞ

İbrahim Tenekeci şiirlerini teknik olarak modern şiir geleneği üzerine kurmuştur. İkinci Yeni dönemi şiirleriyle benzerlik göstermesine rağmen, bazı konularda farklılık göstermiştir. Bu farklılıklar biçem ve teknik başta olmak üzere, muhtevadan akıma kadar ortaya çıkmıştır.

Bu dönemde şiire yeni tema ve biçimler getirme kaygısıyla yeni bir yol oluşturulmuştur. Öte yandan modern şiir, Garip ve İkinci Yeni akımından bazı izler taşımıştır. Muhteva bunun en açık örneğidir. Modern şiirde kendini en çok hissettiren akım toplumcu gerçekçilik olmuştur. Bu bakımdan İbrahim Tenekeci'nin edebiyat dünyasına adım attığı dönemi ve öncesini bilmek; şairin düşünce ve estetik alt yapısını oluşturan şartları belirleme noktasında önem kazanmıştır.

Cumhuriyet felsefesini hazırlayan; İslamcılık, Batıcılık ve Türkçülük, İkinci Meşrutiyet'in getirdiği özgürlük ortamı sayesinde gelişmiştir. Cumhuriyet şiirini daha sonra önemli derecede etkileyecek olan akımlar da oluşmuştur. 1917 Sovyet Bolşevik ihtilalinden kaynaklanan sosyalist ideoloji de bunlardan biridir. Nazım Hikmet bu akımın öncüsüdür. Cumhuriyet dönemi ve devamında bu dört fikir hareketi şairlerin düşünce hayatına etki ettiği gibi, eserlerinin şekillenmesinde de belirleyici olmuştur.

Cumhuriyet rejimi şairlere birtakım değerler katmıştır. Bu değerlerden biri toplumcu bilinçtir. Özellikle 1940 sonrası eser vermeye başlayan sanatçılarda bu durum sıkça görülür. Mutluay, cumhuriyetle gelen toplumcu bilinci şöyle açıklar: *“1940 sonrasında şiiri nazmın kolay yardım ögelerinden uzakta tutmak isteyen, daha halkçı ve gerçekçi yönlerle adanan, daha özgür niyetler yeniliği görülür.”*¹

Tenekeci de bu bilinçten faydalanmıştır. Sanatının ilk evresinde İslami görüş bilincini şiirlerine yansıtır. Onun toplumculuğu 1940 sonrası sanatçılarla tema gibi bazı konularda benzer özellikler göstermiştir.

¹ Rauf Mutluay, *Elli Yılın Türk Edebiyatı*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1976, s. 265.

İbrahim Tenekeci'nin gerek yetişme evresinde, gerekse ilk şiirini yayımladığı 1988 yılında, Cumhuriyet kültürü ile yetişmiş ve yukarıda bahsettiğimiz cereyanları yaşamış şairlerin sanat anlayışları halen geçerliliğini korumaktadır.

“Hatta Nazım Hikmet'in ve özellikle Garipçilerin serbest söyleyiş noktasındaki bütün çabalarına rağmen 1950'lere kadar hece ölçüsünü şiirin temel unsuru olarak gören anlayış bile tam anlamıyla yıkılabilmiş değildir.”²

Bu açıdan Garip şiiri genel bir değerlendirme yapılmasının önünü kapatmıştır. Toplumcu şiir Nazım Hikmet ve sonrasında benzerlik gösterirken Garipçilerde aynı durum söz konusu değildir.

“Nazım Hikmet'e göre, sanatın toplumculuğu, yenilikçilik, toplum koşullarının sanat üzerindeki etkisi, şiir geleneğinin şair üzerindeki rolü, konuşma diliyle şiir dili arasındaki ilişki, şiir nazım farklılığı, sadelik gibi birçok hususta Garip'in yol açıcısı olmuştur.”³

Cumhuriyetle birlikte ortaya çıkan toplumcu şiiri etkileyen başka ideolojiler de olmuştur. Bunlar Marksizm ve sosyalizm gibi geçerliliğini hala koruyan ideolojilerdir. Öyle ki bazı sanatçıların fikirlerinin başlıca kaynağı olmuştur. Hasan Bülent Kahraman Türk şiirinde modernizmi anlatırken bu konuya değinmiştir.

“Toplumcu gerçekçi ozanlar birbirlerinden kopuk, birbirlerinden farklı şiirlerin yazıldığı, şiir kitaplarının yayımlandığı bir ortamda 1943'ten sonra şiirlerini yayımlamaya başlamıştır. Başta Ömer Faruk Toprak, Rifat Ilgaz, Niyazi Akıncıoğlu, Cahit Irgat, Enver Gökçe, Atilla İlhan olmak üzere şairler Marksist duyarlılık çerçevesinde savaş, hürriyet, yoksulluk, baskı, gelecek güzel günle, umut gibi temaları işlemiştir. Henüz çok güçlü bir politik altyapıdan söz edilmemekle birlikte birkaç şiirde faşizme karşı bir tepki de geliştirilmiştir.”⁴

İbrahim Tenekeci sanat hayatı boyunca hiçbir ekolle, akımla bütün bütüne ilişki içinde olmamıştır. Şiirinin hiçbir döneminde Türk şiirinin geleneksel yolunda ilerlememiş ve kendi söylemini kurmuştur. Yukarıda bahsettiğimiz Marksizm gibi

² Hakan Sazyek, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1996, s. 11.

³ Hakan Sazyek, “*Garipçilerin Türk Şiirinin İki Önemli Adıyla İlişkileri*”, *Adam Sanat*, 126 (Mayıs 1996)

⁴ Hasan Bülent Kahraman, *Türk Şiiri, Modernizm, Şiir*, Büke Yay., İstanbul, 2000, s. 39.

ideolojilerden hiç etkilenmemiş hatta karşı çıkmıştır. Bu fikirlerden beslenen hiçbir şiiri yoktur.

Fakat bu ideolojilere karşı çıkmasına rağmen temsilcilerine her zaman saygı duymuştur. Söz konusu şiir olunca, şairle şiir arasına hiçbir ideolojiyi koymamıştır. Yazılarında Marksist, sosyalist, toplumcu ayırt etmeden birçok şairden alıntı yaptığını görebiliriz.

Bu açıdan şairin naif bir yapıya sahip olduğunu görürüz. Yazılarından anlaşıldığı üzere sakin bir mizaca sahiptir. Saldırgan cümleleri eserlerinde görmek mümkün değildir. Bir röportajında bu durumu şöyle açıklar:

“Genellikle sakinim. Fakat işler yolunda gitmediği veya bir işi hakkıyla yapamadığım zaman, geçimsiz ve kavgacı biri olabiliyorum. Haksızlığa uğrayınca da sesim yükselebiliyor. Bir de şu var: Ancak sevip saydığım insanların yanında kendimi güvende hissedebilirim. Yayınlanan fotoğrafların çoğu dost meclislerinde çekildiği için, sakin ve munis görünüyor olabilirim.”⁵

Bu değerlendirmeler ışığında Tenekeci'nin sanatını ele alırken kişiliğini de dahil etmek gerekir. Şiirlerinde kişiliğini soyutlamaz. Fikri her zaman şiirlerine yansımıştır. Şiirlerini incelerken belli bir ideolojiye bağlamak ne kadar yanlışsa şairin kişiliğinden soyutlamak da o kadar yanlıştır.

İbrahim Tenekeci'nin şiiri, insanın diğer bütün mahluklarla olan ilişkisidir. Şiirlerinde insan her zaman özne, eşya ve canlı nesnedir. Bu ikilik hemen her şiirinde kendini göstermiştir.

⁵ <http://www.dunyabizim.com/soylesi/992/ibrahim-tenekeci-ile-konustuk> E.T: 08.05.2018

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYATI-ESERLERİ

1.1. Hayatı

İbrahim Tenekeci'nin hayatıyla ilgili bilgiler oldukça azdır. Eserlerinde ve röportajlarında özel hayatıyla ilgili çok fazla bilgi vermemiştir. Kısmen de olsa deneme yazılarından ve röportajlarından elde ettiğimiz bilgiler mevcuttur. Öncelikle Profil yayınlardan aktaralım:

“1 Eylül 1970 yılında Kastamonu ili Taşköprü ilçesinde doğdu.

İlk şiir ve yazıları, Milli Gazete'nin sizden gelenler köşesinde yayınlandı. Sonrasında ağırlıklı olarak Kardelen, Dergah, Kırklar, Derkenar, Merdiven, Endülüs, Edebi Pankart, Düş Çınarı, İkinci Yağmuru, Kaşgar, Edebiyat Ortamı, Ayraç ve Türk Edebiyatı dergilerinde görüldü.

1998-99 yılları arasında Sağduyu gazetesinde kültür sanat editörü ve köşe yazarı olarak çalıştı.

1 Ekim 1999-15 Ekim 2010 yılları arasında Milli Gazete' de köşe yazarı ve düşünce sayfası editörü olarak görev yaptı. Son iki yıl, Mehmet Vefa adıyla, Milli Gazete'nin günlük bulmacalarını da hazırladı.

2000-05 yılları arasında, 36 sayı yayımlanan Kırklar dergisinin genel yayın yönetmenliğini yaptı. Aynı yıllar içinde, Birey ve Birim Yayınları'nda dizi editörü olarak yer aldı. Kırktan fazla kitabın yayınlanmasına vesile oldu.

2011 yılında, kısa bir süre yayın hayatına devam eden Yeni Söz gazetesinin düşünce ve analiz editörüydü.

Halen Profil Yayınları'nda şiir editörlüğü, Yeni Şafak gazetesinde köşe yazarlığı yapmaktadır. Ayrıca aylık edebiyat ve fikriyat dergisi İtibar'ın genel yayın yönetmenidir.”⁶

İbrahim Tenekeci'nin literatürde hayatıyla ilgili bilgiler bundan ibarettir. Şairin hayatında önemli dönüm noktaları vardır. Şiir yazmaya başlaması, dergicilik kariyeri, verem hastalığına yakalanması hayatı ve fikir dünyası üzerinde çok önemli etkiler yaratmıştır. Özellikle hastalık döneminde ölüm konusu şiirde her zaman en çok işlediği konu olmuştur. Daha önce de değinmesine rağmen bu süreçle birlikte hemen her şiiri ölüm temasından izler taşımıştır.

Tenekeci'nin hayatında dergicilik de önemli bir yer tutar. Geçimini ilk defa ciddi olarak dergiden kazanmaya başlamıştır. Bununla beraber edebiyat dünyasında önemli bir yol kat etmiştir. Dergicilik işi yaptığı dönemleri serüven olarak tanımlamıştır. Şairin dergi serüveni bir röportajında şöyle dile getirilmiştir:

“Kırklar, bir proje dergisi değildi. Bundan dolayı, sonradan açıldı. En iyi dönemde, Hüseyin Akın'la ortak karar alıp dergiyi kapattık. Dergâh dergisi ayrı bir bahis. Orada, istek üzerine, büyüklerime yardım ettim, diyelim.

İtibar dergisini ise hevesimizden değil, sorumluluk ve zorunluluktan dolayı çıkarmaya başladık. İtibar, yazarlarından temsilcilerine kadar, tam bir proje dergisidir. Ve asla kişisel bir çabanın veya isteğin ürünü değildir. Sözgelimi, şu ana kadar, bir adım öne çıkıp da dergiyle ilgili cümle kurmuş değilim. Kadro kurduk ve yetkiler dağıttık. Herkes işini yapıyor. Benim işim muhtevayla ilgilenmek, derginin yayın politikasına yön vermek. Edebiyata dava gözüyle bakanlardanız. Tek amacımız, edebi metinler yazıp bunları yayınlamak veya yayınlamak değil. Bundan dolayı, İtibar'a “edebiyat ve fikriyat dergisi” diyoruz.

Dergicilikte ısrar etmek, kabul etmek gerekir ki, meşakkatli ve tehlikeli bir iştir. “Dergin mi var, derdin var” sözü boşuna söylenmemiş. Pekala dergi çıkarmaz, merkez dergilerde en iyi şekilde çalışmalarımızı yayınlatabilirdik. Ama dediğim gibi, bunun peşinde değiliz. Dergi çıkarmak ile çıkarmamak arasında, yürekli olmak veya olmamak kadar büyük fark vardır. Yayın anlayışımızı, burada, bir çırpıda özetleme

⁶ İbrahim Tenekeci, *Sürekli Kayıp*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 2.

imkânım yok. Sadece şu kadarını söyleyebilirim: İtibar dergisinde yayınlanacak metinler, aile içinde, hanımlar da varken, yüksek sesle okunabilmelidir.”⁷

Görüldüğü üzere şair, dergiciliğini birçok şeyin önünde tutmuştur. Tüm bunların arasında halen yayın yönetmenliğini de yaptığı İtibar dergisini ayrı bir yere koyar. Bu sayede birçok eserin tanınmasına vesile olmuştur. Sadece kendi eserlerinin değil, birçok genç şairin de eserlerinin ortaya çıkmasında Tenekeci'nin dergiciliğinin etkisi oldukça fazladır.

Tenekeci'nin dergi dışında geçimini sağladığı işleri de olmuştur. Gençliğinden bu yana birçok iş yapsa da edebiyat dünyasından hiç kopmamıştır. Hatta yaptığı işler genellikle edebiyatla alakalıdır. Yaptığı diğer işler arasında kırtasiyecilik, kitapçılık ve yazarlık vardır.

“Gençliğimde birçok işe girip çıktım. En istikrarlı işlerim kırtasiyede çalışmak ve sergide kitap satmak olmuştur. Şimdi ise geçimimi sadece Milli Gazete’de yazarak ve düşünce sayfası editörlüğü yaparak sağlıyorum. Bir de kitaplardan aldığım telif ücreti var.”⁸

Tenekeci'nin hayatındaki en büyük dönüm noktası şüphesiz şiire başlaması olmuştur. Edebiyat dünyasına adım atışı henüz 18 yaşında Kağıthane'deki mahalli bir gazete yayınlanan şiiriyle gerçekleşmiştir. Fakat şair, çocukluğundan beri şiir yazma çabasında olmuştur. Şiir yazma serüveni ise ilkokul sıralarında başlamıştır.

“İlkokul beşinci sınıftayken, öğretmenimiz herkese bir kelime verip “bunların şiirini yazın” demişti. Bana kedi düştü. Oturdum, yazdım. Şiirimi okuyan öğretmen “bunu sen yazmış olamazsın” dedi ve yeni bir kelime daha verdi: Soba.

Soba başlıklı şiirim, kediye nazaran daha zayıf olmuştu. Sobayı okudu ve “gördün mü, bak” diyerek, bana imalı bir bakış fırlattı. O an, kötü bir şey yapmışım gibi çok utandım. Tabii bunlar, tatlı bir hatıradan başka bir şey değil.

İlk şiirim 1988 yılında, Kâğıthane'deki mahalli bir gazetede yayınlandı. 1970 doğumluyum. Yani ben, şiir yayınlayarak reşit olmuş bir insanım.

⁷ <http://www.gencdoku.com/ibrahim-tenekeci-bir-demededen-iki-denmez-1091.html> E.T: 09.05.2018

⁸ <http://recepterler.blogspot.com.tr/2014/04/ibrahim-tenekeci-roportajlar.html> E.T: 08.05.2018

En güzel hatıram ise Türk Edebiyatı dergisiyle ilgili. 1989 yılında, uzunca bir mektup eşliğinde, rahmetli Ahmet Kabaklı'ya 114 tane şiir göndermiştim. “Bunları kitap olarak yayınlayın, bir ara telifimi almaya gelirim” vs şeklinde bir mektuptu o. Tabii cevap gelmedi. İnşallah mektubu ve şiirleri imha etmişlerdir.”⁹

1.1.1. Çocukluğu

İbrahim Tenekeci'nin çocukluğuyla ilgili bilgiler elimizde kısıtlıdır. Çocukluğunu anlatan herhangi bir eseri veya yazısı bulunmamaktadır. Yazılarında ve röportajlarında çocukluğuyla ilgili aktardığı kısa kısa anekdotlar dışında herhangi bir bilgi mevcut değildir. Bunlardan bazılarını aktaralım.

Tenekeci'nin çocukluğuyla ilgili bahsettiği konular genelde bayram sabahları gibi klişe zamanlardır. Modern dünyanın kargaşasından kaçarak her zaman çocukluğuna sığınır. Çocukluk onun asıl yurdudur. Çocukluğunu şöyle dile getirir:

“Çocukluk insanın şiir halidir; diğer dönemleri ise düzyazı.”¹⁰

Şairlerin sıklıkla kullandığı çocukluk teması her zaman saflığın ve masumiyetin kaynağı olmuştur. Hangi akım ya da ideoloji olursa olsun, çocukluk konusunda masumiyet her zaman baş aktördür. Tenekeci'nin de yazılarında böyledir. Günahtan ve yanlıştan kaçınmanın en güzel örneği çocuksu olmaktır.

İbrahim Tenekeci'nin çocukluğu bir taraftan karışık bir dönem olan, diğer taraftan Anadolu yaşantısının son zamanları olan 80'li yıllardır. Çocukların sokakta oynadığı, eski adet ve geleneklerin yaşatıldığı o yıllar, eserlerde her zaman yer edinmiştir. O yılların modası olan pul koleksiyonculuğuyla ilgili şairin bir anısı ise şöyledir:

“Pul dünyasının önder isimlerinden Erol Akkaya'nın dükkânında oturuyorum. Erol Bey yetmiş yedi yaşında ve atadan pulcu. Bir ara dışarı çıktım. Vitrinin önündeyim. En fazla on üç yaşında olan bir çocuk babasının elinden kurtulup vitrine

⁹ <http://recepterler.blogspot.com.tr/2014/04/ibrahim-tenekeci-roportajlar.html> E.T: 08.05.2018

¹⁰ <http://www.sevilensozler.com/oku-cocukluk-insanin-siir-halidir-diger-donemleri-ise-duzyazi-18642.aspx> E.T: 08.05.2018

koştu. Renkli pullar ilgisini çekti demek ki. Meraklı gözlerle pullara bakıyor. O sırada babası da yanına geldi. Kenara çekildim, onları seyrediyorum. Çocuğun sorusu: “Baba, bunlar ne?”

İlk pulumu henüz on iki yaşındayken almışım. Kendi paramla üstelik. Bir başıma PTT şubesine gitmiş, memur ağabeye selam vermiş ve postaneden sevinçle çıkmıştım. 17 Temmuz 1982. Beş parçalık Anadolu Dağları serisi. Fakat pul defterim yok. Pulları kitapların arasında muhafaza ediyorum. Düşünmeye işte buradan başlıyorum. Vitrine koşan çocuk, beni otuz beş yıl öncesine götürdü.”¹¹

İbrahim Tenekeci, çocukluğu hakkında genelde bireysel bilgiler vermemiştir. Babasının nasihatleri, annesinin vefakarlığı, şairin hafızasında daha fazla yer edinmiştir. Daha önce şairin beş çocuk babası olduğunu dile getirmiştir. Tenekeci, her zaman iyi bir baba olmak arzusundadır. Ebeveynlerinin çok iyi olduğunu fakat kendisinin bir baba olarak bu yeterliliğe sahip olmasını düşünür. Bir röportajında; “İyi bir baba olduğumu iddia edemem. Fakat eşim iyi bir annedir.”¹² diyerek biraz da mütevazî bir üslupla nasıl bir baba olduğunu belirtir.

1.1.2. Öğrenim Yılları

İbrahim Tenekeci ilköğrenimini Kastamonu ili Taşköprü ilçesinde tamamlamıştır. Lise eğitimini yarıda bırakarak şiire yönelmiştir. Daha sonra eğitim almayı da düşünmemiştir. Eğitimini kendi çapında okuyarak ve yazarak ilerletmiştir. 18 yaşından itibaren edebiyat dünyasında şair kimliğini kazanmıştır.

1.2. Eserleri

1.2.1. Deneme Kitapları

Uçuş Denemeleri: İbrahim Tenekeci’nin edebiyat, deneme-inceleme türündeki bu eserinin ilk baskısı Mayıs 2002’ de Profil Yayınlarında basılmıştır.

¹¹ İbrahim Tenekeci, Yeni Şafak, Şubat, 2017.

¹² <http://celladimibeklerken.tumblr.com/post/54824828208/ibrahim-tenekeci-r%C3%B6portaj%C4%B1-iyi-insan-iyi-%C5%9Fair> E.T: 08.05.2018

Halen basımı devam etmektedir. Gazete yazılarından derlenen Uçuş Denemeleri 72 sayfadan oluşuyor. Kitapla ilgili Prof. Dr. Hüsrev Hatemi ve Prof. Dr. Turan Karakaş'ın hakkında yazdıkları şöyledir:

“İbrahim Tenekeci’yi bilenler bilir. Edirne Şeyhi Neşati’nin deyimi ile mücella aynalarda bile görünmeyecek kadar benliğinden sıyrılmıştır. İç aleminde her gün devr-i alem seyahati yapar. Dış alemde, onu sadece evi ile işyeri arasında yaşıyor sanırsınız. İç alemde ise her gün sefer vardır. Uçuş denemeleri, dıştan bakışta bu aleme ait notlar gibidir. Fakat aslında iç alemin notları bunlar. Tayy-ı zaman ettiği için aramızda yaşayan, aslında Katip Çelebi ile sohbet etmiş İbrahim Çelebi’ye selam!”¹³

“İbrahim Tenekeci doksan kuşağının önemli şairlerinden biridir. şiirlerini hep bir heyecanla izlerim, okurum. Bence onun en iyi özelliklerinden biri, şiirinde aşık görünen içtenliğidir. Tenekeci, bu samimiyetini ve şiirden artan kimi düşüncelerini, duygularını Uçuş Denemeleri’nde dile getirir. Küçük denemelerden, gündökümlerinden, aforizmalardan, izlenimlerden oluşan kitabın en önemli vasfı dilinin yalınlığı, akıcılığı, bu vesileyle tatlı bir okunuşu. Şiir gibi “Rabbim sen olmasan / Kimin aklına gelirim ben” İşte bunun için, nice benzer örnekler için şiir gibi diyorum.”¹⁴

Son Düzlük: İbrahim Tenekeci’nin edebiyat, deneme-inceleme türündeki bu kitabının ilk baskısı Eylül 2005’te Profil Yayınları’nda basılmıştır. Halen basımı devam etmektedir. Gazete yazılarından oluşan Son Düzlük 144 sayfadan oluşuyor. Tanıtım bülteninde kitapla ilgili açıklamalar şöyledir:

“Niçin İbrahim Tenekeci'nin şiirlerini okuyoruz? Birincisi, başarılı ve benzersiz bir şair. İkincisi, samimi. Tenekeci, hem sözden taviz vermeyen, hem de ses ve müzikaliteyi önceleyen bir şair. Sürprizli Üç Köpük çıkışından sonra şiir dilini daha da geliştirdi ve "işte budur" diyebileceğimiz bir ses tonu yakaladı. İyi bir şairin yazdığı iyi bir nesri okuduğunuzda da bu ses tonunu duyarsınız. Elimde şimdi, İbrahim Tenekeci'nin Son Düzlük kitabı var. Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz artık: Karşımızda sadece iyi bir şair değil, aynı zamanda usta bir denemeci var. "Meselesi" olan bir denemeci...

¹³ Hüsrev Hatemi, *Türk Edebiyatı Dergisi*.

¹⁴ Turan Karakaş, *Edebiyat Ortamı*, Sayı 10. 2009. (Tanıtım Bülteninden)

*En güzel tarafı da şu: Tenekeci yazılarını, deneme türünün çatik kaşlı ciddiyetinden uzak tutuyor. Hem coşkulu hem olabildiğince muzip. Daha da önemlisi, ilginç. İlginç olmaya çalışmayan bir ilginçlik bu. Sahici bir tarafı var yani... İyi bir kitap okumak isterseniz, size, "deneme" türüne itibarını iade eden Son Düzlük'ü öneririm."*¹⁵

Tüfeksiz Hareketler: İbrahim Tenekeci'nin deneme-inceleme türündeki bu kitabının ilk baskısı Eylül 2010 da Profil Yayınları'nda basılmıştır. Halen basımı devam etmektedir. Gazete yazılarından derlenen Tüfeksiz Hareketler 152 sayfadan oluşuyor. Tanıtım bülteninde kitapla ilgili açıklamalar şöyledir:

*"Madem şu çiğdem bir fikri; şu serçenin özel eşyası; şu taşın yarına kalma kaygısı yok, bunların hiçbiri bende de olmasın... Diye çok düşündüm. Hatta kendimce birtakım kararlar bile aldım. Ama olmuyor. Bir yandan yazdıklarım vasıtasıyla fikir beyan ediyor, bir yandan olmadık şeylerin koleksiyonunu yapıyor, bir yandan da yarına daha fazla kalabilmek için tüm gücümle şiire abanıyorum. Özlediğim veya heves ettiğim dünya ile içinde bulunduğum dünya arasında, kabul etmek gerekir ki, dünya kadar fark var. Doğrudur, bir otun bile iddiası vardır. Fakat bunu asla dile getirmez. Doğrudur, havaya attığımız taş bile tekrara düşmez. Bir kar tanesi bile kendini tekrar etmez. Ama biz ederiz."*¹⁶

Öbür Divan: İbrahim Tenekeci'nin deneme-inceleme türündeki bu kitabının ilk baskısı Aralık 2013'te Profil Yayınları'nda basılmıştır. Halen basımı devam etmektedir. Gazete yazılarından derlenen Öbür Divan 280 sayfadan oluşuyor. Tanıtım bülteninde kitapla ilgili açıklamalar şöyledir:

*"Gazete yazılarını kitaplaştırmanın sakıncalarını biliyorum. Fakat ben bu yazıları sadece gazete için yazmadım. Okunduğunda görülecektir ki, gündemde olanlar değil, gündemimizde olması gerekenler anlatılıyor."*¹⁷

Öbür Divan adlı deneme kitabı, Tenekeci'nin en kapsamlı yazıların oluşmuştur. İçerisindeki yazılar birçok konuya değinmiştir. Siyasetten doğaya kadar hemen her konudaki fikirleri açıklayan şair bu sayede en uzun soluklu deneme

¹⁵ <https://1000kitap.com/kitap/son-duzluk--14723> E.T: 08.05.2018

¹⁶ <https://1000kitap.com/kitap/tufeksiz-hareketler--11048> E.T: 08.05.2018

¹⁷ <https://1000kitap.com/kitap/obur-divan--14722> E.T: 08.05.2018

kitabını yazmıştır. Kitap hakkında birçok deneme yazıları ve yorum bulunmaktadır. Aşağıda yer alan yazı, Yeni Şafak gazetesinin kitapla ilgili değerlendirmesidir.

“Şair her daim toplulukların önünde yürümelidir, bu önde yürüyüş şairin yolu çok iyi bildiği için değil, yol gösterebilme yeteneğine sahip olduğu içindir. Sanatçının önde yürüme gerekliliği ne yazık ki zaman zaman yanlış anlaşılmiş, sanatçı arkasına bakmadığı için bulunduğu toplumu, yani kendisini rehber olarak kabul edip takip eden insanları geride bırakmıştır. Fethi Naci İnsan Tükenmez adlı kitabında bu konuyla alakalı şunları söylüyor: 'Halk yazarı öncü olmak, halkının yürüdüğü yolun ilerisini bir projektör gibi aydınlatmak zorundadır. Kitleden kopacak kadar ilerde değil elbette, kitle ile el ele, omuz omuza.' Bu sorumluluk bilinciyle yazılarını kaleme alan isimlerden biridir İbrahim Tenekeci.”¹⁸

Tenekeci'nin bu eserinde en çok değindiği konu dostluk olmuştur.

Sürekli Kayıp: İbrahim Tenekeci'nin deneme-inceleme türündeki bu kitabının ilk baskısı Kasım 2015'te Profil Yayınları'nda basılmıştır. Halen basımı devam etmektedir. Gazete yazılarından derlenen Sürekli Kayıp 391 sayfadan oluşuyor. Tanıtım bülteninde kitapla ilgili açıklamalar şöyledir:

“İbrahim Tenekeci'nin bu kitapta bir araya gelen yazıları, Türkiye'yi ve Türkçeyi istikametinden saptırmak isteyenlere karşı bir pusula işlevi görüyor. Edebiyatla tarih, güncelle kadim olan, sorumluluk şuuru ve ahlakıyla ortaya konuluyor. Mesuliyet ve mensubiyet duygusuyla. On yıllardır derin bir kültür buhranı yaşayan Türkiye'nin devasının nerede olduğuna da işaret ediliyor Sürekli Kayıp'ta. Tarih ve medeniyet tecrübesinin perspektifinden bugüne bakan bu yazılar, düşünce ve edebiyat okumalarımıza da yön verecek türde.”¹⁹

Tenekeci'nin Sürekli Kayıp adlı deneme kitabı, yine çok okunan ve uzun soluklu eserlerinden biridir. 2014-15 yılları arasında yayımlanan gazete yazılarından derlenmiştir. Gazete ve dergilerde sıkça yorumlanan kitapla ilgili aşağıda, Necdet Ömer'in değerlendirmesi aktarılmıştır:

“İbrahim Tenekeci'nin Profil Yayınları'ndan çıkan kitabı Sürekli Kayıp, yazarın 2014-2015 yıllarında yazdığı yazıların derlemesinden oluşuyor. “Sürekli

¹⁸ Gökhan Ergür, Yeni Şafak, Ocak, 2014.

¹⁹ <https://1000kitap.com/kitap/surekli-kayip--48239> E.T: 08.05.2018

Kayıp” kitapta yer alan başlıklardan bir tanesi; fakat kitaptaki yazıların genel temasını da yansıtan bir isim... Kitaba genel olarak bakılırsa, “Sürekli Kayıp” ismi İslam dünyasında kötü hasletlerden doğan kayıpları işaret ediyor. Yazar da, “Sürekli Kayıp” adlı yazısında bir durum analizi yapabilmek için bu başlığın manasını açıklıyor. Kitapta kötü hasletler olarak fitne, zulüm ve kin öne çıkıyor.”²⁰

Sürekli Kayıp, şairin yayınladığı en uzun kitabıdır.

Geldik Sayılır: İbrahim Tenekeci’nin deneme-inceleme türündeki bu kitabının ilk baskısı Kasım 2017’de Profil Yayınları’nda basılmıştır. Halen basımı devam etmektedir. Gazete yazılarından derlenen Geldik Sayılır 197 sayfadan oluşuyor. Tanıtım bülteninde kitapla ilgili açıklamalar şöyledir:

*“İnsan yorgunluktan ibarettir. Gelir, yorulur ve gider.
Hayatın bir yolculuk olduğuna
inanyoruz. Gitmek için geldik.
Bu yaşıma kadar gördüğüm güzellik
ve inceliklerin bir kısmı bu kitapta
bulunuyor. Geldik Sayılır, on beş yıl
boyunca kaleme aldığım gezi ve
dostluk yazılarından oluşuyor. Biraz
da hatıralar, hevesler.
Elbette gitmek istediğim halde
gidemediğim yerler de var. Ahlat, Gelendost, Sultandağı gibi. Belki
oraları da görme imkânım olur ve
kitaptaki yerlerini alırlar.”²¹*

Geldik Sayılır, Tenekeci’nin gezi yazılarından derlenen deneme kitabıdır. Bu açıdan diğerlerinden ayrılarak bir ilk özelliği gösterir. Mehmet Akif Öztürk, kitapla ilgili şunları dile getirir:

“Çok gezen mi bilir, çok okuyan mı? Artık bir klişe haline gelmiş bu soruya benim cevabım, ikisini de göz ardı etmeyip “okumayı daha öne çıkarma” şeklindeydi. Fakat İbrahim Tenekeci’nin “Geldik Sayılır” adlı kitabını okuyunca,

²⁰ <http://www.dunyabizim.com/kitap/25266/bir-sairin-gozunden-surekli-kayıplarımız> E.T: 09.05.2018

²¹ <https://1000kitap.com/kitap/geldik-sayilir--91578> E.T: 03.05.2018

fikrim tam değişmemekle beraber, “gezmenin bilmek açısından hiç de önemsiz olmadığı” şekline evrildi.

“Geldik Sayılır”, Tenekeci’nin on beş yıl boyunca kaleme aldığı, çoğunluğunu gezi yazılarının oluşturduğu ve dostluk hikâyelerinin de bunu desteklediği kısa kısa yazılardan oluşuyor. Ancak bu yazılar sadece gezi yazısı şeklinde kalmıyor; yazıların içinde hatıralar, hevesler, pul koleksiyonları, tespihler vs. de yer alıyor.

Profil Kitap’tan yeni çıkan kitap, 197 sayfadan oluşuyor. Tenekeci kitabını iki ana bölüme ayırmış: Bunlardan ilki ve kitabın büyük kısmını kaplayanı, kitaba da adını veren “Geldik Sayılır”, diğeri ise “Güzel Serinlik”. Yazar, ilk bölüme gezi yazılarını yerleştirirken, ikinci bölüme, adından da anlaşılacağı üzere, kendisine ve insana ferahlık, serinlik, güzel anılar, hoş hatıralar veren yazılarını ve yaşanmışlıklarını yerleştirmiş.”

Geldik Sayılır adlı deneme kitabı, İbrahim Tenekeci’nin yayınlanan son kitabıdır.

1.2.2. Şiir Kitapları

Üç Köpük: İbrahim Tenekeci’nin edebiyat-şiir türündeki bu eserinin ilk baskısı Eylül 1997’de Dergah Yayınlarında basılmıştır. Daha sonra Mayıs 2001’de Birey Yayınlarında ve Nisan 2008’de Profil Yayınlarında basılmıştır. Tenekeci’nin ilk şiir kitabı olup, 48 sayfadan oluşur. Muhsin Macid, kitapla ilgili şunları dile getirmiştir:

“Günümüz şiir ortamında adına yer açabilen ve kendine özgü bir dil ve özgün şiirlerinde hayata dair her şey vardır. Sesi yüksek perdelere ihtiyaç duymaz. Onun şiiri, sadelik ve samimiyetin şiiridir. Türkçe sevgisi de abartısız ve içtendir. Ana sevgisi gibi. Şiir dilini kullanmadaki ustalığı ve mısralarına kattığı yoğun ironi ile modern Türk şiirinde kendine emniyetli bir yer açmıştır. “²²

²² Muhsin Macid, *Türk Edebiyatı Dergisi*.

Üç Köpük, İbrahim Tenekeci'nin ilk ve en kısa şiir kitabıdır. Basımı halen Profil Yayınlarında devam etmektedir.

Peltek Vaiz: İbrahim Tenekeci'nin edebiyat-şiir türündeki

bu eserin ilk baskısı Eylül 1998'de Şule Yayınlarında basılmıştır. Daha sonra Ocak 2002'de Birey Yayınlarında ve Nisan 2008'de Profil Yayınlarında basılmıştır. Tenekeci'nin ikinci şiir kitabı olup, 48 sayfadan oluşur. Cihat Albayrak, kitapla ilgili şunları dile getirmiştir:

“Peltek Vaiz'de, bu ifadelerden bolca buldum. Ve alıntılardım. Satır aralarında Tenekeci'nin hayatına dair çok fazla ayrıntı bulmak mümkün. Bu yüzden, şiiirler arasında ister istemez bir bağ kuruyor insan okurken. Bu ise, nispeten hacimsiz bir kitapta, şiirleri birbirine daha fazla bağlıyor. Bu arada, yazının başında bahsini ettiğim şiir gecesini Anadolu Gençlik Derneği organize ediyordu. Çemberlitaş'ta Fırat Kültür Merkezi'nde gerçekleşiyordu. Bugün, o gecenin haberlerine internet üzerinden bakarken fark ettim ki, o gün o salonda kim olduklarına dair en ufak bir bilgim olmayan pek çok kişiyi şimdi tanıyorum ve hatta görüşüyorum”²³

Peltek Vaiz, Tenekeci'nin en çok okunan eserlerinden biridir.

Güzellik Uykusu: İbrahim Tenekeci'nin edebiyat-şiir türündeki

bu eserin ilk baskısı Eylül 2000'de Şule Yayınlarında basılmıştır. Daha sonra Ocak 2002'de Birey Yayınlarında ve Mayıs 2012'de Profil Yayınlarında basılmıştır. Tenekeci'nin çok satanlar listesindeki kitaplardan olup, 64 sayfadan oluşur. Kitabın son baskısı yine Profil Yayınları tarafından 2016'da yapılmıştır.

Giderken Söylenmiştir: İbrahim Tenekeci'nin edebiyat-şiir türündeki

bu eserin ilk baskısı Haziran 2004'te Profil Yayınlarında basılmıştır. Tenekeci'nin çok satanlar listesindeki kitaplardan olup, 64 sayfadan oluşur. Vereme yakalanması sonucu biraya getirdiği ölüm şiirlerinden oluşan bu kitabı duygusal yoğunluğu en fazla olan şiir kitabıdır. Haşmet Babaoğlu ve Haydar Ergülen tanıtım bülteninde kitaptan şöyle söz etmişlerdir:

²³ <http://ikidelibirkitap.blogspot.com.tr/2012/05/ibrahim-tenekeci-peltek-vaiz.html> E.T: 02.04.2018

*"İbrahim Tenekeci var, şair. Tenekeci, şiirden uzaklaşmış birçok insanı şiire döndürebilecek bir kaleme sahip."*²⁴

*"İbrahim Tenekeci sessiz sedasız çok önemli bir şiir yazıyor ve her şiirini okuduğumda bu doğallığa nasıl ulaştığını düşünüyorum şaşkınlıkla. Şiirinde az rastlanır bir iç içelik var, keder ile ironiyi nasıl buluşturuyorsa, her seferinde ortaya inanılmaz bir şiir çıkıyor"*²⁵

Yeni Şafak gazetesi yazarlarından Mustafa Kutlu ise şunları dile getirmiştir:

*"Acıyla gülümser İbrahim'in şiiri. Ne gösteriş, ne riya. Onun şiiri, parıldayan bir diş, buluttan sıyrılan güneş, kabuğu kalkmış yara, bir gınahtan arta kalan pişmanlık, dumanı üstünde bir bardak çay, ne varsa yani kendiliğinden ve açık, işte öyle. Onun şiirlerini okurken aniden sesler kesiliyor, ortalığı derin ve hüzünlü bir sükut kaplıyor."*²⁶

Giderken Söylenmiştir, şairin en büyük yankı uyandıran şiir kitabıdır. Bu kitapla şiir dünyasında önemli bir yer edinmiştir. Kitabın son baskısı Mayıs 2016'da Profil Yayınları tarafından basılmıştır.

Ağır Misafir: İbrahim Tenekeci'nin edebiyat-şiir türündeki bu eserinin ilk baskısı Eylül 2008'de Profil Yayınları tarafından yapılmıştır. 72 sayfadan oluşan bu eser, 2008 yılında Türkiye Yazarlar Birliği tarafından en iyi şiir ödülü almıştır. Milli Gazete' de kitap hakkında şunlar yazılmıştır:

*"Yoksulluk, İbrahim Tenekeci'nin Ağır Misafir inin diğer adı. Gerçi kitabın diğer şiirlerinde bu "ağır misafir" bazen "hayat", bazen "şiir" ile yer değiştiriyor; ama bu iki misafirin ev sahibi gene de yoksulluktur. Hayatın hayata bakan yüzü, yoksul yüzü olarak karşımıza çıkıyor bu şiirlerde. Aynada kendine bakamayan yoksuldur bu. Üstüne yemin edilecek kadar bile ekmeğin olmadığı yoksulluktur. Ama aileyi bir arada tutan bir direktir. Dayanışma, birbirini kollama duygusunun bu kadar çarpıcı anlatıldığı bir dize hatırlamıyorum."*²⁷

²⁴ <https://1000kitap.com/kitap/giderken-soylenmistir--4662> E.T: 02.04.2018

²⁵ <https://1000kitap.com/kitap/giderken-soylenmistir--4662> E.T: 02.02.2018

²⁶ <https://1000kitap.com/kitap/giderken-soylenmistir--4662> E.T: 02.02.2018

²⁷ Kamil Yeşil, Milli Gazete, Ekim, 2008.

Ağır Misafir, Türkçe'nin en güzel örneklerinin verildiği kitaplardan biridir. kitap için, Türkçe'nin emrinden çıkmayan eser denilmiştir.

Kimsenin Kalbi: İbrahim Tenekeci'nin edebiyat-şiiir türündeki bu eserinin ilk baskısı Ocak 2012'de Profil Yayınları tarafından yapılmıştır. 72 sayfadan oluşan bu eser için Hüseyin Akın şunları dile getirmiştir:

“Zaman ve mekna yabancılaşmamış şaire halk sahip çıkar ve onun türküsünü asırlarca sürdürür. Bu türkü tadını şiiire yansıtamayan şairler kendi mahsus zamanları ve mücerret meknları içerisinde kaybolup giderler. İbrahim Tenekeci'nin yeni şiiir kitabı “Kimsenin Kalbi”ni okurken bir kez daha yukarıdaki yargılar geçti zihnimden.”²⁸

Kimsenin Kalbi, İbrahim Tenekeci'nin son şiiir kitabıdır. Basımını halen Profil Yayınları tarafından yapılmaktadır.

1.2.3. dlleri

1. Türkiye Yazarlar Birliği “Yılın şairi” (2008).
2. Türkiye Yazarlar Birliği “Yılın Yazarı” (2008).
3. Celaleddin kten dlleri “Yılın Edebiyatısı” (2016).

²⁸ Hüseyin Akın, Haber7, Ocak, 2012.

İKİNCİ BÖLÜM

SANATI VE EDEBİYATI

2.1. SANAT-EDEBİYAT VE ŞİİR ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİ

İbrahim Tenekeci, sanat, edebiyat ve şiir üzerine bir edebiyat tarihçisi gibi ilgilenmiştir. Mütevazı bir eğitimci doğasına sahiptir. Bununla beraber kendisini bir eğitimci olarak görmemiştir. Gerçek eğitimcinin kelimeler olduğunu düşünmüştür:

“Öğretmeni biliyorum. Peki ya, ona bir harf öğretmeye ne demeli?”²⁹

Şair gerçek öğrenmenin ancak ilimle gerçekleşeceğini üzerinde durmuştur. Etkilendiği isimlerin başında İsmet Özel gelir.

“Birini örnek alıp da yola çıkanlar, yolun sonunda kendilerini bulamıyorlarsa, onların vay haline. Mesela ben, İsmet Özel olmak için yola çıkmıştım, İbrahim Tenekeci oldum.”³⁰

Bunun dışında milli ve dini görüşleriyle öne çıkan Sezai Karakoç, Hüsrev Hatemi, Ahmet Hamdi Tanpınar, Mehmet Akif Ersoy, Cahit Zarifoğlu gibi isimlerden de etkilenmişti.

Sanatın ve edebiyatın dini bir muhtevayla daha sağlam bir akıcılık içerisinde olduğunu düşünmüştür.

“Sanatsız, duygusuz bir şiirin kabul edilemeyeceği gibi, fikirsiz ve şuursuz bir edebiyatında olmadığını ileri sürer.”³¹

2.1.1. Sanat Nedir?

İbrahim Tenekeci, sanatın anlamını daha çok şiirde görmüştür. Daha önce de belirttiğimiz gibi, kesinlikle bir öğreticilik altına sığınmamakla birlikte, sanatını en

²⁹ İbrahim Tenekeci, Uçuş Denemeleri, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 17

³⁰ A.g.e., s. 44

³¹ İbrahim Tenekeci, Sürekli Kayıp, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 176-177-210-217

güzel şiir yoluyla anlatmıştır. Nesirlerinde sanat, edebiyat ve şiirle ilgili görüşlerini bazı zamanlarda dile getirmiştir. Tenekeci'nin sanat görüşlerinden bazıları dünyayı yorumlamak, söylenmeyeni söylemek, varlığı keşfetmek ve şiiri yaşamaktır.

*“Bir araba kırmızı ışıktaki geçti” dediğimiz zaman, bu nesir olur. Şiir ise şudur:
“Kırmızı ışıktaki geçen gemiler...”³²*

Tenekeci yukarıda görüldüğü gibi şairin diğer insanlardan farkının dünyayı yorumlamak olduğunu düşünür. Tenekeci sanatını mistik bir anlayışla oluşturmuştur. Her eserinde bunu görmek mümkündür. Şair, bütün düşüncelerinde en çok Allah kavramı üzerinde durmuş ve sorgulamıştır. İlimsiz bir sanatın peşine düşmemiştir.

“Ben bu kendimden şikayetçiyim;

Rabbim, beni üzdüğün için

Senden özür dilerim.”³³

Tenekeci'nin şiirleri tetkik edilirse bunların başında inanç, iman, vatan, millet, insan, sevgi gibi kavramlara sıkça rastlanır. Tenekeci'nin sanatı çoğunlukla bu fikir ve imgelerden oluşmuştur. Her görüşünde olduğu gibi sanatın da varlıktan peyda olduğunu düşünmüştür. Buna dayanarak sanatı varlıkla yoğurmuş ve birçok eser meydana getirmiştir.

2.1.2. Sanat ve Siyaset

Birçok edebiyat sanatçısı bazı dönemlerinde siyasete dahil olmuştur. Tenekeci de bu sanatçılar arasındadır. Düzyazılarında sık sık siyasi konulara değinmiştir. Mevcut hükümetin siyasi davranış ve tutumlarını yer yer eleştirmekle birlikte destek verdiği de görülmüştür.

“Hakkı söyleme konusunda sultan dahil hiç kimseden korkma!” diyen İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin nasihatine uyuyor muyuz yahut uyuyor muyuz?³⁴ deyişiyle, tenkitte tamamen adil bir tutum sergilemeye çalışmıştır.

³² A.g.e. s. 45

³³ A.g.e. s. 49

³⁴ İbrahim Tenekeci, *Öbür Divan*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s 146

Yazılarında sık sık yazdıklarının hatalı ve noksan olmasından çekindiği ve en çok kendisini tenkit ettiğini görebiliriz. Taraflı düşüncede çekingenliğiyle birlikte yazmakta daha bir dikkat içerisinde olmuştur. *“Düşünmeden konuşmak, nişan almadan atış yapmaya benzer. Yazmak ise daha fena. O halde, bin düşünüp bir yazalım.”*³⁵

Sanat ve siyaset kadar adalet ve ahlak konularını önemseydiğini de görürüz. *“Unutmayalım: Aklımız neredeyse, ahlakımız da oradadır.”*³⁶ Mısrasıyla sabittir.

Tenekeci'nin tenkit ettiği konuların başında kentsel dönüşüm gelir. Şairin hakkaniyetli tutumuna rağmen aşağıdaki yazısında Menderes dönemindeki kentsel dönüşümü sertçe eleştirmiştir.

*“1950’li yıllardan itibaren, İstanbul’da emsali görülmemiş bir imar hareketi başlar. Bunun adı, her ne kadar imar hareketi olsa da aslında yapılan tam bir yıkımdır. Sadece, Topkapı ile Aksaray arasındaki Vatan Caddesini açmak için, irili ufaklı elli beş cami yıkılmıştır. Bu camilerin kimi dört yüz beş yüz yıllıktır, kimi de biricik mimari özelliklere sahiptir.”*³⁷

Tenekeci siyasi fikir olarak milli görüş çizgisinden hiç sapmamıştır. Gençliğinde Necmettin Erbakan'ın yoldaşlarından olup Erbakan'ın vefatından sonra da bu görüşünde istikrarlı olmuştur. Turgut Özal'ın meclisin çoğunluğuna hakim olduğu dönemlerde dahil Erbakan'ın safını tutmuş ve Özal'ı yer yer eleştirmiştir.³⁸

Bu bilgiler ışığında sanatçının siyasetiyle sanatını ayrı ayrı değerlendirmek gerekir. Tenekeci'nin sağ görüşlü ideolojilere sıcak baktığı, Halk Partisine karşı durduğunu düzyazılarında sıkça belirtmesine rağmen şiirlerinde alenen hiç değinmemiştir. Şiiri siyasetten arındırarak berrak ve saf şiir tarzını benimsemiştir.

³⁵ A.g.e., s. 147

³⁶ A.g.e. s. 152

³⁷ İbrahim Tenekeci, *Son Düzlük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s.69

³⁸ İbrahim Tenekeci, *Süreklilik Kayıp*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 90-92.

2.1.3. Şiir Nedir ?

Tenekeci'nin şiirleri duruma ve zamana göre farklılık göstermiştir. Bazen duygusal bir yoğunlukla bazen de anlamsal ayrıntılarla kaleme alınmıştır. Hemen her okuyucu kendisine hitap eden dizelere rastlayabilir. Bu yönüyle şiirin çok anlamlılığa sahip olduğu görülmüştür. Şiirini belirli bir başlık altında tanımlamak zordur. Kısacası çok yönlü anlam ve duyguya sahip olduğu görülür.

Tenekeci'nin şiirleri belirli bir fikir ya da ideolojiye bağımlı kalmamıştır. Şiirde belirli bir kitleye değil, evrensel okuyucuya hitap etmiştir. İnsanların sahip olduğu birçok duygu şiirlerinde yer bulmuştur. Bazen sadece tabiatın bahsederken bazen de bir şahsın iç dünyasını yansıtmıştır. Şiirlerinin nispeten coşkulu yazıldığı da görülmüştür.

Tenekeci'nin şiiri her ne kadar evrensel metodlarla oluşturulsa da Milli kültürümüzün izlerini de taşır. Örf, anane ve milli duygular bazı şiirlerinin temalarını oluşturmuştur.

Şair türkölere oldukça düşkündür. Yazılarında açıkça belirttiği gibi, şiirlerinde de türköl izlerine rastlamak mümkündür.

Çağdaş şiirin halk şiiri ile yakınlığı modern dünyada tehlike olarak görülmüştür. Tenekeci ise bu riski ortadan kaldırmıştır. Halk esintilerinden faydalanarak özgün bir millet şairi üslubunu başarıyla kullanmıştır.

Bunun dışında Tenekeci şiirini etkileyen unsurlar içerisinde yabancı etkiler çok fazla bulunmamaktadır. Etkilendiği isimler genellikle mistik şairlerdir. Etkilendiği şairlerden bazıları ise İsmet Özel, Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Mehmet Akif, Necip Fazıl gibi isimlerdir. Bu isimlerin de Tenekeci gibi dini muhtevaları işleyen şairler olduğunu görürüz.

2.1.4. Şiir ve İlham

Şiirde ilham birçok sanatçının başlıca konularından olup kısmen poetikalar halinde yazılmıştır. Şair, ilham belirtmeyi bir gereklilik olarak görmüştür. Bu şairin doğasında vardır.

Tenekeci'nin ilhamı dediğimizde aklımıza gelen ilk isim şüphesiz İsmet Özel'dir. Fakat kendisine zıt görüşlü olan sanatçılardan da esinlendiği görülmüştür. Bunlardan biri Nazım Hikmet'tir. Nazım Hikmet'in devrimcilik görüşü şairi tenkit yönüyle beslemiştir. Bu da Tenekeciyi her görüşe saygılı bir sanatçı haline getirmiştir.

2.1.5. Sanatta ve Şiirde Evrensellik

Tenekeci için şiir, bir söz söyleme ihtiyacıdır. Fakat bu ihtiyacı fazlalıktan değil, gereklilikten dolayı hissetmiştir. Milletlerde biriken boşlukları kelimelerle doldurmuştur. Milli hafızamızda gerilime meydan olan olay ve durumları, kendi tarz ve özgünlüğüyle kelimelere dökmüştür. Bu nispetle sanat ve şiir, günlük konuşmanın esteseze edilmiş halidir. Tenekeci de bu konudaki en iyi estetik şairlerden biri olmuştur.

Tenekeci'nin sanatsal anlamda okuyucuya kazandırdığı en önemli duygulardan biri de –ırkçılıktan arındırılmış- milliliktir. Millet olarak hassasiyetimiz olan nispetleri kendi meşrebince geniş ve evrensel bir kalıp içinde karıştırıp sunan bir sanatçıdır.

Bu açıdan şairi bir milletin efradı değil, İslam aleminin, bütün mütedeyyin millet ve efradının ortak sesidir. Tenekeci'nin milliliği evrensel bir sevgi taşır. Şiirlerinde sık sık zulüm gören milletlerin hassasiyetini paylaşması bunun en bariz örneğidir.

2.1.6. Şiir ve Politika

Tenekeci için politika, şairin yalnızlığından başka bir kalabalığa inanmama sanatıdır. Politikayı şiire dâhil etmeyerek bir nevi şiir poetikasını oluşturmuştur.

Dünyanın hemen her yerinde inancı, dini, dili, ırkı ve görüşleri yüzünde zulme uğramış insanlar bulunmaktadır. Bu insanların acıları, en güzel şiirler yoğrularak anlatılır. Tenekeci de hiç kimsenin acısını kulak ardı etmemiş ve acıları şiirleriyle yoğuran bir şair olmuştur.

“Sözün bittiği yer, insanlığın da bittiği yerdir. Çabamız, sözün sürmesi yönünde olsun. Fakat bu, lafazanlık anlamına da gelmemeli, gelmesin.”³⁹

Günümüz Türkiye’sinde Tenekeci’nin çağdaşları olan şair ve insanlarımıza baktığımızda, ülkenin en kanlı ve en cansız dönemlerine tanık olan birer tarih yapırlarıdır. Fakat ülkenin geçmiş ve kaderine tanıklık etmiş insanlarla şairleri ayırmak gerekir. Kimi insan zulmün en acı çığılığı olurken, kimi de bitip tükenmez sessizliğidir. Şair dediğimiz insan türü de, acının, kaderin, geçmişin, zulmün ve insanlığın en zarif kalemleri olmuşlardır.

Tenekeci de şüphesiz bunlardan biridir. Tek parti zulmünü dinlemiş, 60 ihtilalinin tortuları içerisindeyken, tarihin en kanlı ihtilali olan 80 dönemini de bizzat yaşamıştır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, şiirine politika lekesini vurmayan şair, düzyazılarında tenkit etmekten hiç çekinmemiştir. Yanlış gördüğü tavırları üslubunca tenkit etmiştir.

“Devlet terbiyesinden bihaber kimselerin devleti yönetmeye talip olması, aziz milletimizin gözünden ve gönlünden elbette kaçmıyor. Bunu unutmayalım: Sadece insanlar değil, milletler de tecrübeden ibarettir. Moğol istilası da, Tek Parti dönemi de bu tecrübelerden biridir.”⁴⁰

Tenekeci’nin politikliğini daha da açacak olursak biraz da gençliğine gidelim:

³⁹ İbrahim Tenekeci, *Öbür Divan*, Profil Y., İstanbul, 2015, s. 190

⁴⁰ A.g.e., s.167

“Yazıma bir itirafla başlayayım: Henüz gençken, İstiklal Marşı okunurken saygı duruşunda bulunmamayı İslamcılık sanıyordum. Meğer derdimizi, davamızı en iyi bu marş anlatıyormuş.

Bu hep böyle olmadı mı? Mesela 1970’li yıllarda, “kahrolsun komünizm” diye bağırarak, milliyetçi ve muhafazakar olmak için yeterliydi.”⁴¹

80’li yılları bizzat yaşayan Tenekeci o dönemleri bilinçsizlik olarak nitelendirmiştir. Devrin debdebeli siyasi etkenlerine karşı fikri bir sertlikle mukavemet ettiğini yanlış olarak nitelendirmiştir.

Şairin, yazılarında oldukça cesur olduğu ve doğru bildiklerini yazmaktan da geri durmadığını söylemiştik. Bu onun klasik bir politika anlayışından uzak bir sanatçı olduğunun kanıtıdır. Duruma ve zamana göre değişmeyen, ayak uydurmaktan ziyade doğru ayağa oynamaya çalışan bir sanatçı. Kendi cümleleriyle devam edelim:

““CHP’yi niye yazmıyorsunuz da hep AKP’yi yazıyorsunuz” diye ara sıra şikâyetler geliyor. Mütedeyyin camia CHP’nin ne olduğunu gayet iyi biliyor. Amblemlerinde yer alan altı mızrağın ne işe yaradığını da... Dolayısıyla, CHP’yi yazmak, bilinen şeyleri tekrar etmekten başka bir işe yaramayacak. Konuyla ilgili bir örnek vereyim, gerisini siz anlayın. CHP’nin altı okundan biri de, bildiğiniz gibi Halkçılık ilkesidir. Dün Tercüman Sitesi’nin ana kapısına asılmış bir pankart gördüm. CHP’nin Zeytinburnu Belediye Başkan Adayının pankartıydı bu. Sayın aday, “Site sakinlerine hizmet etmek öncelikli işimiz olacak” diyor. “CHP’nin halkçılık ilkesi işte böyle bir şey” deyip diğerlerine geçelim...”⁴²

Burada da görüldüğü üzere klasik politik anlayışından çok doğru bir politika yapmak arzusunda olmuştur.

Tenekeci’nin yukarıda alıntıladığımız cümleleriyle anlatılmak istenen budur. Türkiye’nin İslam dünyasının koruyuculuğunu üstlenmesini tebrik ve destekle benimserken, aynısını yapmayan çevrelerin de niyetleri üzerinde biraz düşünmeye çağırıştır. Ülkenin bu gidişatını beğenmeyen ya da tenkit edenlere karşı bir karşı mukavemet etmiştir.

⁴¹ İbrahim Tenekeci, *Tüfeksiz Hareketler*, Profil Y., İstanbul, 2016, s. 26

⁴² A.g.e., s. 87

Tenekeci politikliğini iyice açmışken, onun tarihçiliğinden de bahsetmekte fayda vardır. O, şairliği kadar, okuyuculuğu, araştırmacılığı ve dinleyiciliğiyle de tanınmıştır. Sarıkamış'tan Çanakkale'ye İkinci Dünya Savaşı'ndan ihtilallere kadar tarihi olaylarda fikir sahibidir.

*“Sarıkamış için”*⁴³, *“Hepimiz tehlikedeyiz”*⁴⁴ adlı yazılarını bir bütün olarak incelediğimizde onun tarihçiliğini daha iyi anlamış olacağız. Milli savaş ve hassasiyetlerimiz karşısında duyarlı ve takipçi olmuştur. Araştırmacı yönüyle adaletli, edebi yönüyle de adaletli ve insancıl fikirler ortaya koymuştur.

Politik adaletten bahsetmişken, şairin gerektiğinde siyasilerin güzel davranışlarını takdir ettiğini görürüz. Bir yandan başbakanlığı döneminde Erdoğan'ın gezi olaylarında yalnız bırakıldığını savunmuştur. Öte yandan da eski Başbakan Davutoğlu hakkında da şöyle demiştir:

*“Sayın Davutoğlu'nun kitap sevgisi ve samimiyetiyle ilgili benim de bir şahitliğim var. Anlatayım: Kitap fuarındayız. Hüsrev Hatemi hocamız kitaplarını imzalıyor, bende kendisine eşlik ediyorum. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu standı geldi ve çocuklarıyla beraber sıraya girdi. Özel ilgiyi kabul etmedi. İtirazlara rağmen, karşılığını ödeyip kitapları aldı, imzalattı. Özetle: kitabın ahlakını korudu. Doğrusu buydu. Fakat böyle sahnelere alışık olmadığımız için bu davranışından çok etkilenmiştik.”*⁴⁵

Burada şair, politikliğinden çok okuyuculuğu ve güzel tutumuyla takdir ettiği siyasetçiye hakkını verirken, diğer siyasetçilere de dokundurmadan geçmemiştir. .

Tenekeci, Zarifoğlu'nun ilk dönemlerindeki gibi şiirlerinde kapalı bir anlatım benimser. Şiirinin ağdası, onun fikir dünyasını çözmemizi zorlaştırmıştır. Yazılarını okumadan onun siyasete ve politikaya hiç dâhil olmadığını düşünebiliriz. Birtakım imgeler kullanmasına rağmen, anlamındaki ağda yüzünden net olarak anlaşılması oldukça zordur.

Tenekeci'nin şiirlerinde politikaya değinmediğini bilsek de yazılarında şairane bir üslupla politikadan bahsetmiştir. O, yazıyı sadece yazmak için, bir fikri

⁴³ İbrahim Tenekeci, *Sürekli Kayıp*, Profil Y., İstanbul, 2015, s. 212

⁴⁴ A.g.e., s. 216

⁴⁵ A.g.e., s. 150

süslemek için kullanmıştır. Şimdi inceleyeceğimiz tenkit yazısında şairane bir düzyazı göreceğiz.

“Demelerine göre, ezberci sistemi kökünden kazıyacaktıymış. Yani milletimizin ezberini bozacaklar.

Ezber demek, din demektir.

Ezber demek, şiir demektir.

Ezber demek, ilham demektir.

İlham demek, Allah demektir.”⁴⁶

Görüldüğü üzere şiir çizgisinde yazılmış politik bir tenkit söylemidir. Şairane bir üslupla ve dizgiyle oluşturulan bu mısralar, ne tam olarak bir şiir, ne de mensur şiirdir. Mehmet Akif’te sıkça gördüğümüz mensur şiirin tarzına yakın olarak görülse ve hatta ilham alınabileceği söylene de sadece biçem açısından bir benzerlik söz konusudur.

Son yüzyıldır Filistin halkının (kendi tabiriyle) İsrail teröründen çektikleri malumdur. Kimi sanatçılar bu durumu yokmuş gibi görse de Tenekeci, acıyı çekenin sadece Filistin mazlumları olmadığını bize gösterir.

“Sayın Beşir Atalay, inşallah birileri bir gün İsrail’e dur der, diye açıklama yapmıştı. Batının dur demeyeceği, ayrıca sonuna kadar destekleyeceği çok açık. Zalimlere ve kirli oyunlara dur diyecek olan, yeniden büyük Türkiye’dir, İslam Birliği’dir.”⁴⁷

Her şair ve yazar kendi politik görüşü bir şekilde anlatmak, anlaşılacak ve bir yerlere ulaşmak ister. Tenekeci de bunlardan biridir. Çağdaşlarından farklı düşündüğü mevzular oldukça fazladır. Politikanın sanatla buluşturulduğu noktalarda ayrılık ve sapmaların olabildiğini görürüz.

“Şu kuşak kavramını anlamadım hiç. Şiire birlikte başladığım arkadaşlarımla kuşaktaşım ama İlhan Berk’le de seninle de kuşaktaşım ben. Evet, toplumcu gerçekçi bir meseleyle doğdu şiirim. Bizim yazmaya başladığımız yıllar, devrim düşüncesinin

⁴⁶ İbrahim Tenekeci, *Tüfeksiz Hareketler*, Profil Y., İstanbul, 2016, s. 58

⁴⁷ İbrahim Tenekeci, *Sürekli Kayıp*, Profil Y., İstanbul, 2015, s. 143

yalnız kalbimizde değil avucumuzda da bir ateş topu olduğu yıllardır. Ölüm dahil şiddetin hiçbir biçimi, ne eşitlik duygumuzu ne de özgürlük tutkumuzu gölgelemişti. Hepimiz birer politik ütopya, acı birer gerçeklik.”⁴⁸

“(…) Hayır, kalbimiz daha sağlam ve dayanıklı olmuyor, çürüyor, zayıflıyor. Acımasızlık, merhametsizlik. Durmadan maliyetleri düşürmeye, kar payını artırmaya çalışıyor. Vebal ne, kul hakkı ne, unutuyor. Aziz ve kıymetli olan birçok şeye karşı büyük taarruz başlatılıyor. Nihayetinde, mutluluğu ararken, huzuru kaybediyor.

Buraya kadar yazdıklarımızı iki kelimeyle özetleyelim, sonra devam ederiz: Önce ahlak!”⁴⁹

Tenekeci politikasının temelinde ahlak olduğunun da farkına varmış oluyoruz. Ona göre ahlak olmadan ne yazar olunur, ne ahlaklı. Ahlakı, şairliğinin ve sanatçılığının başköşesine oturtan Tenekeci, modern dünyanın konseptine adeta başkaldırmıştır.

⁴⁸ Tezer Cem, *Varlık Dergisi*, Ekim, 2005, Sayı: 1177.

⁴⁹ İbrahim Tenekeci, *Sürekli Kayıp*, Profil Y., İstanbul, 2015, s. 153

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞİİRİ

3.1.ŞİİRLERİNDE TEMALAR

3.1.1. Mevsimler

Tenekeci şiirinde mevsimler, doğa ve insan ilişkisinden oluşan bir yapıdadır. Bu nedenle doğa, şiir içerisinde önemli bir nitelik kazanmıştır. Edebi eserler de sıkça görülen klişeler vardır. Sonbaharın hüznü çağrıştırması gibi. Tenekeci de de bu durum görülmekle birlikte, onun şiiri bazı yönleriyle değişiklik göstermiştir. Şiirlerinde doğa aracılığıyla insan, madde ve Yaratıcı imgeleri çağrıştırmıştır..

Mevsimleri, doğayı ve dengeyi seven hatta hayranı olarak bildiğimiz Tenekeci, mevsimlerin görünen işlevinden çok manasıyla ilgilenmiştir. Mevsimler onun çerçevesinde Allah'ın yarattığı bir mucizedir. Mevsimlere Allah ve insan kavramlarından hareketle bir tefekkür hadisesi olarak bakmıştır.

“Yağmur yağınca deniz ısınır

İşime yaramaz böyle bilgiler,

Bir bıçaktan öğrenmiştim bunu ben

Ne kadar keskinsen o kadar güzel.”⁵⁰

⁵⁰ İbrahim Tenekeci, *Görmeden Ölmek*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 19.

Şiirde görüldüğü üzere, bilinen bir mevsim olayını boş bir bilgi olarak değerlendiren şair, anlam bakımından değerlendirerek, mevsimlere ve doğaya bir itibar yüklemiştir.

Şiirde aldıkları emir neticesiyle doğa ve maddenin nasıl bir denge içerisinde olduğu hayranlığından bahsederken, insana bakan yönüyle de değerlendirmiştir.

“Hangi mevsimdeyiz böyle

Paletimdeki renkler kaskatı

Oysa

Durmadan boyamalıyım, hiç durmadan

Renklerini yitirmiş hayati,

Mevsimlerden keder mi, söyle.”⁵¹

Az önceki açıklamamızla paralel olarak benzerlik gösteren bu şiir Tenekeci ve mevsimler konusunu anlamamız açısından daha yararlı olacaktır. Şiirde mevsimler ismi kullanılmasına rağmen, mevsim özelliklerinden hiç bahsedilmeyerek sadece onda uyandırdığı izlenimi aktarmıştır. Sonbahar ve hüznün klişelerini yıkarak keder mevsimi tanımıyla da fark meydana getirmiştir.

Mevsim anlayışında temel hadiseler de değiştiğini daha önce söylemiştik. Öncelikli olarak doğa ve fikir dese de mevsim normalleri de onu ilgilendiren hususlardan biridir.

“Ricası bahçevandan ayırık otunun

İzin ver beyim, sarayım bu bahçeyi

Yaratılmadım ben öpülmek için

Yine de pek bilmem geçip gitmeyi.

Üşütmüş olmalı öksürdü bütün gece

Bütün gece öksürdü kapı önünde çınar

⁵¹ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 22.

Perdeler çekilirken dışarda kalan

Çınar diyorum ve bir de çınar

Ovayım ben yeryüzününün ayası

Emiyorum ırmakların kum dolu-

Bana gelmiyor sevinç porselen tabaklarda

Bir asfalta binmiş geliyor korku ⁵²

Yukarıdaki şiiri Tenekeci ve mevsim konusuna bütünüyle bir örnektir. Şair bu şiirinde doğadan bahsetmekle kalmamış, yaptığı teşbihlerle anlamı genişletmiştir. Doğayı konuşarak fikir edinme yoluna giden şair, kendini doğa yerine koymuştur. İnsani duyguları da bu şekilde anlatma gereği hissetmiştir.

Kendini çeşitli varlıkların yerine koyarak, doğaya ait özelliklere de bürünerek bir varlık sorgulaması yoluna gitmiştir. Kendisiyle ve insanla konuşmuş, doğanın ve insanın sorununu işlemiştir.

3.1.2. Yalnızlık

Tenekeci'nin şiirlerinde yalnızlığı iki boyutlu olarak ele alabiliriz. Birincisi, bireyin kontrolü içerisinde gerçekleşen yalnızlık, ikincisi ise fikirsel yalnızlıktır. Şair, yazılarında ve şiirlerinde fikirsel yalnızlıktan sıkça bahsetmiştir. İlmin ve öğretinin peşinde olan insanların, bir nevi şairleri de katarsak, yalnızlık çektiğini düşünmüştür.

Tenekeci'nin başlıca konularından biri bireysel yalnızlıktır. Hastalık döneminde olduğu sürede daha çok görebileceğimiz, kendini insanlardan soyutlayıp yalnız kalarak, Allah'la baş başa kalmasıdır.

“Yalnızlık

Bir atımlık

Mesafede.

⁵² İbrahim Tenekeci, *Giderken Söylenmiştir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 44.

Bilmezdim aşksız yürek
Ağacın yaprakları döküldüğünde
Çıplak kalan yuva kadar ürkek...’’⁵³
“Çılgınlık”, Üç Köpük, s. 31

Şiirde görüldüğü üzere şair, yalnızlığı aşksızlık olarak nitelendirmiştir. Aşk, onun için yuvadır. Aşksız kalan yürek ise, çıplak ve kimsesiz, boş ve ıssız bir yuvadır.

“Bilge değilim, bilemem
Yağmur bulutuna neden sadık
Bilemem, neden ıssız caddedeki kalabalık
Niye civil civil mezarlıklar.”

Şiirde görüldüğü üzere, alenen bir yalnızlık teması güdülmezken, şair dolaylı olarak yalnızlığı ifşa etmiştir. Daha önce de belirttiğimiz üzere fikrinsel bir yalnızlığa benzetebileceğimiz bu yalnızlık teması, kalabalığı dahi yalnızlık olarak yorumlar.

Tenekeci de bu şiirinde, kalabalığı yalnız görürken, farklı bir düşünceyle ölümü canlı kılmıştır. Onun için ölüm yalnızlık değil, yalnızlıktan sıyrılıp, gerçek kalabalığa karışmaktır.

“Yoksun ya
Güvercin avlıyor avluda kedi
Kızlar gülüşüyor bahçede
Gül üşüyor, gül üşür.
Yoksun ya
Bezden anne yapıyor öksüz
Öpmek için kendisine...’’⁵⁴

⁵³ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 37.

⁵⁴ İbrahim Tenekeci, *Peltek Vaiz*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 16.

Bu şiirinde ise başta bahsedildiği üzere bireysel yalnızlık temasını kullanmıştır. Sevgilinin yokluğunun bıraktığı ızdırap dile getirilmiştir. Etrafında olan bütün olumsuzluklar sevgilinin yokluğuna bağlanmıştır. Dizelerde de gördüğümüz gibi şair, yalnızlığı kendine has imgelerle daha da yalnızlaştırmıştır.

3.1.3. Yaşama Sevinci

İçinde bulunula şartlar ne olursa olsun insanlık, tarih boyunca hep mutluluğu aramıştır. Bunun için kurumlar, akımlar ve ideolojiler dahi kurulmuştur. Bütün inanışlar özünde bunun peşine düşmüştür. Mutluluk ve yaşama sevincinin ne olduğu tartışılmıştır. Meşrebinde huzursuzluk olan inanışlar bil özünde, huzursuzluk içinde mutluluğu aramıştır.

Cumhuriyet dönemi şairlerince de en çok işlenen konulardan biri yaşama sevincidir. Savaş ve mütareke dönemlerinde bile şairler, insanlara yaşama sevincinin gereklerini anlatmaya çalışmışlardır.

Bunun sebebi savaş dönemlerinde ve sonrasında yaşanan buhranları atlatmak için bir karşıt tepki geliştirme olarak nitelendirilebilir.

Garipçiler bu konuda başı çekseler de, Sait Faik, Cahit Sıtkı, Bedri Rahmi gibi şairler de azımsanamayacak derecede bu konuları işlemiştir.

Tenekeci bu dönemleri şahsen yaşamamıştır. Fakat ülkemizin savaştan farksız dönemlerini bizzat görmüş ve okumuştur. İhtilalden, sağ-sol olaylarına, ekonomik buhranlardan, toplumsal kavgalara kadar birçok olaya şahit olmuştur.

Fakat bu olaylar şairde Garipçiler gibi bir yaşama sevinci uyandırmamıştır. Onun yaşama sevincinden anladığı daha farklıdır. Orhan Veli'yi sandaldaki rakı sofrası, Cevat Şakir'i deniz mavisini, Nazım'ı devrim marşları ne kadar mutlu edip yaşama sevinci veriyorsa, Tenekeci'yi de bayram sabahları o kadar mutlu etmiştir. Pazar tezgahları, cami avluları, nisan yağmurları, bahar çiçekleri, Tenekeci'ye yaşama sevinci veren ve bunları dizelere döktüren unsurlardan sadece birkaçıdır.

Tenekeci şiirinde doğanın öneminden daha önce de bahsetmiştik. Şairde en çok hayranlık uyandıran varlık doğa olmuştur. O, yaratılan her şeye kusursuz bir hayranlık beslemiştir.

Öyle ki, ölümü dahi yaşama sevinci olarak görmüştür. “Giderken Söylenmiştir” kitabında sıklıkla göreceğimiz ölüme duyulan yaşama sevinci, şairin bütün şiir hayatını ve sanatını özetlemiştir.

“Bakın ne diyorum, dünya

Sekerek yürüyor, gözümde düştü ya.

...

Toprağım ben, dünyanın kök saldığı

Ancak uyurken rabbime nazım geçer.”⁵⁵

Şiirde görüldüğü üzere divan şiiri imgelerinden yardım alınarak, tasavvufi ve imani bir görüş açısı yoluna gidilmiştir. Tenekeci’nin sıkça kullandığı, -toprak, - dünya, -kök kelimeleri de ahirete özlem duyarak yaşama sevinci vermiştir.

Tenekeci’nin yaşama sevincini ele alacağımız zaman tabiatı da önemli bir unsur olarak görmemiz lazım. Şairin doğa karşısındaki hayranlığından daha önce de söz etmiştik. Öyle ki doğa-ölüm ilişkisi bile ona sevinçle karşılanacak bir ilişki gibi gelişmiştir.

“Otur dedim ağaca, yorulmuşsunur.

Çocuklar içindeyim, beni sorarsan.

Gölgenin sözünden çıkmam güneşte,

Gündüz olup olmadan...”⁵⁶

Örnekte görüldüğü üzere, Tenekeci yine en güzel sözlerini doğa imgelerinden yardım alarak kurmuştur. Bütün eserlerinde görüleceği üzere, insani hislerini bile diğer canlılar üzerinden daha çok anlatmaya çalışmış ve diğer neveleri insanın tecessüsü olarak görmüştür.

⁵⁵ İbrahim Tenekeci, *Giderken Söylenmiştir*, Profil Yay., İstanbul 2016, s. 28-29.

⁵⁶ İbrahim Tenekeci, *Kimsenin Kalbi*, Profil Yay., İstanbul 2015, a. 20.

Şiirde de ağaca, güneşe, gölgeye ruh vermiş ve onların görevlerini yapmalarına hayranlığını belirtmiştir. Gölge-güneş zıtlığında dahi bir mutluluk yakalamıştır.

3.1.4. Direnme

Aşk, ümit, hissiyat gibi kavramlar da yaşama sevinci kökenli birer duygudur. Şair, bu kavramların insani duygular olduğu ve insanın en erdemli davranışının olduğunu fark etmiştir. Bunların başında umut gelmiştir. Direniş, toplumumuzun varoluşundan gelen bir özelliktir. Ne İslam dini, ne de Türk toplumu, pes etmeyi ve direnmemeyi kabul etmemiştir.

Tarih boyunca Türk toplumları her zaman direnmiş ve özgürlüğünü elde etmiştir. Direnme toplumda bu kadar önemli bir unsurken şairlerce çok sık kullanılması da kaçınılmaz olmuştur. Milli edebiyat döneminden sonra yeni bir ivme kazanan bu anlayış günümüze kadar hiç azalmamıştır. Fakat reaksiyon değiştirerek ilerlemiştir

Direnme kimi şaire göre vatan anlamına gelirken, kimine göre, bir çiçeğin filizlenmesi olmuştur. Tenekeci bu noktada her iki tarafta da olmuştur. Düzyazılarında sıkça vatan konularına değinse de şiirlerinde alenen değinmemiştir. Vatansever bir millet şairi olsa da şiirine malzeme olarak kullanmamıştır. Onun şiiri vatan ve millet kavramlarının da üstündedir.

Direnmeyle ilgili çevre, kültür ve sosyolojik unsurlarında hem yazılarında hem de şiirlerinde görürüz.

“Beraber büyümüş bu kadar bina

Yokken daha, varken

Akşamla akran evimiz bizim,

Bir şey uçardı kuşlardan bana

Yalnız benim bildiğim... ”⁵⁷

Şiirde gördüğümüz klasik bir yıkım olayına tenkit şiiridir. Fakat şair, yıkılan şeyin bina değil, ruhlarımız olduğunu söylemiştir. Görüldüğü üzere şiirini ve sözlerini hiçbir ideolojiye alet etmeden sadece doğru için kullanmıştır. Onun için direnme, ideolojik bir tutum değil, hakkaniyetli tutumdur.

3.1.5. Aşk

Tenekeci şiirinin yapıtaşı olan aşk konusu, gelmiş geçmiş bütün şairlerce şiirin kendisi olmuştur. Tenekeci de bu örneklerinden biridir.

Aşkı bütünüyle ele almak tabii ki imkansızdır. Yerine, şahıslarına ve zamanlarına göre ciddi değişiklik göstermiştir. Fakat hepsi aynı dili kullanmıştır. Kimi şairlerce anlatılırken vasat kalsa da genellikle en güzel şiirler, aşk şiirleri olmuştur.

Aşkı anlamak ve anlatmak şairlerin en büyük derdi olmuştur. Hayatları boyunca bunun peşine düşmüşlerdir.

Aşk anlayışı şairden şaire, zihniyetten zihniyete göre değişiklik göstermiştir. Bazı şairlerce bu daha da belirgindir. Fakat genel anlamda aşk, evrensel bir konu mahremiyetinde tutulmuş, muhafaza edilmiş ve böyle süregelmiştir.

Tenekeci de baskın olan aşk, şüphesiz Allah aşkıdır. İslam dininin özünde de zaten bu vardır. Allah dışında anlatılan bütün aşklar O'nun cilvesinin gölgesidir. İnanılan tüm aşklar Allah'ı anlamak ve aşkını daha yoğun yaşamak için sadece bileşenler ve yardımcıları olmuştur.

Şair de cisimden ibaret *Leyla* teferruatının aşmış ve hakiki aşka yönelmiştir. Aşk onun için sanat ya da sanat malzemesi değil, vazgeçilmezdir. Varlığın, yaratılışın ve dünyanın tek anlamının bu olduğu gibi şiirinde tek varlık sebebi aşktır.

⁵⁷ İbrahim Tenekeci, *Kimsenin Kalbi*, Profil Yay., İstanbul 2015, s. 36.

Bu kiminde Allah, kiminde Tanrı, Kiminde Buda'dır. İsimler ve anlayışlar değişse de özü aynıdır. Bu sebeple aşkın evrenselliğinden bahsetmek yerine aşkı, evren üstü olarak tanımlamışlardır.

*“En son buradan kimse geçmemiş
Her yer kurumuş, masum bir istek;
Beni de atın bu ateşin içine
Topal gül diyerek...*

*İnsan unuttukandır, bunu unutma!
1 şey kazanırken kaybedilen Bir
Her gün yeniden oluyorum ben ona,
Aşk diyorum, neresinden sevilir ?”⁵⁸*

Şair burada birinci dörtlükte aşk arayışındadır. Aşksız bir mekanın nasıl olduğu vurgusunu yapmıştır.

İkinci dörtlükte ise aşk sorgulaması yapmıştır. Şair aşık olmak ister ama aşkın nerede olduğunu ve nasıl yaşanılacağını bilmez. Sadece aşkı istemiştir. Aşkı istemenin ve bulmanın iyi bir şey olduğunu ama aşkı kazanmak için ne kaybedileceğini sormuştur.

Aşk onun için ulaşılmaz olandır. Gördüğü her şey aşkın birer numunesidir. Ama aşk, asıl nerededir ve kimdedir? Onu bulan var mıdır? Onunla ya da onsuz nasıl yaşanır?

İşte şair burada sorduğu sorularıyla aşkı anlatmaya çalışır. Sorular aslında birer cevaptır.

*“Sevgilim diyorum kendime
Sevgilim, yazmalısın göğün şiirini artık*

⁵⁸ İbrahim Tenekeci, *Kimsenin Kalbi*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 32.

Yazmalısın, belki şöyle:

Zifiri karanlıkta bulup yıldızı

Adına koymuşlar kutup yıldızı.

Sonra her şeyi yırtıyorum

Bakir bir gülüşle...

Sevgilim diyorum kendime

Sevgilim, sığmıyoruz tenime.”⁵⁹

Tenekeci'nin en güzel aşk şiirlerinden biri “sevgilim” şiiridir. Şiirde Yaradan'la beraber olmanın verdiği haz dile getirilmiştir.

Şair Allah aşkında coşkuya gelerek yazmıştır. Hüznün ve coşkunun Allah aşkıyla bezendiği bir şiirdir. Şair burada kendi kendini perçinlemiştir. Göğün şiiriyle kastedilen Allah aşkından bahsetmesi gerektiğini belirterek, zaten onu yazmaya çalışmıştır. Karanlıkta ona yol gösteren yıldız da odur. Onun dışındaki her şey yalandır.

Sevgilin aşkı onun yüreğini öyle bir doldurmuştur ki, sadece bir organ olan kalbin o kadar büyük bir aşkı taşıyabilmesi imkansızdır. Şair burada her şeyden sıyrılan ve hiçbir yere sığmayan aşkını dile getirmiş ve kendisine isyan ettirmiştir.

Fakat bu isyan Hz. İbrahim'in isyanı gibidir. Aşksızlığa edilen bir isyandır. Ateşin içinde bile ferahlayabilme duruşudur.

Konuya açıklık getirecek bir örnekle devam edelim:

“İki kere yoruldum, ateşe atılırken bir

İsmailin gözünü bağlarken bir de.

Ey kimsenin istemediği dedim

Seni bana versinler ödül olarak

⁵⁹ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 12.

*Bir kuş olup uzağında durayım
Bakayım içine uykumu açıp
Kuzular çiğdemler ihlamurgiller
Ve güzel havalar, bu değil elbet.”⁶⁰*

Görüldüğü üzere şair, kendisini İbrahim peygamberin yerine koyarak Allah aşkını bir de bu çerçeveden açıklamıştır. İbrahim peygamberin çerçevesinden İsmail olayına telmihte bulunarak acıklı gibi anlatmaya çalışarak, en derin aşk duygusunu hissetmeye çalışır. Fakat sonunda bu acıklı durum onun yüreğine aşk suyunu serperek ferahlatmıştır.

Tenekeci, düzyazılarında kültürden sosyolojik toplum yapılarına, siyasi çalkantılardan ülkelere kadar hemen her şeyi tenkit etmeye çalışmış ve tenkit anlayışını yitirmemeye çalışır. Hatta bu anlayıştan sık sık övgüyle bahsetmiştir.

Fakat şiirlerinde alenen bir tenkit anlayışı gütmemiştir. Özellikle aşk temini kullanırken hiçbir tenkitte bulunmamış ve hemen her aşk anlayışına saygı duymuştur.

Fakat kendi inandığı aşk anlayışından hiç taviz vermemiş ve anlatmaktan hiç vazgeçmemiştir. Bu da onun aşk figürünü vazgeçilmez kılmıştır.

Onun sanatta aşk anlayışını, Necip Fazıl, Cahit Zarifoğlu, Yunus Emre ve birçok halk ve divan şairine benzetebiliriz. Şartların değiştiği, anlayışın biçim değiştirdiği, karakterlerin rol yaptığı görülse de o hep çizgisine sadık kalmıştır..

Tenekeci'nin bireysel aşka da değindiğini söylemiştik. O, aşkı vesile olarak görse de gayet insani bir tutumla bireysel aşka da inanmıştır.

“Sen böyle güzelken bana söz düşmez.

Bakma, şiirler yazdığma.

Senden korkuyorum, budur güvencem.

Vardı, şimdi yok, o gençken...

⁶⁰ İbrahim Tenekeci, *Giderken Söylenmiştir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 22.

Bir şaşkınlığım ben, ademden kalma.

Demiştin ama:

Ateş olsa ısıtamaz kendini

Dünya...

Bakıyorum kırlara, halden anlamak için;

Kuşların uçuyor, çiçeklerin açıyor,

Yeni gelinlerden ta eskisine

Herkesin içinde bir sevgili yaşıyor!”⁶¹

Bir bölümü aldığımız yukarıdaki şiirde de görüldüğü üzere şair, dünya, hayat ve aşk dengesini yansıtmaya çalışmıştır. Bireysel ve insani duygular içerisinde dünyayı anlama ve anlamlandırma gayreti göstererek, bireysel aşkın doğuş ve varlığından bahsetmiştir.

“Oysa taptaze gelir gün, üstünde sabahlığı

Ne güzeldir o senin serin suların

Ama nafile

Tan vaktiyle

Bize nikah düşmez artık, çünkü unuttuk

Nur içinde yatmayı, hem aşk içinde

Oysa biz evvel zaman içinde

Kar olmayı düşlerdik, dağlara yar olmayı

Ve bilirdik:

Mezarlıklardır saatlerin midesi

Erkeğe güven verir biz közü karıştırmak

⁶¹ İbrahim Tenekeci, *Ağır Misafir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 22.

Yaşamak... Yamacındaki şehri

Aş eren yanardağ gibi... ”⁶²

Burada şair kendince bir aşk sorgulamasına gitmiştir. Tüm zamanlarda şairler aşk sorgulaması yapmışlar ve tanımlamaya çalışmışlardır. Bu da duruma ve şaire göre değişik aşklar tanımlaması ortaya çıkarmıştır.

Yukarıdaki şiirde de Tenekeci’ye göre aşkın ne olduğunu görüyoruz. Kullandığı imgelerden daha sonra bahsedeceğimizde şimdilik şiirin, yapı ve tema bakımından bir sorgu şiiri olduğunu ileri sürebiliriz.

3.1.6. Hasret

İbrahim Tenekeci’ye göre “hasret”, iki farklı yönüyle ele alınabilir. Birincisi ilk akla gelen dünyevi ve bireysel olan hasret duygusudur. Zaten birçok şairde de görülen hasret duygusunu yaşama ve anlatma biçimi de böyledir.

İkinci ise ahirete duyulan hasrettir. Şiirlerinde baskın olarak kullandığı duygu da budur. Her anında ve her fikrinde dünyada zorla yaşıyormuş gibi ve bir an önce ahiret hayatına kavuşmak istediğini dile getirmiştir. Bu sebeple de ahiretin yolunun en önemli adımı olan ölüm, Tenekeci’nin satırlarını sıklıkla işgal etmiştir.

İbrahim Tenekeci şiirlerinde en çok ölüm ve ahirete yer vermiştir. Dünyanın geçici hayatı ona ahirete yönelme ve daha çok hasret çekme avantajı vermiştir. Kitabına *giderken söylenmiştir* ismini vermekle beraber kendisini ahiret yolunda bir yolcu olarak tanımlamıştır. Zaten *Fani* mahlasını kullanması bu fikirlerini tanımlar niteliktedir.

“Ey bulutların arasına ateş yakan

Isıtan ve ısıtan beni

İşiten beni,

Kovulmadan güzel günlerin kapısından

⁶² İbrahim Tenekeci, *Peltek Vaiz*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 22.

Kurtar,

Bu ikircim kuyusundan...’’⁶³

Tenekeci'nin görüldüğü üzere hasret duygusunu açıklayan en güzel şiirlerden biridir. Şairin hasret duygusunu en çok ölümle ve ahiretle anlattığını söylemiştik. Şiirde görüldüğü üzere şair, dünyayı ikircim yani şüphe kuyusu olarak tabir eder. Bu şüpheli ve kuruntulu alemde yaşamaktansa aydınlık aleme göç etmek istediğini ve Yaradan'dan bunu istediğini görüyoruz.

Ahirete olan hasretini yakarışlarıyla kavuşarak vuslata dönüştürmeyi hedefleyen şair, inanma şeklini de bir nevi açıklığa kavuşturur.

“Güzeldim de galiba, bunu nasıl söylesem

Eline sağlık Tanrım, Leyla çok güzel olmuş

Tanrım eline sağlık, dünya da güzel olmuş

Keşke biraz ölmesem...’’⁶⁴

Şairin, neredeyse bütün duyu ve duygulara hitap eden en güzel şiirlerinden biridir. Şiirde aşk, ölüm, sonsuzluk gibi temalara rastlasak da yaşama sevincine duyulan hasret ön plandadır.

Tenekeci'nin ölüm ve ahiret anlayışına aykırı sözlerle yazılmış bir şiir olsa da şair ölümü istemekten vazgeçmemiştir. Yaratılan dünya ve Leyla güzelliği ona bir sevme isteği vermiştir. Asıl hayata çıkmadan onları da sevmek istemiştir. Fakat asıl alemde daha çok değildir. Sadece onları da sevebilecek durumda olmayı istemiştir.

Tenekeci'nin ağır ve süslü bir dille yazdığı ölüm anlayışına hem yakın hem de uzak olan şiirleri dünyevi ve bireysel hasret temasıyla ön plana çıkmıştır. Bu da Tenekeci'yi insani değerlerine de sahip çıkma hakkını vermiştir.

Tenekeci, genellikle duygularına tercüman olmaya çalışırken, özüyle zıt düşünmesine ve düşünmelerine de tenkitte bulunmuştur:

“İhtiyaç deyince ne geliyor aklına

⁶³ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 15.

⁶⁴ İbrahim Tenekeci, *Peltek Vaiz*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 45.

İşte bu kadarsın, buraya kadar.

Araba tutuyor bile diyemez

Kamyona yüklenmiş giden koyunlar.

Senin için çok yaşlı çıktığın dünya,

Denize sıfır insanlar arasında,

Susamak için bulduğun o yol

Çayırı biçerler ya, öyle kokuyor!”⁶⁵

İbrahim Tenekeci, somut ve insani değerlerden yola çıkarak, günümüz insanların safi ve mecburi düşüncelerine bazen kabullenmiş gibi yaparak kendisine tenkitte bulunmuştur. Buna özeleştiri de denebilir. Yaşamadığı fikrin, yaşatılmasına bazen destek, bazen de tenkitte bulunmuştur:

“Kıpırdamıyor içimde yaprak

Beni öpüp koklayan yanık izleri

Bir ava yaklaşırken tutulan nefes

Sessiz olmak zorundayız bir bıçak gibi

Çünkü biz buradan gidince gitmiş olmayız

Bir şeyler bırakırız belki bir çığırık sesi

Adıyla çağrılmayan dinmek bilmeyen

Tanıdık bulamayan dostları arasında,

Evden çıkarken aynaya bakmayanlar

Güneşe bakar gibi bakarlar ona.”⁶⁶

⁶⁵ İbrahim Tenekeci, *Kimsenin Kalbi*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 19.

⁶⁶ İbrahim Tenekeci, *Giderken Söylenmiştir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 39.

Tenekeci fikirleri. şiirleri ve yazılarınca sabit olmasına rağmen, tutucu bir maneviyat görüşüne sahip olmamış ve tüm insani değerleri satırlarına almaya çalışmıştır.

Şair bazen de eskiye hasret duymuştur. Eski gelenek ve örflere ne kadar bağlı bir insan olduğunu ve kültürünü korumak adına ne kadar çaba sarf ettiğini göstermiştir. Zıt tavırlar sergileyenlere karşı da hiç çekinmeden sözünü sakınmamıştır.

Çünkü o tabiat, kültür, gelenek hayranı bir insan ve bunları en güzel anlatan şairlerdendir:

*“Kapıya yakın oturdum eskiden
Korsancılık oynardım tek gözlü evlerde
İsterdim ki durmadan çınlasın kulaklarım
Beni ansın gökyüzü bile.*

Yok artık

*Beni suya götüren o güzelim nedenler,
Çürüyerek geliyor bana gelen ne varsa
Cenazeye ölüden önce gelenler:*

*Yaşasın diyorlar, yaşamayı hak eden
Varsın bulunmasın çorabımızın teki,
Gülümsemek için ne güzel neden
Tapu işlemleri ve yemek tarifleri.”⁶⁷*

İbrahim Tenekeci'nin bu örneklerden hareketle hasretini en çok duyduğu şeyin eski İstanbul olduğunu söyleyebiliriz. Tarih ve kültür onun

⁶⁷ İbrahim Tenekeci, *Giderken Söylenmiştir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 11.

vazgeçilmezlerinden biri olmuştur. Bu sebeple hasret teması altında en çok eski zamanlara özlem duymuştur.

3.1.7. Ölüm

Ölüm yaşamın gidişatına göre ve bireyin hayat standart şartlarına göre değişen, ne zaman gerçekleşeceği bilinmemekle birlikte muamma olan bir olgudur. Kişi doğumuyla birlikte aslında ölüm trenine de binmiştir. Sadece olacağı günü bekler. Bir diğer tabirle de aydınlatacak olursak: “Buna göre hayat, aslında ölümün gölgesi etrafında yaşanılmaktadır.”⁶⁸ Ölüm inanç gereği, kimine göre sadece yer değiştirmek olurken, kimine göre sona ulaşmaktır. Ölümden sonrası yoktur.

Ölüm genellikle trajik bir olay olarak karşılanmıştır. Bunun sebebi ölen kişinin ardında bıraktığı ya da bırakmadığıdır.

*“Ölümü bu kadar trajik yapan da ölen kişinin ardında bıraktığı hatıralar ve boşluklardır. Bu durumda kişiye acı veren de ne zaman, nerede ve nasıl yaşayacağı kendi ölümü değil, sevdiklerinin ölümü olmuştur.”*⁶⁹

Kişi bu nedenle kendinden önce başkasını da düşünmeye başlamıştır. Onların ölümüyle kendi ölümüne de daha çok inanmış ve kaygılanmıştır. Bu nedenle ölüm herkese geleceğini bildirmiş ve hayatı sorgulamayı öğretmiştir. Bireysel olduğu yönünden bahsetmiştik. Bir de toplumsal yönü vardır.

Bazen bir ideoloji için ölümler yaşanmıştır. Bazen de toplumlar arası olaylar nedeniyle yaşanmıştır. Bu sebeple edebi eserlerde sıkça işlenmiştir.

*“Ölüm, ilk başlarda korkulan bir olgu olmaktan öte yeni bir hayat düzeninin kurulması için verilmesi gereken bir bedele dönüşmüştür.”*⁷⁰

Salim Çonoğlu ölümü bu şekilde açıklamıştır. Cemal Süreya’ da ise ölüm farklı bir boyuta taşınır. Nilüfer İlhan Cemal Süreya’nın ölüm anlayışını şu şekilde açıklar:

⁶⁸ Müslüm Yücel, *Edebiyatta Ölüm ve İntihar*, Agora Kitaplığı, s. 21.

⁶⁹ Robert C. Solomon, “Ölüm Fetişizmi, Marazi Tekbencilik”, (Ed.Malpas-Solomon), *Ölüm ve Felsefe*, s. 296

⁷⁰ Salim Çonoğlu, “İdeolojik Ölüm Algısı”, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Ölüm 1920-1950*, s.63.

“İnsan yaşamını sonlandıran ölüm, insanlık tarihi boyunca üzerinde düşünülen ve anlamlandırılmaya çalışılan bir olgu olmuştur. Ölüm üzerinde düşünmek ve anlamlandırmak da kişinin inancı ve kültürüne bağlı olarak bir değişkenlik gösterip farklı düşüncelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Şairin de başat temalarından biri olan ölüm, toplumdaki siyasi, sosyal ve kültürel değişimlere paralel olarak her dönem farklı bir duyarlılıkla işlenmiştir.”⁷¹

İbrahim Tenekeci ise, ölüme adeta altın çağlarından birini yaşatmıştır. Ölüm onun satırlarında aşk, sevgi ya da yaşama sevinci kadar çok işlenmiş hatta mutlu satırlarla karşılanmıştır.

Şairin inanç ve imani görüşlerinden dolayı bu düşüncelere sahip olduğu düşünülebilir. Aslında özünde de böyledir. Fakat bu düşüncelerine etki eden birçok olay vardır. Ölümcül bir hastalık dönemi geçirmesi, toplumdaki ölüm algısı, ülkenin durumu da çok etkili olmuştur.

Tenekeci birçok duyguya tercüman olmaya çalışmıştır. Daha önce de beyan ettiğimiz üzere benlik üzerine kurulu bir sanat anlayışına çok da itibar etmemiştir.

Ölüm onda bazen, dünyevi düşünüp korkulacak bir olgu gibi görünebilir. Burada mizahın da etkisi vardır:

“Küçük boşluklar – çocuklar için

Görürsün onları, mezarlıklarda.

Geride kalanın acısıdır bu

Aklından ne geçiyor, demiştim suya.

Bodrum katının arka odası

Karanlık içinde yaşamak gündüz,

Tebrik ederler, sessiz öldünüz

Yorulduk galiba diyorlar buna.

⁷¹ Nilüfer İlhan, *Cemal Süreya'nın Şiirinde Ölüm Teması*, s.1

*Nadiren uğrayan sevinçli anlar
Sabaha çıkmayan serin ir rüya-
Bir ağaç adıdır aslında günlük
Oturursun birkaç, onun altında”⁷²*

Bazen aynı düşüncelerini bağlam olarak değiştirmiş ve sonucu ayrılığa bağlamıştır:

*“Dünyadan gitmeden anlatılır mı?
Çiçeğe durmuşken kesilen ağaç-
Sorarlar umarım; neler yaşadın?
Alır mıyım hakkımı?”⁷³*

Ölümü kabullenmek büyük bir meziyettir. Şairler bazen ölümü yokmuş gibi görürken, bazen de olduğu gibi etmişlerdir. Tenekeci ölüm hususunda diğer şairlerden farklı bir yol izlese de bazen de imgesel olarak kabullenmez. Ölümle yaşamın yerini değiştirir ve ölümü kabullenmez.

*“Iskalyor beni annemin duaları
Kim vacip dediyse benim kalbime
Uzatılan hırpalanmış o güle
Soyunup giriyorum.
Unutuyorum sonra av mevsimi olduğunu
Kendimi bırakıyorum kırlara
Kırlar ki dünyanın en güzel elbisesi
Dinle... Mırıldanıyor dünya:
Kurulu bir düzenin var, bu kıyamet neyin nesi...”*

⁷² İbrahim Tenekeci, *Görmeden Ölmek*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 44.

⁷³ A.g.e., s. 47.

Ölüm bazı durumlarda şairi yalnızlığa sürüklemiştir. Fakat yukarıda şiirde yalnızlık, kıyamet ve ölüm gibi unsurlarla bağdaştırılmıştır. Aşağıdaki şiirde ise ölüm daha soyut bir şekil almıştır:

“Ben giderken birtanem şunu dediği:

Ah dur da çıkarayım yüzünün örneğini

Gelmesin hiç kimse gülerken imdadıma... ”⁷⁴

Şair, ölüm ve insan denklemini çözmeye çalışmıştır. Ölümün insanda ve insanın ölümden yerinin aramıştır. Malzemesi insan başta olmak üzere, ölümlü tadacak olan her canlıdır:

“B yüzü

Ah bu şehir dediğin tozlu yolda bir fayton

Tok kuzu gibi şakrak, işsiz gibi elemli

Her şey karton burada, keyfler bile karton

Acemidir insanlar, ölümdür en kıdemli ”⁷⁵

Şair, ölüm olgusunu bilip kabullendikten sonra ölümden ziyade yaşamı sorgulamıştır. Ölümü ve yaşamı karşılıklı teraziye koyduğunda kaybeden hep yaşam olmuştur. Ölümün debdebesi de sırları da yoktur. Ölüm sadece öldürür. Şair ise bu tutumuyla ölümlü de öldürür:

“Zar tutuyorsun ey hayat, bu kaçınıcı sevgili

Yanlışı ata oynamışım, gözlerim öyle dedi.

Pır pır diye ses çıkardı yürürken yüreğimden

⁷⁴ İbrahim Tenekeci, *Güzellik Uykusu*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 14-15.

⁷⁵ İbrahim Tenekeci, *Peltek Vaiz*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 24.

*Denizleri sularım tozmasın diye deniz
Sporu çok severdim çiçeğe yem vermeyi
Kuşlara binerdim ve kaçırdım basından
Bak buraya yazıyorum diye milyon kelimeyi
Ziyan eden de bendim, hem de hiç sıkılmadan*⁷⁶

Ölüme şiir yazmak, alışlageldik tutumlarından biridir. Şairin bunu ne sebeple yaptığını tam olarak bilemiyoruz. Ölüm korkusu ya da ölüm hasreti olmakla beraber, imgesel bir şair ölümü de diyebiliriz. Mana şairin kalbindedir. Fakat özetle, ölüm dileklerini şairane üslubuyla karşılamaktan büyük haz duymuştur:

*“Berrak bir düşsünüz
Dilekler tutulur siz ölürlen
Çünkü güzeldir ölümünüz.*

*Sizi topluyorum göğe uzanıp
Güzelce bırakıyorum
Felçli çocukların kapısına,
Yine mutluyum:*

*Siz varsınız
Gecenin yüz akısınız.*⁷⁷

Şair, ölümün gelişini baharın muştusu gibi karşılamıştır. Şeb-i arus gibi, ölüm mutlulukla karşılanması gereken bir tutumdur. Ölüme yakışan mevsim sonbahar değil, bahardır. Hem kendine, hem insanlara ölüm telkini yapmıştır:

⁷⁶ A,g.e. s. 44.

⁷⁷ İbrahim Tenekci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 29.

*“Kimseye uymadan, taşlara bile
Bugün de sağ kurtuldum dünyadan.
Cumayı Beyazıt'ta kılarken arkadaşlar
Sesler yükselirken sonra namazdan
Mescitler ve ciltler, o sonsuz bahar!
...*

*Yolumdan ediyor yaşamak beni
Dünya ile ben, bir büyük zırar-
Suların aklına düşen yapraklar
Her şeyi susan anıt ağaçlar;
Kim istemez, dinmeyi?
...
Erken çıkarsak trafik olmaz.
Genç ölmek demedim, dedim mi?
Biliyorsun Rabbim, bilmiyorum kendimi;
Kağıtlar
Kadar...’’⁷⁸*

Tenekeci sonuç olarak; ölümü bir son değil başlangıç olarak görür. Ölüm yok oluş bile olsa asla isyan cümlesi görülmez. Sonuç ne olursa olsun şükürle nihayet bulmuştur. Bu da ölüm anlayışını genelden daha farklı bir konuma getirmiştir.

3.1.8. Kadın

⁷⁸ İbrahim Tenekeci, *Kimşenin Kalbi*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 42-44.

Cumhuriyet şairlerine bakacak olursak kadın, değişik ve çeşitli yönleriyle işlenirken, bir bütün olarak işlenmez. Bu şekilde somutluk kazanmamış ve tam bir birey konumunda değildir.

*“Cumhuriyet dönemi şairi, kadını tablolardan, rüyalardan, karanlıklar içinden şiire indirir ve orada imgeleştirir.”*⁷⁹

1940’lı yılları geçtiğimizde kadın figürü şiirde evrim geçirir. Bir sevgili olarak, artık birlikte olunan kadın somutluk kazanır. Yaşayan bir kadını simgeler. Şiirde bir canlı ya da nesne olarak değil, kadın olarak görülür. Nazım Hikmet ise şiirinde kadının sosyal kimliğini öne çıkarmıştır. Yeri geldiğinde erkeğin dava arkadaşı olmuştur. Erkeğin arkasında değil, yanında yer almıştır.

Nazım, bunu yaparken sosyal statüleri de eksik etmemiş ve kadını bu şekilde de ele almıştır. Nihai olarak kadın sosyal bir birey olarak şiirde yerini almaya başlamıştır. Orhan Veli’de bunu görmek mümkün fakat o sadece bu açıdan almak yerine değişik açılardan da almıştır. Sonradan Cemal Süreya’yla birlikte iyice şekillenecek olan “sokak kadını” tipi, aslında ilk Orhan Veli’de görülmüştür.

Aynı zamanda “fahişe” tipiyle şiirleşen kadın, Orhan Veli’de can bulmuş ve bir ahlaksal boyutta değişime uğrayarak, *Tahattur* şiirindeki “vesikalı yârim” olarak okuyucuyla buluşturulmuştur.

Kadın yeni dönem şiirlerinde artık kendini bulmuştur. Anne olması, cinsel bir obje olması, evliliği, yaşaması, ölmesi, düşüncesinin olması, erkekle eşit olarak davada yer almasıyla karşımıza çıkmıştır. Soyutluktan çıkarak, somut bir insan, yani kadın olmuştur.

Tenekeci de ise, kadın erotik ve cinsel bir obje olarak yer bulmaz. Daha çok anne, sevgili gibi kavramlarla karşımıza çıkmıştır. Kadın, İslam anlayışındaki gibi haklarına sahiptir. Bireydir ve sosyaldır.

Fakat çoğunlukla anne tipiyle ele alınmıştır. Hatta bir röportajında iyi bir baba olmadığı söyleyerek tevazuda bulunurken, eşinin çok iyi bir anne olduğunu belirtmiştir. Bu onun kadın anlayışını açıklar niteliktedir. Kadın ve sadakat onun için bir bağlamdır:

⁷⁹ Özgür Özmeral, *Cemal Süreya Şiirinde Kadın ve Erotizm*, s. 50

“Bilge değilim

Bilemem çiçekler nasıl bekler arısını

Neden evlenmemiş Artemis

Niye gemicilerle evlenir kadınlar.

Aşk neden kör eder gözleri

Niye aldatır fırıncı güzel karısını

Ete bürünen bir müdür sevgili

Bilemem, kim sadıktır ölüm kadar.”⁸⁰

“İfşaat”, Üç Köpük, s. 36

Daha sonra anne başlığı altında detaylı olarak işlemek üzere anne olarak bir kadın tanımında Tenekeci, vefa duygusunu sıkça kullanmıştır:

“Yoksun ya

Güvercin avlıyor bahçede

Gül üşüyor, gül üşür.

Yoksun ya

Bezden anne yapıyor öksüz

Öpmek için kendisine...”

Şair bazen kadınların sıklıkla kullandığı kelimeleri ya da davranışları şiirin içerisinde monolog şeklinde aktararak anlatmak istediği düşünceyi güçlendirmeye çalışmıştır:

“İbrahim Bey bu gece eve gelmedin

Kaç kez açıldı senin için kimdi o penceresi

Farkında mısın bilmem

⁸⁰ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 6.

Düşmansız yaşamak köreltiyor adamı

İnsanı yoruyor başkasının şarkısı

İşte bundan dolayı düşmanı püskürtmekten

Vazgeçip susuyorum ve tüfeği alnıma

Kaş diye çatıyorum.”⁸¹

Asıl anlatılmak istenen düşünce ölüm iken, Tenekeci klasik bir kadın-erkek sohbeti şeklinde anlatmıştır. Bunu kadının aşağılamak olarak değil, kadının sosyalliğine verilen bir değer olarak nitelendirmek gerekir.

Tenekeci'nin kadın sevgisi, diğer tüm sevgileri gibi evrenseldir. Kadını yanlış anlaşılmalara netice vermeden sevillecek bir değer ve unsur olarak ele alır:

“Öpülecek yanak yok, hep dudak

Güzel dize bu, yanlış anlamasak...”⁸²

Şiirde görüldüğü üzere sevgisini yanlış anlamaya mahal vermeden, bir sevgi kıvılcımı olarak belirtmiştir. Erotik bir anlamda algılanmaması için özel bir çaba sarf etmiştir. Çünkü onun için aşk, sevgi ya da kadın konusu işlenirken erotizm ve cinsellik mahrem olmalıdır. Yazılan, her şeyin üstünde olan şiir dahi olsa, alenen söylemek, onun maneviyatına aykırıdır.

Tenekeci, yeri geldiğinde küçük kızlar için dahi kalemını dillendirmiştir. Onun için kadın konusunu işlemek, Cumhuriyet dönemi şairleri gibi belli bir kalıp altında değil, ilk önce bir insan olarak ele almaktır. Açıklayıcı olması hasebiyle kızını Elif Nur için yazdığı şiire bakalım:

“Annesine ne güzel güveniyor

Müzik biliyor, o eyvah dese bile.

İşte bunun için uyuyor kuşlar,

⁸¹ İbrahim Tenekeci, *Güzellik Uykusu*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 28.

⁸² İbrahim Tenekeci, *Ağır Misafir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 30.

Bahçede meyve, tarlada buğday

Buradan her yere kadar...

Melekler, dualar, hevesler eşliğinde

*Bir ayağı şiirin eşliğinde,*⁸³

Bir başka şiirinde ise kızını aynı açıdan farklı bir konuyla dillendirmiştir:

“Gülerek uyandı sevgilim sabah

Yaşamak ona geliyor gülünç

Nasıl anlatmalı bilmem hayatı

Allah vardır, bir de üç.

Yer açtı kendine, içimdeki darlıktan;

Yokluk karşısında var kuvvetiyle

Tutunacak, Allah izin verirse.

Su geçirmez o, ateşte yanmaz

*Büyümedikçe!*⁸⁴

Şair görüldüğü üzere kızını küçük bir çocuk olarak değil, bir birey olarak ele almıştır. Ona akranı gibi seslenmiş ve o şekilde konuşmuştur. Kadın ve çocuk sevgisinin herhangi bir soyutluğa uğramadan, sosyal bir unsur olduğunu ısrarlı olarak anlatmıştır.

3.1.9. Sevgi

⁸³ İbrahim Tenekeci, *Ağır Misafir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 31.

⁸⁴ *A.g.e.*, s. 33.

Şiir anlatısında ve şiirsel anlatımda en çok kullanılan temalardan biri de sevgidir. Sevgi, genellikle inşa edilmesi olayını şiirde başlatmış ve kahramanlarını da yaşadığı dünyadan seçmiştir.

İnsanın toplumla veya kendisiyle iletişimde **başat** bir öge olması açısından toplumsal ve bireysel olarak bir süreklilik taşıyan medeniyetlerin ortak dilidir.

Şairler şiirlerini hep sevgi temelleri üzerinde inşa etmişlerdir. Sevgisizliğin dayatıldığı toplumlardaki en güçlü sesler hep sevgi sözcükleri fısıldayan şairler olmuşlardır. Bir yönüyle şiirde bir devrim gerçekleştirmişlerdir. İbrahim Tenekeci bireyin ve toplumun sevgisizlikle başını dertte olduğu ve ülkenin sevgisizlikle sınıandığı günlerde en güçlü sevgi şairlerinden olmuştur.

Tenekeci bazen sevgisizliği ölüm gibi anlatır:

“Anlat dedim ağaca, gölgesine uzanıp

Suna da bakmaz, suna

Su içmeye giderken, su

Kaldı orada.

Unuttum duymayı bunca bun arasında;

Yalnızca sabahları olan o selam,

Sır katibi diye bildiğim duvar,

Bile gelmedi bana.

Elim yakışmıyor gülmeye diye,

Lezzetler yıkıldı, yalancı ölüm;

Eve geç kalmış bir kızın adımları

Gibi titriyor ömrüm... ”⁸⁵

Şair, ölüm konusunda oldukça hassastır. Ölüm temasında bir kısmını yazmıştı. Ölüme sevgi duyan ve bir sevi olarak ölüm konusunu kafaya takmış bir insandır. Fakat onu sevmekten alıkoyan hiçbir şey yoktur. Ölüme bile sevgiyle bakan şairin ruhunda ve aklında sevgisizlik adına bir kelime bulunamaz.

Bazen tabiattaki bir suyun akışını seven şair, bazen bir mezar taşına vurulmuştur:

“Seni sevmeye dağlardan başlıyorum

Kalbine yenilmek diyorlar buna.

Yürürsen yakındır, bakarsan uzak

Derinleşiyor birden, evet, yaşamak.

Ahmet Murat der, meyvenin hayatı

Dalların ucunda bir tutam heves-

İnsandan insana geçiyor ömrüm

Mezar yeri aldım dünyadan bugün. ”⁸⁶

Şiirde belirtildiği gibi şair, ne ölüme meydan okumuş, ne korkmamak gafletini göstermiştir. Onun ölüme bakışı tamamen sevgiyledir. Ölümden kaçmak ve yok gibi davranmak yerine ölümü sevmeye giderken, ölüme kadar olan şeyleri de sevgiyle karşılama yoluna gitmiştir. Bu da ölümün, ölümsüz bir sevgilisi yapmıştır.

Tenekeci şiirlerini ele alırken bir konu ya da döngü etrafında incelemek ve sadece sınırlar çizerek, bu sınırları baz almak oldukça yanlıştır. Onun şiirleri Allah,

⁸⁵ İbrahim Tenekeci, *Kimsenin Kalbi*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 22.

⁸⁶ İbrahim Tenekeci, *Görmeden Ölmek*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 25.

aşk, ölüm, sevgi gibi temel öğelerin yapıtaşını oluşturdukları ve birbirlerine bağlı konularındır.

Bu sebeple onun şiirlerini temel olarak sevgi baz alınarak, sevgiye ait her şey olarak düşünülebilir.

Örneğin, yalnızlığı bazen sevgisiz kalmak olarak nitelendirmiştir:

“Yalnızlık

Bir adımlık mesafede.

Bilmezdim aşksız yürek

Ağacın yaprakları döküldüğünde

Çıplak kalan yuva kadar ürkek...”⁸⁷

Şiirde tabiata ve duygulara ait imgeleri sevgiyle bağdaştırarak bir yalnızlık şiiri yazılmıştır. Şiirin devamında ise, sevgiyle başa çıkılmayacak zorluğun olmadığına ve bunu anlamayan sevgisizliğe göre sadece bir çılgınlık olduğu vurgulanmıştır:

“Gel a canım

Bir çılgınlık yapalım,

Nasıl olsa dolmuyor deniz

Irmakları yatağından kaldıralım.”⁸⁸

Şair, şiirlerinde alenen bir din savunuculuğu yapmak yerine, dinsel imgelerin güzelliğini bir sevgi reaksiyonu olarak ele almıştır. İnanış ya da ibadetler onda uyandırdığı güzellikleriyle, emsal teşkil etmesi vesilesiyle şiirlerinde her zaman özel bir köşe edinmişlerdir. Aşağıda şiirde namazın bu işleviyle anlatıldığı gibi:

“Şaşkınlığımı gizleyecek bir yer

Bulamadım şiirden başka.

⁸⁷ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 31.

⁸⁸ A.g.e., s. 32.

Rabbim ne der?

Camiden eve dönerken ki ferahlık

Sadece müminlerin bildiği,

Şiir böyle bir şey mi?

Ne güzel, dökmek, şiirle içini;

Aynaya bakarken okunacak o dua;

Güzel yarattın beni, ahlakımı da

Güzel kıl; namaz gibi... ”⁸⁹

Şiirde, birbiriyle bağlantılı dinsel öğelerle şiir yazma gereksinimi ve şiir tanımını sorgusu da yapılmıştır. Şiirsizlik ve sevgisizlik aynı kökten fişkırان olumsuz yandaşlardır. Bunun çaresi de namaz, cami, sevgi ve şiirdir.

Şair, aşağıdaki şiirinde dünya sevgisini biraz ironik bir biçimde ele almıştır:

“Bir yere giderken giyersin diye

Beyaz bir gömlek almıştı annem.

Seviyorum dünyayı buradan itibaren

Seviyorum, sevilir gençken... ”⁹⁰

Şair, dünya sevgisini bir fani olarak nitelediği gençliğine bağlamıştır. Dünyayı yaratıldığı için değil de, dünyevi yaşadığı gençlik dönemlerinin hatalarına bağlamıştır.

Gençlik onun gözünde ateşli bir silahtır. Nereye sıkacağı bilinmeyen bir kurşunla deli gibi döner, durur. Gençlikte aklı başa getiren sevgidir. Fakat akıl başta

⁸⁹ İbrahim Tenekeci, *Ağır Misafir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 28.

⁹⁰ A.g.e., s. 40.

olmadığı için de sevgi, dünya seviciliği gibi dünyevi bir zevke kendini bırakır. Bu da şairin tenkitlerinden nasibini almıştır.

İnsanları sevgiden mahrum bırakan şey, bazen bir insan olabilecekken, bazen de sadece bir unsurdur. Önemsiz araç ve gereçler buna örnek gösterilebilir. Tenekeci ise bir memur işini aşağıdaki gibi ele alır:

“Eve iş getiren kötü bir memur için

Bir türkü söyleyelim acıyıp karısına

Bomboş dururken parklar, muhallebici falan

Vatan kurtarıyor kapanıp odasına

Vatan kurtarıyor kapanıp odasına... ”⁹¹

Şiirde kötü bir eş olan bir memur ve mağdur karısının arasında sevgisizlik dile getirilmiştir.

Tenekeci şiirlerinde bazen Garipçiler gibi sıradan ve şiire pek dahil etmeyen konuları da ele almıştır.

3.1.10. Ayrılık

Ayrılık, cumhuriyet dönemi şairlerince çok fazla kullanılan bir temadır. Sevgiliden, dünyadan, aileden ve gurbetten ayrılık şiirleri ön plandadır.

Tenekeci ise dünyadan ayrılık konusunu sıkça işlemiştir. Dünyadan ayrılmak üzere çok fazla şiiri vardır. Bunları ölüm konusu altında çokça işlemiştir.

O, ayrılığı bir dünyadan başka bir dünyaya değişiklik olarak nitelemiştir. Onun için ayrılık, kavuşmadır. Fani alemde ebedi aleme geçiştir. Bu sebeple dünyadan ayrılığı, dünyevilikten ayrılma, ebediliğe kavuşma şeklinde algılamıştır.

Bazen dünyadan ayrılacağına üzüntü duyan şair, bazen de ayrılmak için sabırsızlanır.

⁹¹ İbrahim Tenekeci, *Peltek Vaiz*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 37.

*“Elimdeki gülü kaldırıp mezarlıkta
Sağlığınıza dedim, hepinizin sağlığına.*

*Çocuklar yarı yolda bırakır bizi Tanrım
Kendine gel diyorsun, gelsem olmaz mı sana.*

Çünkü sular çekiliyor hayatımızdan,

Şehir

Kaçak kat gibi çöküyor üstümüze.

Körün takım tutmasına benziyor bu,

Sempati besliyoruz

Ölümden başka her şeye...’’⁹²

Şair, burada ölüme ya da dünyaya meydan okumak yerine bir kabulleniş ve sempati tutturmaya çalışmıştır. Asıl marifetin, dünyada kalıcı olmak ve güzel yaşamak değil, güzel gitmek olduğunu belirtmiştir. Gitmek, yeri belli olanlar için, güzel bir yolculuk ve neticedir.

Şair bazı şiirlerinde dünyadan ayrılmayı abartılı bir şekilde istemiştir. Gördüğü hiçbir şeyin ona yetmediğini ve ölmek istediğini söylemiştir. Bu durum inancına aykırı olduğundan alenen istemek yerine, dünyayı bahane etmiştir.

“Ne çok günah işledim ben mendilime

Her şeye hakim oldum, olamadım kalbime

Ördü durdu içimi ateşin bir sarmaşık...

Oh olsun dedim, oturup biraz sitem

⁹² İbrahim Tenekeci, *Güzellik Uykusu*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 34.

Bir şeyler mırıldandım, bazısı mahrem:

Kendi öz suyunda boğulmak ne güzel

Ey tufan, bunu saymam, yine gel

Ölümdür cana nazarlık...

Oh olsun dedim ve üşenmeden

Getirdim dalgaları tutup elinden

Dedim yakışıyor mu bana bu beden

Dedi sus artık... ”⁹³

Şair burada yaşamakla adeta dalga geçmektedir. Sıradan insanlara göre felaket sayılan tufana bile bir güzellik kisvesi vermiştir. İnancıyla sanatını birleştirdiği bu şiiri, ayrılmaya ne kadar hasret duyduğunu göstermiştir.

Dünyadan ayrılmayı, tabiat imgeleriyle birleştiren şair, bazen ufak bir ayrıntının ayrılışına bile dikkat etmiştir. Ayrılığa, ilk akla gelen manasıyla bakmayan şair bazen anlam karmaşasına sürüklemiştir. Çiçeğin dalından, ağacın kökünden ayrılması acı bir neticeyken, onları ölümlle bağdaştırıp kendine göre güzel bir olay haline getirmiştir.

“Kopardıktan sonra suya koyarsan

Yaşıyor sanyyorsun birkaç gün daha.

Yüksek bir yerden düşer aklına

Solduğun zaman.

Bir çocuk koşarak geçti yanımdan

Baktım arkasından: gidiyor ömrüm

Bildiğim her şey yoruldu benle

⁹³ İbrahim Tenekeci, *Peltek Vaiz*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 34.

Buraya kadar böyle gelmekle.

Sabahla başlayan dik bayırlarda,

Uçmayı unutan kuş sesleriyle

Kim bilir nerede kayda alınmış,

Bütün gün bunları dinlemek evde.

...

Dünyadan gitmeden anlatılır mı?

Çiçeğe durmuşken kesilen ağaç-

Sorular umarım; neler yaşadın?

Alır mıyım hakkımı? ”⁹⁴

Ömür, onun gözünün önünde akıp giden ve bedeninden ayrılan bir olgudur. Bazen dalından koparılan bir çiçek gibi bazen de koşup giden bir çocuk gibi görünmüştür. Neticede en güzel ayrılık bedeninin ölümüdür.

Şair, genellikle kendi ölümü üzerinden ayrılık temasını işlerken, bazen de başkası üzerinden işlemiştir. Başrolde yine birey vardır. Bu bazen bir savaş şehidi olurken, bazen de bir yakını olmuştur.

“Kışı geçirecek yer lazım bana

Dünya olsun bu, olur mu?

Salıdan beri buradayım da

Kuşları uçuran birazcık kuşku

Duymadım daha.

Annem korkardı kıştan, kışın

⁹⁴ İbrahim Tenekeci, *Görmeden Ölmek*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 46-47.

Gidersem bir yere, diyelim köye

Varınca ara dedi, arardım

Anneniz hayatta mı, değilse?

Ablamızı arayın.”⁹⁵

Burada annenin değeri üzerine vurgu yapılırken, onun ayrılışının da bıraktığı yaralar acı bir tavsiye olarak verilmiştir.

Görüldüğü üzere Tenekeci'nin ayrılık anlayışı çoğunlukla dünya ve ölüm dengesiyledir. Yaşamak ve ölmek, ona en büyük ayrılığı tattıran iki rakiptir. Sözünde hep ölüm kazanmıştır. Onda ayrılığı yansıtan en güzel şey ise dünyadan vazgeçıştır.

3.1.11. Anne

Anne ya da ana, bir çocuğu doğuran, bakımını üstlenen veya kendi doğurmadığı bir çocuğu evlat edinen ve bakımını üstlenen kişidir. Tenekeci'nin annesi tam bir Anadolu kadınıdır. Yazılarında ne kadar iyi bir anneye sahip olduğunu dile getirmiştir. Şiirlerinde ise annelik kavramını daha da açar. Kendi annesinden bütün annelere kadar herkese anneliğin parıltısını tattırmıştır.

Annelik duygusunun ne kadar yüce bir duygu olduğunu ve bu yüceliği sırtlayanların ancak anneler olduğunu belirtmiştir. Anneyi anlatmaya ne şiirler yeter ne de kelimeler kifayet eder. Bu sebeple anneyi her zaman bir yara gibi anlatmıştır. Hakkını ödeyemediği ve değerinin bilinmediği için, annenin geçtiği bütün satırlarda hüznün de vardır.

Anadolu kadını, cumhuriyet dönemiyle birlikte şiirlere, romanlara hatta filmlere sık sık konu olmuştur. Evi çekip çevirmesi, çocukları için her şeyi göze alması, sıcak bir yuva yapabilmesi özellikleriyle bütün insanlığın ve dahi şairlerin gözbebeği olmuştur.

⁹⁵ İbrahim Tenekeci, *Kimsekin Kalbi*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 47.

Anne denince evrensel bir tanım akla gelir. Bu anne bir doktor olabileceği gibi, bir ev hanımı da olabilir. Ortak özellikleri anne oluşları ve vefalarıdır. Fakat ana denince akla Anadolu kadını gelir. Ana, anneden çok sıcak ve daha güven verici bir kelimedir. Genelde taşra kesimlerinde kullanılmasına rağmen duygu yoğunluğu mevzu bahis olduğunda dudaklardan ana dökülür.

Tenekeci genellikle anneyi kullanmıştır. Onun anne imajı Anadolu kadınıdır. Bütün annelere ait özellikler onu anaya götürür. En çok vefa yönüyle ele alır. Ne zaman sığınacak bir kapı arasa, bu ana kucağıdır. Kendini orada olduğu kadar hiçbir yerde güvende hissetmez. Yaradanın şefkatine en çok benzeyen şey, ana kucağıdır.

Anne, şairin şiirlerinde bazen sadece nicel olarak yer almıştır. Cümle doldurmak amacıyla, annenin özelliklerinden yola çıkarak anlatmaya çalıştığı şeye benzetme yapmıştır. Niteliği yok diyemeyiz fakat ön planda değildir. Örneğin; yalnızlığı anlatırken, annesizlikten yardım almıştır:

“Annesiz de yaşanabileceğini

Askerde öğrendim.

Kar

Karga

Kargaşa

Dolu günlerinden sıyrılarak

Ciddiyetimi kundaklayan

Şeyler öğrendim.”⁹⁶

Şiirde görüldüğü üzere yalnızlık ve anlaşılamazlık konusu anlatılırken annesizlik imdada yetişmiş ve durumu pekiştirmiştir. Anne burada başrol değil, figürdür. Muhtevanın özü değil, yardımcıdır.

Daha önce de bahsedildiği üzere, anne çok sığınak yönüyle dile gelir. Ne zaman aman denilse yardıma gelecek kişi annedir. O bir kaçış yoludur:

⁹⁶ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 34.

“Ellerinizde cesediniz

Bana geliyorsunuz,

Sizin için ne yapabilirim

Ki ben

Irmakların kapısından kovulmuş adamım

Rötuşlarla ayakta durdum bugüne değin

Siperleri cansız bırakıp

Annemin resimlerine sığındım.

Düş tapınağım yıkılacak

Ve anlayacağım ki,

Hiç gemim olmamış yakacak... ”⁹⁷

Şiirdeki gibi anne yine başrol değildir. Fakat en önemli niteliğiyle ele alınmıştır. Düş kırıklığında kaçılacak en güzel limandır. Sorun ne kadar büyük olursa olsun, annemin kuağı daha büyük bir çözümdür.

Tenekeci, anne sıfatını bazen lider olarak ele almıştır. Bir objenin ya da nesnenin yüceliğini anlatmak için onu anne olarak nitelemiştir. Anne, onun için bahsedilen varlığın lideri ve en gerçeğidir:

“Her şeyin annesi sensin fırından gelen koku

Bir merhaba gönder bana, suratıma kan gelsin

Çıkmak için bu kırılğan yokuşu

Aferin benim oğluma, Allah rahatlık versin

Diyecek kimsem yok, bir ödeşme mi yoksa bu.

...

⁹⁷ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, İstanbul, 2015, s. 42.

Birler kümesinin sakinisın ey kalbim
Kapanan dükkan gibisin cenaze nedeniyle
Yalnız sana mı küskün bu bahçenin ecesi
Fısıldanan şeylersin bir insandan insana
Kesilen bir canlının çıkardığı o sesi
Anne yapmışlar sana.”⁹⁸

Yukarıdaki şiirde ekmeği, en güzel koku olarak nitelemeye çalışırken, aldığı bütün kokulardan güzel olduğunu betimlemek amacıyla her şeyin annesi olarak belirtmiştir. Ekmek ve anne arasında paralel bir ilişki vardır.

Şair ikisine de kutsiyet yüklemiştir. Anne, yaratılanların en güzeli, ekmekse oluşumların en güzeli ve kıymetin en güzelidir.

Şair İbrahim Tenekeci, şiirlerinde betimlemeyi edat ve bağlaçlara çok fazla başvurmadan da kullandığı görülen bir sanatçıdır. Bazen betimlediği nesnenin özelliği baz alınırken bazen de alakasız olarak örneklendirmiştir.

Anne, baba, kız kardeş de bunlardandır. Anne ve kız kardeşi vefa temasında çok sık kullanmıştır. Anne, en vefalısı, abla da anneye en çok benzeyendir. Bu sebeple ikisi de şair için güven, sadakat ve sığınaktır.

“Ey neşe
Ey kızkardeşi huzurun,
Sesime küstüm, konuşamam seninle
Bir kör gibi yolu tıkayarak yürüyen
O güzel misafire
Söyle:

Toplarken balıkçı gülüşten ağlarını

⁹⁸ İbrahim Tenekeci, *Güzellik Uykusu*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 10.

*Ansızın terk ettim anneden sarayımı
Kiracıymış meğerse kabuklar yaralarda
Bir veda koştı bana ve ısırdı canımı*

*Ey insan
Ey öz ablası kuşkunun,
Gün gelir ismi
Vade olan harami*

*Keser yolunu:
Yaşadıklarımı sököl!*

*Şüpheli paket gibi kalırsın ortalıkta
Gözlerini kapatır ölüm denen kaköl
Yürürsün omuzlarda romatizma misali
Bir kader ki üzerinde v yaka
Şaşırtıp kalırsın acemi asker gibi...’’⁹⁹*

Şiirde örneklediğimiz gibi Tenekeci'nin kullandığı varlıkların bazıları konuyla ilişkili değildir. Ancak bazı özellikleriyle konuyu arz etmede yardımcı olmuşlardır.

Anne de bu şiirde tıpkı böyledir. Anne sarayı tanımlamasıyla daha önce de belirttiğimiz gibi en güzel sığınak olarak bahsetmiştir. Fakat bu defa ölüm ve anne karşılaşması da olmuştur. Ölüm için bu güzel saraydan bile vazgeçtiğini anlatan şair, anneyi burada obje olarak kullanmıştır.

Anne, Tenekeci için bir kahramandır. Zorluklarda bir kurtarıcı, sıkıntıda yol gösterici hatta sebepsizlikte bile bir güzellik vesilesidir. Aşağıdaki şiirde ölüm

⁹⁹ İbrahim Tenekeci, *Güzellik Uykusu*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 16-17.

temasını bir anne ölümü gibi anlatmıştır. Mevsimlerden yalnızlığa kadar hemen her temanın kullanıldığı şiirde başrolde yine anne vardır:

“İçerde gözyaşı, dışarda yağmur

Ağıt yakan kadınlar, yaşlı bir rüzgar,

Irmağın en derin yerinde seni

Nefesini tutmuş beklerken sular,

Parlayan gözler, o sonsuz orman

İssiz bir yoldasın, üstelik gece

Yalnız sayılmazsın kardeşim sinan;

Uygunun gelmesi – gitmek buradan.

Soğumuş sofraya hiç oturmadan

Uyursun uyanırsın, bir dünya bitmiş.

İnsanı insafsız binalar arasında

Hayata bakıp da hayal ettiğin

O uzak dağların serin sevinci,

Kimsesiz bir özen gibi aklında.

Kısacık ömrünün uzun yılları

Gülerek anlattığın aslında acı,

Okuduğun kitaplar ve yazmadığın

Kalsın istersen, üzölmüş adın.

Kaderin kalbi de yorulur durur

Umudun son anları, ilk günleri baharın. ¹⁰⁰

Şiirde, ölüm hüznü olarak ele alınacaksa en büyük hüznü bir annenin ölümü ele alınmalıdır. Bir anne öldüğünde sadece çocukları değil, her şey öksüz kalır. Tabiat, nesnelere, canlılar ancak bir annenin ölümüyle ölürler.

Şair Allah'ın en güzel esmalarını hep anne üzerinden tasvir etmiştir. Bazen anne adını sayıklamadan, bazen de ısrarla anne diyerek bunu sağlamıştır.

Anne tanımının çoğu şairde birbirine çok da benzemediğini dile getirmiştir. Anadolu kadını olarak ana, hemen her şairde aynı izlenimi bırakmıştır. Yaşam ve realite olarak modern yaşayan şairler bir ana olgusunu aynı bakmıştır.

Bu, annenin evrensel oluşundandır. Hintli bir anneyle, İngiliz bir annenin tanımı çok fazla değişiklik göstermez. Zira şairler, bu tanımları kadın olgusu üzerinden değil, anne olgusu üzerinden yaparlar.

Zorunda olmamalarına rağmen, evlatlarının bakımı üstlenme vefası her erkeğin ve dahi her şairin gönlünde taht kurmuştur.

Bu vesileyle anne, her şairin kurtarıcısıdır. Anne denince, bütün sevgiler ve sevgililer unutulur. Annenin yanında diğer aşkların önemi yoktur.

Hatta ikinci yeni şairleri erotizmi bile anne üzerinden anlatmışlardır. Anne onlara tematik olarak en güzel ve en çekici faydayı sağlamıştır. Annenin nispet ve özellikleri, neredeyse şiir kadar şiir yazdırmıştır.

Anneyle ilgili son bir örnek şiir vermek yerinde olacaktır. Şair, aşağıdaki şiirinde annenin çocuk büyütmesinden bahsetmiştir. Kendisini anlattığı şiirde annesinin önemini vurgulamıştır. Annelerin her şeyini evlatlarına verebildiklerini, olmayan şeylerini bile vermek için sarf ettikleri çabayı dile getirmiştir. Anne tarafından büyütülen bir çocuğun hayatı söz konusudur:

“Ben o zamanlar bakardım suya

Annem okurdu beni, bilmezdi okuma.

¹⁰⁰ İbrahim Tenekeci, *Görmeden Ölmek*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 35.

*Yeni açılmış kalemler gibi
Bismillah derdim, başlardım güne
Gün dediğin oturmadan gitmezdi.*

*Alıştırdım diye elimi korkak
Can bu, gelir bana küserdi.
Çıkardım insansız gövdeler arasından
İnerdim gösterişsiz gölgeler arasına*

Ah akılsız! Derlerdi.

*İçimde ferah bir şey:
Evlat sevgisi gibi.*

Yük olmayayım dünyaya diye

Yalnızca adını yazabilen

Biri olmak isterdim.

-İbrahim!..”¹⁰¹

Tenekeci'nin bu verdiğimiz örnekler dışında da anne konulu şiirleri mevcuttur.

3.1.12. Baba

Tenekeci şiirinin önemli figürlerinden biri de baba temasıdır. Zaten her çocuk, küçük yaşlarda babasını, adeta bir Tanrı olarak görür. Baba, çocuğun kahramanıdır. Babasının kusursuz ve yenilmez olduğunu düşünür. O, çocuğun putudur. Baba sevgisi, çocuklarda abartılı bir biçimdedir.

¹⁰¹ İbrahim Tenekeci, *Giderken Söylenmiştir*. Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 56-57.

Bu ergenliğe kadar böyle devam eder. Ergenlikle birlikte artık baba ve aile beğenilmemeye başlanır. Çocukken hayallerinde yarattığı Tanrı artık sönükleşmiştir. Kendi isteklerini yerine getirmediği için baba bile artık çocuğa yalnızlaşır.

Gençlik dönemiyle birlikte artık baba sevgisi yeniden başlar. Babasına hak vermeye başlayan çocuk, kendi hatalarını görmeye başlar. Tekrar bir baba-oğul teoremi oluşur.

Çocuğun baba olmasıyla da roller tamamen değişir. Babalığın zorluğunu gören çocuk artık tamamen baba sevgisini kabullenir ve babası gibi bir baba olma arzusu duyar. Kendisini iyi bir baba görmeyerek, her zaman babasını örnek alır.

Babası öldükten sonra da çocuk, boşluğa düşer. Kaç yaşında olursa olsun, kendi çocukları bile olsa, kendini yetim hisseder. Bunda kendisinin de baba olma payı yüksektir. Çünkü kendisini babasının yerine koyar ve evlatlarını yalnız ve savunmasız bırakacağı zamanları aklına getirir.

Bu sadece erkek çocuk için geçerli değildir. Kız çocuğu babasına daha düşkündür. Baba, kız çocuğunun ilk ve tek aşkıdır. Baba aşkının yerini kimse dolduramaz. Gördüğü her erkekte babasına benzer özellikler arar. Başlı her sıkıştığında babasının bir kurtarıcı olarak ortaya çıkmasını ve onu gözetmesini ister.

Kadınlardaki sığınmacılık duygusunu da göz önüne alacak olursak, daha açıklayıcı olacaktır.

Bu vesileyle baba kavramının şiirlerde yer bulması da kaçınılmaz olmuştur. Baba, şiirin her zaman başköşesindedir. Babaya duyulan saygı, sevgi ve korku şiirlerde başköşeye kurulur.

Şair, kendisinde gördüğü eksikliği hemen hiçbir olumsuzluğu olmayan baba figürüne başvurarak çözmeye çalışır. Babanın çalışkanlığı, korumacılığı, sahiplenişi, şaire adeta şiire babalık yapma olgusunu örnekler.

Bu nedenle tarih boyunca baba figürü şiirde hep aynı özellikleriyle yer alır.

“Büyük korkulardan yapılan binalarda

İnsanlar uyuyor, uyanmasınlar.

Yola giden ev, bu bizim hayatımız.

Akşamın rengine dönerken kuşlar...

Rüzgarda uçuyor, bildiğin güneş

Saat farkı var, toprakla aramda.

Bilirim, yumuşaktır, elinin yüzü

Kalbimin kalbisin demişti bana.

Sesimi özlemişim, konuştum biraz

Yetimsen kardeşimsin, değilsen değil.

Karşıya geçmek istersen benden,

Yalnızken kaldığım bir yerdir şiir.

Gözleri görmeyen birinin, baba

Gezmeye gitmesi diyorum, dünya.

Hep böyle durgundur, sesimin yüzü

Çıkmadı diyedir gülmek karşıma.”¹⁰²

Şiirde baba ve babasızlık kavramları üzerinde durulmuştur. Bir babaya sahip olmanın anlamlılığı ve babasızlığın anlamlılığı vurgulanmıştır. Babaya sahip olmak yalnız olmamaya ve savunmasız kalınmayacağına dair bir garanti belgesidir.

Baba, ölüm ve yaşam arasındaki dengeyi açıklayan bir şiirine daha bakmamız doğru olacaktır. Bu sebeple Tenekeci şiirindeki baba figürünü anlamamıza daha çok fayda sağlayacaktır.

“Ölmeden önce içilen son su

Anlamam dünyadan, bilirim bunu.

¹⁰² İbrahim Tenekeci, *Görmeden Ölmek*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 20.

Sana da aynısı oluyor mudur?

Hu.

Eldivensiz, tüm gücüyle

İzlerim siliniyor, dünyadan.

Babanız hayatta mı, hayatta babam

Kalkıp gidiyor her gün buradan.”¹⁰³

Baba ve ölüm, şairde derin teessür bırakan bir olaydır. Babanın ölümü, diğer tüm şeylerin ölümü gibidir. Cesaret, korumacılık, dostluk vb. şeylerin ölümü gibidir. Bu sebeple baba ölümünü anlatırken fani ve dünyevi unsurlarla birlikte kullandığı görülmüştür.

Baba ve evlat kavramı birbirine dost iki kelimedir. Baba ve evlat bir dost olarak karşımıza çıkar. Sadece şiirsel anlamda ele almamakla birlikte, sosyal olarak da değerlendirildiğini görürüz:

“Babamın dünyada kaldığı yerden

Evladıma kadar yapacaklarım,

Ekmek ve kalptir benim sanatım.

Bazen kızarım, niye anlattın?”¹⁰⁴

Tenekeci, anne ve baba gibi figürleri bazen sosyal hayat içerisinde değerlendirmiştir. Nazım Hikmet’te görülen, fakirlik ve sosyal yapıdan bahseden şiirler gibidir, Tenekeci de buna değinmiştir. Geçim derdi, iş hayatı ve aile ortamı gibi klasik durumlardan bahsetmiştir:

“Bir annenin elindeki pazar çantası

¹⁰³ A.g.e, s. 23.

¹⁰⁴ A.g.e., s. 40.

Bilmezdim nasıl bükür bir babanın belini

Yüzü gözü olmayan o şekilsiz korkular

Bilmezdim nasıl bükür bir babanın belini

Çiçeklerin emzirdiği o küçük kanatlılar”¹⁰⁵

Şiirin geneline baktığımızda anne, baba ya da geçim zorluğu olmasa da konuya emsal teşkil etmesi bakımından bu üç unsur bir arada ele alınmıştır. Zengin olmayan ailelerin geçim sıkıntısı çekmesi ve anne, babanın bu şartlardaki tavırları şiirde kendisine yer edinmiştir.

3.1.13. Tevazu

Tevazu, bir İslam ahlakı olarak birçok şairin şiirlerinde önümüze çıkar. Özellikle müteveyyin şairlerimizde, bu ilke edinilmiş biçimdedir. Ekseriyetle düz yazı ya da poetikalarında görmemize rağmen, şiirlerine yansıtan şairler de oldukça fazladır.

Şiir yazmaları nedeniyle birçok insandan farklı oluşları fakat bunu bencillik olarak aksettirmek istemedikleri için, tevazuyu oldukça sık kullanmışlardır.

Bu sebeple mütevazı şairlerimizin sayısı oldukça fazladır. Tevazu denilmişken akla gelen ilk isimlerden biri de İbrahim Tenekeci'dir. Sözün ve şiirin yaşayan en büyük kalemlerinden olan Tenekeci, bazen şiirde tevazuyu asli vazifesi olarak görmüştür.

Birçok şiirinde tevazu ilkelerine rastlamak, ya da yazılarında ne kadar mütevazı bir insan olduğunu görmek mümkündür. Tenkitlerinde bile ölçüyü aşmayan ve oldukça kibar kelimelerle yazan şair, sadece kendi görüşü değil, bütün ideolojilerce tanınmış ve sevilmiştir.

Onun tevazu konulu şiirlerine göz atmakta fayda vardır:

¹⁰⁵ İbrahim Tenekeci, *Giderken Söylenmiştir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 9.

*“Mutluyum, çünkü galip gelmedim
Cana ferahlık veren o gizemli sarnıçtan
Arklar açmalıyım bahçesine kalbimin.*

*Mutluyum, çünkü galip gelseydim
Madalyam olacaktı, yüreği kangren yapan
Ve bir gururum, kendini okşatan.*

*Mutluyum, çünkü yenilmeseydim
Ey hurs, ben senin ürkek ülkenim-
Diye bitmeyecekti şiirim.*

*Gidenleri öp benim için, çünkü benim
Ceylan bakışlı bir kırlangıçtan
Bile mahcup ruhum var.
Buruk bir ömrü yaşasa da bedenim
Mutluyum, çünkü hala kılıçtan
Utanan bir boynum var.”¹⁰⁶*

Ekseriyetle tevazu sahibi bir insan gözüyle yaşam dile getirilmiştir. Mutluluk, yaşam, zafer ve kaybetmek arasındaki ilişkinin anlatıldığı şiir, durum ve sonuç her ne olursa olsun şairin olaya tevazuyla bakması sonucu oluşmuştur.

Şair, bazı şiirlerinde, sevgi ve akıl ikilemindeki çoğunluğunu ve başarısı istemez ve kabullenmez.

“Ah efendim, sorar durur can;

¹⁰⁶ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 10-11.

*Nasıl bir sondur bu,
Kaçtıkça yakınlaşan
Kaçtıkça yakınlaşan...*

*Derdimi anlattım Efendim
Derdimi anlattım, sözü yormadan.
Oturup dua ettim, yalvardım;
Akıl, git başımdan.”¹⁰⁷*

Peygamber sevgisinin dile getirildiği şiirde, şair sevgi seli yaşadığını ve aklının başından gitmesinin istemiştir. Akılla da tasdik edebileceği bir olay söz konusuysen, kendinin farkında olmaz ve kusursuz bir sevgi istemiştir. Tenekeci şiirinde çokça görebileceğimiz arzdan yalnızca birkaçını örnek vermiş olduk.

3.1.14. Korku

Korku, muhteva ve anlam olarak birçok farklı şekillerde karşımıza çıkmıştır. Bu her dönemde her akımda ve her şairde farklılık gösterebilir. Bu sebeple, korku şiirlerini incelemeyden önce şairin korkusu üzerinde durulmalıdır.

Kimi şairler ölümden çok korkmuşlardır. Özellikle ahiret inancı olmayan şairler, ölümü bir son olarak gördükleri için, ölüm onlarda bütün güzelliklerin sonu gibi görünür. Bu sebeple ölümü düşünmek ve yaşamak istemezler. Bununla ilgili bile birçok şiir vardır.

Tenekeci de böyle bir durum söz konusu değildir. Tema olarak en çok ölümü işleyen şair, ölümü bir korku olmaktan ziyade tebdil-i mekan olarak gördüğünü daha önce de söylemiştik. Onun korkusu ahiretten ziyade dünyadır. Dünyada kalmaktan

¹⁰⁷ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 25.

daha çok korkmuştur. Bu sebeple onun korku anlayışı, dünya korkusudur. Şiirlerine de çoğunlukla böyle yansımıştır.

Şairler genellikle en çok anlaşılmamaktan korkmuşlardır. Sözlerinin sahibine ulaşmaması ve istenilen etkiyi uyandırmaması onların amaçlarına terstir. Bu sebeple anlaşılmamak en büyük korkudur.

Fakat anlaşılmak istenmeyen şairler de vardır. Bu şairler herkesin anlayacağı sözler sarf ettiklerinde söze hakaret ettiklerini düşünmüşlerdir. Bu şairler arasında Zarifoğlu, İsmet Özel, Edip Cansever ve İbrahim Tenekeci vardır. Bu şairler herkes tarafından değil, şiiri dert edinmiş okuyucular tarafından anlaşılmayı tercih etmişlerdir.

Bunu bazen bir tevazuyla dile getirirken, bazen de benliklerine dönmüşlerdir. Bu nedenle diğer insanlardan farklı oldukları farklılığına varmışlardır. Aşağıdaki şiirle örneklemek anlamamıza yardımcı olacaktır:

“Allah biliyor ya

Benim şaşkınlığım sizinkine benzemez

Hayrete düşürür beni, umursamadığımız şeyler

Mesela ırmağa binen balık

Güneşi sırtında taşıyan dağ

Ve peribacaları, avurtları çökmüş kayalar

Ve sarışın semazenler, ayçiçekleri

Hayrete düşürür beni.

Merakım da sizinkine benzemez

Şöyle seslenirim bazen;

Yağmurkuşu bana bir şeyler söyle

Deli ırmak ne fısıldar denize.

Savaşım da benzemez savaşınıza

Yalın kalem

Dayanırım kelamın kapılarına

Ya simurga ya morga, fark etmez.

Ve korkum, o da sizinkine benzemez

Saflar sıklaştıkça korkarım

Anlaşılmaktan korkarım, düşlerimden korkarım

Üstelik kırmızı ışıktaki cam silen çocukları

Şoförlerden sakınmak zorundayım.”¹⁰⁸

Şair, diğer insanlardan farkını ortaya koyduğu bu şiirinde birçok farklı konuya değinmesine rağmen, korkuyu kullanması, biraz ayrıcalık ortaya koymuştur. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi, şairin korkuları diğer insanlardan farklıdır. Zaten şiirinde bunu açıkça söylemiştir. Diğer insanların korktuğu şeylerin, aslında korku olduğunu da inkar ederek, asıl korkunun kendi korkusu olduğunu mütemadiyen belirtmiştir.

Bir diğer şiirinden de örnek verecek olursak, şair bazen tabiatın ve güzel şeylerin ölümünden de korkmuştur. Daha genel bir ifadeyle sonu adem olacak her şey için bir korku duymuştur:

“Yanıldı denektaşım, geriye döndüm

Kutsal Sözler Panayırı 'na sığımp

İpeksi bir sessizliğe büründüm:

Bir hayat, mahcup ve duru

Tanrım, gülleri

¹⁰⁸ A.g.e., s. 18-19.

Ve sessiz harfleri koru”¹⁰⁹

Şiirde belirtildiği gibi şair yokluğa giden her şeye karşı bir korku duymuştur.

Onun asıl korktuğu şey Allah’tır. Allah korkusu, inanç gereği imandan olsa da şair, Allah korkusunu bir gurur vesilesi olarak vermiştir. Allah’tan korkmanın ibadet olduğu gerçeğinin farkına vararak bunu gizlemeden ortaya koymuştur.

Allah korkusunu yansıttığı şiirlerinde şairin, ölümden korktuğunun anlaşılmasını istemiştir. Ölüme korku değil, sevgi beslemek gereğini bildiği için, böyle bir düşünceyi ifade edeceğini bilmek onu yaralamıştır:

“Hangi mevsimdeyiz böyle

Paletimdeki renkler kaskatı

Oysa

Durmadan boyamalıyım, hiç durmadan

Renklerini yitirmiş hayatı,

Mevsimlerden keder mi, söyle.

Dinle, ruhumun yatışmasını bekleyemem

Gitmeliyim ve giderken

Bakmamalıyım gözlerine dünya denen fakirin,

Su içtiğim ellerden

*Bana bir pişmanlık gelsin istemem.”*¹¹⁰

Dünya hayatını istemek ya da orada sonsuz olacağını düşünmek gaflettir. Bu gafleti dile getirmek ise utanç kaynağıdır. En azından inananlar için bu böyledir.

¹⁰⁹ A.g.e., s. 21.

¹¹⁰ A.g.e., s. 22.

Şairde böyle bir imanın anlaşılmasını istemediği için üstün bir çaba sarf etmektedir. Çünkü onun iman, insan ve şiir anlayışında dünyaya yer yoktur.

3.1.15. Allah

Allah teması, şairlerce en çok işlenen konulardan biridir. Şair, inansın ya da inanmasın “Yaradan” kavramına her zaman ihtiyaç duymuştur. Bu fitri bir durumdur. Şaşırdığında *Allah Allah* diye konuşmak, sinirlenirken, yine aynı ifadeyi kullanmak gibi, insanın fitratında Allah’ı zikretmek her zaman olmuştur.

Şairlerin, Yaradanla asıl imtihanı ise O’nu aramaktır. Şair, hayatı ve sanatı boyunca arar, durur. Şiirleri de hep bu yöndedir. Bir yaradan portresini şiirde çizmek imkansızdır. Bu yüzden çizilen portre Allah değil, aranan ya da yansıyandır.

Şairler, inanç olarak bu temaya değinmişlerdir. Hiçbir inanç taşımayan şair bile, bazen nefretini dile getirmiştir. İnançsızlığı ve yok saydığı Allah’ı dahi olumlu ya da olumsuz zikretmiştir.

İbrahim Tenekeci çağımızın mütedeyyin şairlerindedir. Bu yüzden bütün şiirlerinde Allah’ın izi görülür. Onun en büyük derdi Allah’la hemhal olmaktır. Allah aşkının dile gelmediği ve O’nu aramadığı hiçbir şiiri yoktur.

En coşkulu şiirlerini Allah için yazmıştır. Kulluğu O’nun rızasını aramakla geçmiştir. Geldiği ve gittiği yere olan tek bilgisi Allah’la beraber olmak isteğidir. Hayatı ve sanatı ancak O olduğu zaman anlam kazanmıştır. Bu sebeple şairin şiirleri, Allah dostu olma çabası içerisindedir. Aşağıdaki şiiri bir Allah’ı arayış şiiridir:

“Gökten zembille inen sadece aşktır

Ve ölüm daha şık durur bronz bir tende

Her daim sıfır kilometre bir gün var önümüzde

Gir ve ortalığı karıştır.

Ah diyorum, ah’ı bilir misin sen

Dünya dedikleri gömgök bir yadır

Nereden bilmiş beni röntgeni icat eden

Otuz yıl yaşadım, elde var sıfır.

Git ve körünü öldür, bitsin artık nazları

Şoförlerin kurşunlaması gibi birtakım tabelaları

İştah kabartan ne varsa, işte onları

Vurmak her insana yakışır.

Dünya küçük demişlerdi, nerdesin

Kuyruğunu bırakması gibi bir kertenkelenin

Kim böyle orta yerde bırakır

Ve yazmaz, birkaç satır.

Bana günahdır,

Nereye gidersem orası senin yurdun

Çünkü aklımdan çıkmıyorsun...¹¹¹

Şair, çevresinde olan bütün kanıtları görüp, bunları delil göstererek, Allah'ı görme ve ulaşma çabasını dile getirmiştir. Onu görmek için ne gerektiğine ve neyle yetinmesi gerektiğine dair bizzat muhatabına yapılan bir sorgu söz konusudur.

Tenekeci, bazı şiirlerinde Allah aşkını coşkun bir ifadeyle dile getirmiştir. Öyle ki bu şiirlerinden başka bir tema anlamak ve çıkarmak oldukça zordur. Ana tema olarak Allah'ı verse de, ek olarak neleri arzuladığını zor anlarız. Çünkü şiir öyle bir coşkuyla yazılmıştır ki, şair kadar şiiri okuyan da bu coşkudan başka bir şey

¹¹¹ İbrahim Tenekeci, *Güzellik Uykusu*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 12-13.

hissedemez. Aşağıda Allah'la ilgili yazılmış en güzel şiirlerin olan "Berhayat" şiirini direkt olarak vermek yeterli olacaktır:

*"Kaderden kısaydı, ömürden uzun
Rabbim, döndürdün, kalbimi sana.
Ne insanlar, ne insanlar, binlerce yıldır
Herkesi kurtarıp kendisi ölen,
İsmail demedim, gelmedik daha
Günlerce gidersen ve varamazsın
Yetişmek ne mümkün, onun hatrına
Kalmışsın, düşün, hep dört yaşında.
Susmuşlar, susmuşlar, durmadan seni
Üzüldüğümüz bir şey, hatırladıkça
Güzel başlayıp öyle bitmeyen
Elimizden gelmeyen, daima giden
Sınıra yığılmış gibi göçmenler
Ağır hastalar ve yorgun sabah
Ahababı olmayan yoksul bir yemin
Zeytine uzanan çaresiz çatal
Bunu bulamayan kaç kişi vardır,
Sesine doğru baktığımız o
Güneşten erken – hayret ve heves
Babasının gözleri, elleri evladının
Kimseden geriye kalmayan kadim
Derdini kırlara açan çiçekler
Düşmemiş fakat düşecek yaprak
Hastanın uykusu ve durgun baba*

Kandiller yapıyor gibi harflerden

İnsan üzgündür, insanlar bilmez

*Duyarsın, duyamazsın, onu sen.*¹¹²

Seri şiir olan berhayatın sadece ilk bölümü yukarıdaki gibidir. İçinde temadan imgeye birçok şey bulunmasına rağmen, genel anlam olarak hepsi Allah'ı anlatmıştır. Diğer hususları yolu da yine aynı kapıya çıkar. Tenekeci'nin lirik şiirlerine en güzel örneklerden biridir.

Tenekeci Allah temalı şiirlerinde bazen, Allah-insan dengesini işlemiştir. Allah'ın insan üzerindeki etkisi, insanın yaşam mücadelesi ve bu mücadele de Allah'a karşı sorumluluklarını dile getirmiştir. Bu şiirleri belli bir konu ve tema içerisinde ele almak oldukça zordur.

Genel bir ifadeyle Allah-insan olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır. Belli bir görüş çerçevesinde değil, tamamen inanca dayalı ve insancıl olarak bakılmalıdır:

“Bir yaprağı kim çizer ağaçtan daha iyi.

İşte gök, bu mavi kumaştan hepimize elbise

İşte aşk, yüzünü vermeyen her tebessüme,

Bizi sarıp sarmalayan o görünmez abluka

Kalkmaz ya, diyelim ki kalkınca

Bir hastalık oluruz çaresi bulunmayan

Kimseden korkmak nasip olmaz bizlere

Titremez sesimiz bu muhteşem avluda

Bilgiler toplarız –yaz gününde yorganlar

*Kimsemiz olur her şey, insandan başka.*¹¹³

¹¹² İbrahim Tenekeci, *Görmeden Ölmek*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 55.

¹¹³ İbrahim Tenekeci, *Giderken Söylenmiştir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 36.

Şair, çoğunlukla olmasa da yaratılanlar itibariyle bir düşünce ve sorgu şekli geliştirip, nasıl yaşamak gerektiği hakkında fikirler vermiştir. İnsanlara Allah rızasına göre yaşamının nasıl olacağını kendi üzerinden örneklemiştir. Onun sorgusu insanlara dersidir. Bunu gayet mütevazı bir anlayışla ele alan şair, inanç davetiyesi yaparken, kimseyi inançta küstürmek istemez. Bu vesileyle kardeşlik gibi evrensel duygulara şiirinde yer vermiş olur:

“Astımlılar korosu

Beş taş oynuyor al bay emrindeki deliyle

Akrep saçıyor eyvah konuşunca diliyle

Atı bir karıncayla cenk ediyor kör milis

Kuzuyu alıp kurda teslim ediyor bu sis

Zayıflatıyor rejim uygulayan herkesi

Sahibine havlıyor sahibinin aç sesi

Aç kalmıyor muhalif, günde üç öğün barut

Biliyoruz çok şükür, Beyazıt kadar Beyrut...”¹¹⁴

Şair, bazı duygulara vurgu yapmak isterken, bazı durumları da tenkit etmekten çekinmemiştir. Allah inancını yansıttığı bu şiirinde inancın tersini yapanlara kılıcını çektiği gibi, doğruluğa da dostluk elini uzatmasını bilmiştir.

Allah temasından bahsetmişken ölüm konusunu da işlemekte fayda var. Zira şair, Allah’la birlikte en çok ölümü işlemiştir.

Ölüm, Allah’ın insanın üzerindeki imtiyazını kullanarak yaşamına son vermesidir. Bu kimi düşünceye göre acılı bir hadise olsa da hakikatin ta kendisidir. Bu inancı taşıdığına inandığımız şair İbrahim Tenekeci de bu duygular içerisinde bazı şiirler vermiştir. Aşağıda örnekleyelim:

“Dağınık saçları, hayatımızın

¹¹⁴ İbrahim Tenekeci, *Peltek Vaiz*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 34.

*Durmadan sözü uzattıyor su,
Günler geceler ağaçlık yerler
Hepsi bu.*

*Günlerin gücüne giderken güneş
Koklayıp bıraktığın güllerden,
Ateş yakıyorum, üşümek için
Eski dilde su, şimdilerde sen!*

*Karaya çekilmiş kayıklar kadar
Yıllardır geçmedim bugün buradan,
Tuttun sözünü, aferin fidan!
Kırılan gurur, ilk ve son bahar!*

*Yaprak dökmeyen ağaçlara güvenme
Buz tutmayan suya da öyle
Demiştim, diyorum, İbrahim
Hava serinledi, artık gidelim.”¹¹⁵*

Şair, dünyadan gidişini o kadar basit bir olay gibi göstermeye çalışmıştır ki, bu tıpkı ufak bir mekan değişikliği gibi görünmüştür. Ölüm anı yani sekerat, onun için sıradan bir hadisedir. Ölüme inanışı, Allah’ a inanışının bir gerekçesidir. Bu gerekçe ona güzel bir hadisenin başlangıcı gibi gelmiştir.

Bazı şiirlerinde, şairin artık yaşamaktan sıkıldığını anlıyoruz. Bunu dünyayı beğenmeysiğine değil, daha güzel bir mekan istediğine yorabiliriz. Dünya artık şaire yetmemektedir. İnandığı Yaradanın ona daha güzel bir yer bahşetmesini ister. Allah

¹¹⁵ İbrahim Tenekeci, *Kimsenin Kalbi*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 30-31.

rızası bir yerde budur. Allah'a göre yaşamak ve nihayetinde onun vadettiği topraklara yolculuk etmek gibidir.

Bu bir derecede karşıtlık değil, anlaşmaktır. Allah'a inananların, inanarak yaşaması ve sonucunda cenneti istemesi, çıkar değil, vaattir. Bu sebeple bunu istemek doğaldır. Zaten kulluğun bir gereği de bunu Allah'tan istemektir.

“Annesi olmayan o güzel hatır

Kimseye giden yokuşsuz bayır

Sıkılğan toprak, çekingen su-

Bir de kuşlar, avcılardan dan

Bunlar kalmış, çocuk yaşlardan.

İbrahim diyorum artık hep bana;

Kullanışlı günlerden kalmadı eser,

Yanımda yöremde küçük bir Cuma

Soğuyor insan ve evler

Geç ısınıyor, neden acaba?

Şu kadar yıl geçti kalbimin üzerinden,

Kurumuş kalmış sesin, ah arkadaşım-

Kararsız bitkiler gibi bir şeyler

Cennettir ancak yaşanacak yer,

Nihayet anlamışım;

Ateşin yanımda sönük kalıyor

Sürgünler bayat, dağların silik-

Yalnız bir şeyin benziyor buna;

*Yabani kumrular, bildin, üveyik-
Avcıların kanattığı kanatlar ...”¹¹⁶*

Şiirdeki gibi, dünyadan daha güzel bir mekana inanmak imanın bir gereğidir. Zaten şair de, inandığını ifade etmiştir.

3.1.16. Dostlarına Şiirler

Şair İbrahim Tenekeci'nin dostlarına şiirler başlığı altında İtibar dergisinde birlikte yazdığı dostlarına ithafen yazdığı şiirleri, bu başlık altında almayı uygun gördük. Daha doğrusu, dostlarıyla bir monolog şeklinde konuyu pekiştirmeye çalıştığı şiirlerinden örnekler vereceğiz.

*“Kış geldi ve geldi, albino günler,
Çukurdayken bile bu kadar yüksek
Binalar arasından, kurnaz caddeler
Görüyorsun, görünmüyor, mübarek.*

*Tuz dolu kamyonlar beklerken onu,
Güller açarken kaybeden taraf
Var mıdır, vardır, düşündüm bunu;
İnsanlar uyanık değildirler saf.*

*Beyaz bir şaşkınlık olarak güne
Başlarsan iyisindir, diyorum.
Gelir mi insan, kendi sesine?
Bilinmez, bil diye söylüyorum.*

¹¹⁶ İbrahim Tenekeci, *Kimsenin Kalbi*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 45-46.

Camdan bakan çocuk, sen, kışın

*Ahmet Murat konulu arkadaşısın.*¹¹⁷

Şiirde insan hayatı sorgulanmıştır. İnsan ve yaşam arasındaki dengede insanın yeri ve amacına değinilmiştir. Şiirin sonunda arkadaşı Ahmet Murat'a ithafta bulunarak iltifat etmiştir.

“Gülen gözleri, eski zamanın

Kuşlar gibi girer idik kışlara.

Önce koşardık, bakardık yanlış-

Gümüşün üstünü kaplayan kara.

Gelirken gördüm, gökler neşesiz

Rabbim dedim, akıyor her yer.

Sesimi almıştın, bilmiştin beni;

Vak'a suresi, yüksek döşekler...

Galiba üzgünüm bugünlerde ben

Herkes herkesin bakarken icabına,

Bu kadar güzelsiz yaşarken insan,

Afrika'da bir ülke oldunuz bana.

Furkan Çalışkan, dünya dört duvar,

*Kimseye başlamıyor artık çocuklar.*¹¹⁸

¹¹⁷ İbrahim Tenekeci, *Görmeden Ölmek*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 61.

¹¹⁸ A.g.e., s. 62.

Şair, yine burada hayatı sorgulamaktadır. Afrika, çocuklar, ülke gibi sosyolojik unsur ve imgeler de kullanarak pekiştirmeye çalışmıştır. Sonunda Furkan Çalışkan'a seslenir gibi konuşarak aslında tüm insanlığa seslenmiştir.

“Geceye bir söz söyle, demiştim de

Sonradan anladım, o bize lazım.

Anlatıyor bunu Tarık suresi

Gelenler diyor, şaşırdım kaldım.

Gece dinmiş meğer, uyurken bile.

Babam beni der babam, her gece

Kaldırıp yoklardı, yerinde misin?

Demiyor mu diyen, çok dikkat edin.

İnsana ve sana gücendim diye

Kalkıp ölüyorum bazı geceler.

İçimde bir dünya dönüp duruyor;

Ey gitmek çiçeği, ey sümbülteber.

İbrahim Paşalı, en son ne zaman;

Rabbim, yer ver bana, yanından-¹¹⁹

Şiirde ölüm teması vurgulanmıştır. Şair, ahirette düşlediği yere gidebilmek için Yaradana sığınmıştır. İbrahim Paşalı'ya soru sorarak, isteğini onaylatmak arzusundadır.

¹¹⁹ A.g.e., s. 63.

*“Aynadan diyorum, çok baktım sana
İbrahim peygamberin gezdiği yerler
Kadar güzeldin, ölürlen hatırladım.
Sensiz kalacaktım, kalsaydım eğer.*

*Bir kusur olarak gelen güzellik
Bakarsın, alamazsın, nasılsın?
Yedi kardeş kanı, derindir deniz
Nefesin yetmez, inanır mısın?*

*Olmasın diye hayatımız har
İsmi vermem senin, değilsin
Bana gösterilen bütün insanlar.
Güller güzel bakıyor diyen sen misin?*

*Tarık Tufan, bilirsin belki
Kalp nakli olan insanın kalbi-¹²⁰*

Şair, hayatın karşısına çıkardığı zorluklar neticesinde bir sığınak arar. Allah ve peygamber temalarıyla güçlendirilen imgesel yaşam hazzını Tarık Tufan’a da sorar.

*“Yabancılık çekerken canımız bizim
Güzel bir konuya değindi bahar;
Açıkta satılan bir şeydir dünya,
İstersin, istemezsin, o kadar.*

¹²⁰ A.g.e., s. 64.

*Geceyken geçtiğin yerlerden kalan
O serin burukluk, hep hatırlarsın.
Sağdan akarken zaman, gerisi soldan
Albümlere girer ve çıkamazsın.*

*Yağmur yağarken dışarda kalmak
Cumadır diyelim, daha çok cuma.
Annesiz bir evin babası olmak,
Böyle geliyor yaşamak bana.*

*Kırılan kalbi duyarsam, tamam.
Bir şiir okurum Osman Konuk'tan."¹²¹*

Şair, hayata ve insanlara olan kırgınlığını dile getirirken, bu sıkıntılı zamanlara düştüğünde Osman Konuk'tan şiir okuduğunu iltifat ederek, şiirin her acıya merhem olduğunu anlatmaya çalışmıştır.

*“İnsanın üstüne gelirken gitmek,
Beni bekliyor hayat, yeni yerinde
Hep böyle oluyor, kuş kadar berrak;
Oğul balı derdi, dedemiz bize.
Buradan bakarsan anlayamazsın
Rahatı yerinde değildir taşın,
Suya bakma sen, o akar gider*

¹²¹ A.g.e., s. 65.

İnsanı geçersiz kılan o gözler...

Yüzümü yıkadım, açıldım biraz

Aynaya dedim ki, benden çekinme.

Elimin mürekkebi akıyor gibi

Evde oturmak, bütün gün, böyle.

Süleyman Çobanoğlu, biliyorsundur

Yanına yabancı biri oturur. "122

Şiirde yine ahiret inancı işlenmiştir. Dünya ve ahiret karşılaştırılması yaparak, konuyla alakasız olmasına rağmen, ya da alakasını bizim bilmediğimiz, Süleyman Çobanoğlu'na tasdik ettirilmiştir.

İbrahim Tenekeci'nin şiirlerindeki temaları böylece işlemiş olduk. Genel olarak Allah, peygamber, ölüm, hayat ve insan üzerinde durduğunu gördük. Bunlar dışında konulara da değinse de ekseriyet bunlarda olduğu için, şimdilik bunları ele almak yeterli olacaktır.

3.2. ÂHENK

Âhengin en önemli unsurlarından biri sanatsal söylemdir. Sanatçılar genelde sanatsal söylemi ahengin içerisinde ele alırlar. Şiirdeki ifadenin gücü söylemden gelmektedir. Bu nedenle söylemin de en önemli ölçüsü ahenktir.

*"Sanatsal söylem, yalnızca ifade gücünün ve içe işleyiciliğin daha belirgin oluşuyla değil, aynı zamanda ritmik ölçülüğe daha çok eğilim göstermesiyle de göze çarpar."*¹²³

¹²² A.g.e., s. 66.

İbrahim Tenekeci de sanatsal söylemin ifade gücünden yaralanmıştır. Ritmik ölçülüğe çok başvurmasa da şiirlerinde göze çarpmıştır. Fakat bu yönüyle şiirleri, düzyazılarından ayrılmıştır.

“Düzyazı da dahil olmak üzere, hemen her edebi eserde, estetiğin bir unsuru olarak ses tabakası önemli bir yere sahiptir. Çünkü edebiyat eseri en genel görünüşüyle günlük dilden farklı bir dil organizasyonudur ve onu günlük dilden ayıran öncelikli etken ses katmanıdır. Burada ses katmanının yazınsallık noktasında ilk işlevi üstlendiği yanılması düşünülmemelidir. Sesin ve anlamın ayrı düşünülmemeyeceği noktasından hareketle, her ikisine de eşit mesafeden yaklaşmak doğru tavır olacaktır. Şu da bir gerçektir ki şiirin ses özellikleri, modern şiirde yavaş yavaş silikleşmeye başlamıştır. Şiirde ahenk sorununa öncelikle şiirin tanımı ve dolayısıyla diğer yazınsal türlerden farkı noktasından bakmak gerekir. Şiir, his, hayal, fikir ve dile bağlı figürlerin ritim ve armoni vasıtasıyla vücut bulduğu bir özel terkiptir.”¹²⁴

Geleneksel şiir yapısı, şiirin en çok yüzeyiyle ilgilenmiştir. Derinlemesine bir yapı söz konusu olmamıştır.

Bundan hareketle geleneksel şiir yapısında ses katmanı büyük bir önem taşır. Âhenk sorununun en önemli hazırlayıcısı da ses katmanıdır. Bir diğer özelliği ise vurgu ve dildir.

Yazınsal türlerde bunlar önemli bir etken iken, şiirde çok fazla aranmaz. Daha çok fikir ve dile bağlı figürlerle ön plana taşınır.

“Geleneksel şiir anlayışı, şiirin derin yapısından çok yüzey yapısı ile ilgili olduğu için, başka şekil özellikleri ile birlikte şiirdeki âhenk unsuru, şiirin vazgeçilmez kıstası olarak görülmüştür. Hatta belli bir noktadan sonra şiir uyaklı söz söyleme gibi algılanmaya başlanmıştır. Müzikteki ritim seslerin zaman içinde değişmesidir, şiirdeki ritim ise hecelerin zaman içinde değişmesidir. Zamanda ya da

¹²³ Gennadiy Pospelov, *Edebiyat Bilimi*, Evrensel Kültür Kitaplığı, İstanbul, 1995, s. 412.

¹²⁴ Sadık Tural, “Rindlerin Ölümü Şiirinde Ahenk”, *Mehmet Kaplan İçin*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1988, s. 223.

uzamda ögelerin devirli yinelenmesinin bulunabileceği her yerde ritimden söz edilir.”¹²⁵

Ritmin öneminden daha önce de bahsetmiştik. Ritmin tanımına geçmeden önce işlevselliğinden bahsetmek gerekir. Sanatçılar yazınsal türlerde ritmin peşine çok düşmezken, şiirde başlıca sorunlardan biri olmuştur. Fikir ve akım ne olursa olsun, ritim her zaman gereklidir.

*“Ritim adı verilen şey, hecenin belli sayıda öbekleşmeleriyle, vurgulu ve vurgusuz, uzun ya da kısa hecelerin düzenli dizilişiyle sağlanır”.*¹²⁶

Tenekeci, şiirde ritmi belirli unsurlarla sağlamıştır. Bunun başında tema gelir. Kelime oyunları yerine temayı, ritim sağlamada daha çok kullanmıştır.

*“Şiir dilinin belirgin niteliği, özel bir değerler aşamalanmasıdır: Ritim, düzenleyici ilkedir, dizenin öbür sesbilimsel ögeleri yani ezgisel yapı, sesbilimlerin ve sesbirim öbeklerinin yinelenmesi de ritme sıkıca bağlıdır. Çeşitli sesbirimsel ögelerin ritim ile birleşmesi dizenin sonradan kurallara bağlanacak tekniklerinin (uyak, ses yinelenmesi, vb.) doğmasına yol açar.”*¹²⁷

İbrahim Tenekeci, ritmi sesbilimsel bir değer olarak kullanır. Ritmin, âhenk içerisinde nerede ve nasıl yer alacağı çok önemlidir. Bu nedenle ritim ve ses katmanları birbirine bağlıdır. Bu sayede âhengi sağlamak daha anlaşılabilir olacaktır.

*“Dizenin ritmi, uyak, vb. tarafından gerçekleştirilmiş ses yapıları arasındaki koşutluk, dilin değişik dizlemlerini gerçekleştirirmede en etkili tekniklerden birinin oluşturur. Birbirine benzer ses yapılarının sanatsal açıdan karşılaştırılması, sözdizimsel, biçimbilimsel ve anlamsal yapılar arasındaki uygunlukları ve farklılıkları ortaya koyar.”*¹²⁸

Tenekeci için şiirin ritmi sadece okurken değil, yazılırken de öne çıkar. Bu nedenle yazarken ritme bağlı kalmıştır.

¹²⁵ Osip Brik, “Ritim ve Sözdizim”, *Yazın Kuramı-Rus Biçimlerinin Metinleri*, (Haz: Tzvetan Todorov), (Çev: Sema-Mehmet Rıfat), YKY, İstanbul, 1995, s. 125.

¹²⁶ Doğan Aksan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yayınları, Ankara, 1995, s. 233.

¹²⁷ Roman Jakobson, Sergey Karsevski, Nikolay Trubetskoy, “*Dil ve Şiir Dili Üstüne Savlar*”, 20. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları, (Haz: Mehmet Rıfat), Om Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 40.

¹²⁸ A.g.e. s. 40.

“Benedetto Croce, şiirin öncelikle içten okurken ortaya çıkacak bir ahengi esas aldığı noktasından hareketle, şiirin insan sesinin hiçbir zaman eşitleyemeyeceği bir iç ses olduğunu belirtir”.¹²⁹

Şiir içerisinde âhengi sağlarken ritim kadar estetik de önemlidir. Ritim sağlanırken estetiğin de buna etki ettiği görülebilir. Zaten ritim de bir estetik unsuru olarak görülmüştür.

“Bu bakımdan şiir estetiğine en uzak sıradan bir şiir dinleyicisi bile şiirdeki ahengi hissedebilir. Bir vezin ancak tanınabilir ve üretilebilir; oysa dinleyici, dizenin açıkça görünmeyen kurallarını bilmese bile, dizenin veznini algılamasa bile, ritmi duyabilir.”¹³⁰

İbrahim Tenekeci, şiirde anlama öncelik verir. Lirizmi derin yapıda oluşturma kaygısı taşır. Bu sebeple anlam/çokanlamlılık boyutunu önceler. Dolayısıyla Tenekeci'nin şiirlerindeki ahenk unsurlarına da bu çerçeveden bakmak gerekir.

Şiirde âhengi meydana getiren iki temel unsur ritim ve armonidir. Bunlardan ilki ritim, vezin, kafiye ve redifle sağlanırken, ikincisi ise aliterasyon ve asonansla ortaya çıkar.

3.2.1. Ritim

3.2.1.1.Vezin

Geleneksel şiirin şiirde simetri ya da orantısının sağlanmasında öncelikli kıstas olarak değerlendirdiği vezin, Tenekeci şiirinde şiirin belirleyicisi durumunda değildir. Tenekeci, bir anlamda her şairin her şiirinde kendine has bir ahenk oluşturması gerektiğini savunur. Önceden hazır kalıpların üzerine koşuklama yapılması şiir değildir. Bu düşüncelerin, Tenekeci şiirine yansıdığı açıktır.

Şairin, şiirleri serbest nazımla yansımıştır. Heceyle şiir yazmamış olmasına rağmen, şiirlerinde bazen hece sayıları birbirine yakındır. Bu sebeple şiirleri bazen

¹²⁹ Georges Mounin, “Yeni Bir Şiir Okuma ve Dinleme Tekniğinin Doğuşu”, *Türk Dili*, 114 (Mart 1964).

¹³⁰ Boris Tomasevski, *Dize Üstüne, Yazın Kuramı-Rus Biçimcilerinin Metinleri*, (Haz: Tzvetan Todorov), (Çev: Sema-Mehmet Rifat), YKY, İstanbul, 1995, s. 137.

bir halk şiiri havasında ve heceyle yazılmış şiir havasında görülür. Bu şiirlerin üzerinde ayrıntılı duracağız fakat tam olarak kurallı hece ölçüsü kullanılmadığından hece ölçüsü olarak kabul edilmeyecektir.

Önceden hazırlanmış belirli kalıplar içerisine şiirlerini yerleştirmek yerine, kelimelerin hece sayısını baz almadan dize kuran şair, yine de ahenk oluşturmayı başarmıştır.

Her ne kadar heceyle yazmasa da bazı şiirlerinin arasındaki hece sayısını çok açmamıştır. Bazı dizeler arasında hece yakınlaşmaları vardır. Bu da şiirde belirli bir ahenk sağlamasına olanak sağlamıştır. Aynı zamanda ahenk uğruna da anlamdan vazgeçmemiştir. Kafiyeleleri incelerken de değineceğimiz bu konu rastlantısal olarak da değerlendirilebilir.

Şair, salt kafiyeyi amaçlayarak şiir kurmaz. Hece sayısını tutturmak için de özel bir çaba sarf etmez. Bu nedenle şiirini doğal akışıyla söyler ve bu durumda ahenk kendiliğinden sağlanmış olur.

“Fellini sen bana bir rol vermedin

Suyu çarmıha pekala gerebilirdim

Gözümü kırpmadan aşık olur

Trenlere küfredebilirdim.

Şeyhim sen bana bir el vermedin

Güneşli havalar hariç

Pekala itaat edebilirdim,

Çözmeye kalkmazdım şifresini ölümün

Ezberlerdim karınca duasını bile

Perihan’ı terk edebilirdim.”¹³¹

¹³¹ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 16.

Dizelerin geneline bakacak olursak yinelenen harf, ek ve sözcüklerdeki seslerin uzun ritim dizelerinin sıkıcılığı yok ettiğini görürüz. “Edebilirdim” ifadesinin, iki dizeler sonrasında da yinelenmesi, şiirin tamamında; “n” sesiyle aliterasyon; “e ve i” sesleriyle de asonans oluşturacak biçimde tekrarı ve “dim” sözcüklerinin dize sonlarında kafiye biçiminde yer alması ahenk oluşturan öğelerdir.

“Yıkıl ey karşımdan

Kaleleri kurduran korku

Bir mühürüm çünkü ben, vurulmazsa yorulan

Boşuna taşıyorum elimdeki yumruğu

Az buz savaşmayan bir ordu gibi

Kılıcım var, dupduru.

Kaç gündür sırtındayım acı denen safkanın

Aspirin fayda etmez, krallık verin bana

Kim kellemi uçurursa on kese altın

Saldıran bir askerim kendi öz vatanına

Aslı budur, keremsen oku bunu

Ve su dökme ardından, ayrılık yeşermesin

Allah’a ismarladık ey insanoğlu

Çok şükür, güvendesin...”¹³²

Yukarıdaki şiirde olduğu gibi Tenekeci, halk şiiri formuna yaklaşmıştır. Bu hareketle şiirin düşünsel yapısını söylem üzerinden zenginleştirmeye çalışmıştır. Şairin halk şiiri özellikleri kullandığı ya da devam ettirdiği şekilde algılamak doğru

¹³² İbrahim Tenekeci, *Güzellik Uykusu*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 47.

değildir. Burada anlamı desteklemek için böyle bir yöntem seçmiştir. Bu teknik, şiirin atmosferiyle, şiirde işlenen konunun zamanı ve duygu dünyası ile daha iyi bütünleştirme amacıyla kullanılmıştır.

Görüldüğü üzere Tenekeci, ahenk oluşturan unsurlar içerisinde âhenge çok fazla önem vermemiştir.

3.2.1.2. Kafiye ve Redif

*“Kafiye; iki veya daha çok mısra arasındaki, bilhassa mısra sonlarında bulunan ses benzerliğidir. Mısra sonlarındaki bu ses benzerliği, şiirdeki ahenk gücünün artmasına, şairin kafiye kılavuzluğuyla yeni buluşlar yapmasına, şiirin hafızalara kolay yerleşmesine ve her mısraın ahenkli bir durgu ile kesilmesine yardım etmektedir.”*¹³³

*“Redif ise, dizelerin sonundaki uyaktan sonra yinelenen eşsesli ve eş görevli ek ya da sözcüklerdir.”*¹³⁴

Dize sonlarında yer alması ve belli bir düzene sahip olması bakımından kafiye önemli bir ahenk sağlayıcıdır. Redifse eş görevli ekler ya da sözcüklerin tekrarıyla sağlandığı için bu noktada kafiyeden daha önemlidir.

Şiirde genel olarak kafiyeyi amaçladığını bildiğimiz Tenekeci, kafiyeyi kullandığı şiirlerinde de geleneksel şiirin katı kafiye kurallarına da bağlı kalmamıştır.

Yukarıda verilen genel çerçeveye göre Tenekeci'nin şiirleri aşağıdaki gibi maddelenebilir:

1. Şiirlerindeki kafiyeleniş rastlantısal izlenimi uyandırır. Bu sebeple kafiyeli sözcükler şiirin anlam yapısıyla bir bütünlük içerisinde görünür. Bu da klasik şiirde görüldüğü üzere kafiye şiirin önüne geçmemektedir.
2. Tenekeci şiirinde, kafiye sessizlerden ziyade sesli sözcüklerle sağlanır. Bu da şiirinin karakteristik yapısının bir gereği olduğunu gösterir. Bu sebeple

¹³³ Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Yayınları, İstanbul, 1983, s. 643.

¹³⁴ Emin Özdemir, *Edebiyat Bilgileri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1990, s. 229.

şairin şiirleri incelenirken şiirle değil, şairle kafiyenin ne olduğu sorgulanmalıdır.

3. Şairin genel olarak kullandığı kafiye yarım kafiyedir. Bazen tam kafiyeden de yararlanan şair zengin kafiyeye de başvurmuştur.

3.2.3. Armoni

Armoni ve şiirdeki armoni aynı şekilde kullanılmaz. Armoni tanım olarak farklıyken şiirde, farklı bir tarzla karşımıza çıkabilir. Şiirde sadece mana ve kendisiyle uyumu iken, tanım olarak bundan farklıdır. Hatta yazınsal türlerde daha farklı karşımıza çıkar. Bu yönüyle armoni şiir içerisinde yeni bir metot olarak kabul edilebilir.

“Şiirde armoni, bir veya birkaç mısradaki seslerin birbirine uymasına, birbirleriyle veya bir manaya göre armonize edilmesine denir. Şiirde armoni iki vasıta ile temin olunur: Aliterasyon, asonans. Aliterasyon ünsüzlerin; asonans ünlülerin bir veya birkaç mısrada tekrarından ibarettir.”¹³⁵

“Yinelenen seslerin ortaya çıkardığı musiki ile muhteva, şiirdeki duygu, düşünce atmosferi ve bunun ötesinde sezdirilmeye çalışılan imaj arasındaki sıkı irtibatı metne şiiriyet kazandıran özellikler arasında saymamız gerekir.”¹³⁶

Armoninin söylemi ritimli sürelere ayırmak ve bu öğeler arasında benzerlik izlenimi yaratmak olarak iki temel işlevi vardır. İbrahim Tenekeci, pek çok şiirinde armoniden yararlanarak, anlam ve ses değeri arasındaki çağrışım uyumu aracılığıyla, şiirindeki musikiyi ve ifade zenginliğini artırmaya çalışmıştır.

3.2.3.1. Aliterasyon

Aliterasyon bir dize veya birkaç dizede aynı sessiz harflerin sık tekrarıyla sağlanır. Tenekeci'nin şiirlerinde birkaç sessizin güçle öne çıktığı şiir bölümleri

¹³⁵ Mehmet Kaplan, *Tevfik Fikret*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1997, s. 199.

¹³⁶ İsmail Çetışli, *Cahit Külebi ve Şiiri*, Akçağ Yayınları, Ankara (Tarih Belirtilmemiş), s. 303.

oldukça fazladır. Şair pek çok sessiz harfle aliterasyonu sağladığı gibi, bazı sesli harfleri ayrıcalıklı tutmuştur. Sebebi ise harfin mana bakımından kelimeyi tam olarak tanımlayabilme gücünden dolayıdır. Bunların içerisinde en çok kullanılan “r”, “k”, “n”, “m”, sesleridir:

“Kurum sesli kadınlar süpürürken dünyayı

Bir şeyler eksikken toplu fotoğraflarda

Evlalık verildiğim bu cendereden

Gitmek gibi oluyorum her daim

Annesiz bir telaşın gezindiği yerlerden.

Çünkü beni öpmüyor kimsenin dudakları

Mis gibi kokmuyor sevilmesi gereken

Taş ocakları ki törpülüyor dağları

İşte böyle bir şey, beni tedirgin eden.”¹³⁷

3.2.3.2. Asonans

Asonans, armoniden farklı olarak yazınsal türlerde ve şiirde aynı amaç için kullanılmıştır. Yerine göre değişmeyen bir yapıdadır.

“Asonans, vurgulu hecelerde aynı veya benzer ünlü seslerin tekrarıdır. Birbirine yakın olan kelimelerin bazen izleyen vurgusuz hecelerinde ünlü harflerin belirgin bir biçimde sıklıkla tekrar edilmesiyle sağlanır.”¹³⁸

Asonans ve aliterasyon genel olarak incelendiğinde çoğunlukla şiirlerde birden fazla sesin bir arada kullanıldığı görülür. Eğer bir şiirde aliterasyon var diyorsak tekrar edilen sessizin yumuşaklık-sertlik durumuna göre aslında yanında bir de sürekli tekrar edilen ünlü vardır. Dolayısıyla çoğu zaman bir asonans da

¹³⁷ İbrahim Tenekeci, *Giderken Söylenmiştir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 33.

¹³⁸ Nurullah Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Öncü Basımevi, Ankara, 2004, s. 241.

bahsetmek gerekir. Kimi zaman yanında yer aldığı sessiz harften bağımsız olarak da bir sesli, baskın bir şekilde öne çıkar. Estetik anlamda olgun bir şiirde asonansın şiirin bütününe yayılmadığı görülür. Aliterasyonda da geçerli olmak üzere, aynı sesin şiir boyunca sürekli yinelenmesi, şiiri kulak tırmalayıcı bir kakofoni durumuna düşürebilir. Bu durum asonansta bir kat daha geçerlidir. Bu yüzden iyi şairlerin asonanstan yer yer yararlandığı, şiirin bütününde değil birkaç dizede aynı sesi yineleyerek ahengi çeşitlendirdikleri görülür. Şiirlerinde zaman zaman asonansı ahenk oluşturucu bir yöntem olarak seçen İbrahim Tenekeci için, kafiye bahsinde de üzerinde durduğumuz gibi “a” ünlüsünün ayrı bir yeri vardır. Dize sonlarında kafiye ve redif uygulamalarında “a” sesinden sıkça yararlanan şair dize içi ses ahengi noktasında da bu sestten diğer seslere oranla çok daha fazla yararlanmıştır. Aslında asonans noktasında Tenekeci’nin kalın ünlülerden (a,ı,o,u) daha fazla yararlanması da dikkat çekici bir özelliğidir. “*Her ne kadar dilbilimciler şiir metninde öne çıkan seslerle anlam arasında doğrudan bir ilişki olup olmayacağına kuşkulu olsa da*”¹³⁹ İbrahim Tenekeci’nin “a” sesini tıpkı sert sessizleri seçmesinde olduğu gibi daha çok söylemini sertleştirdiği şiirlerinde yoğun olarak kullanmıştır. Aşağıdaki şiirinde bunu görebiliriz:

“Şehre bir adam girdi koşarak

Ya bilge, ya çağdan habersiz

Bağırdı, duyuramadı:

*Tufan olabilir, kavi olsun gemileriniz.”*¹⁴⁰

Tenekeci’nin düzyazılarında kullandığı asonans da aynı şekildedir. Fakat şiirlerinde daha sıklıkla kullandığı için bu örnek yeterli olacaktır.

3.2.4. Yineleme Grupları

Biçemin üstünlüğünü “*en az sözcük içine en fazla düşüncüyü sığdırabilmek*”¹⁴¹ şeklinde belirleyen A. Veselovski’nin bu düşüncesinin, metinde

¹³⁹ Bkz. Ünsal Özünlü, Dilbilim ve Türkçe, Dil Derneği, Ankara, 1991/Cem Dilçin, “Fuzuli’nin Bir Gazelinin Şerhi ve Yapısal Yönden İncelenmesi”, *Türkoloji Dergisi*, 10 (1991).

¹⁴⁰ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 26.

gerçekleştirilmesini sağlayan tekniklerden birisi yinelemelerdir. Şiirdeki anlama yönelik etkisi ve belli kavramların sürekli yinelenmesi ile şiirin düşünce dünyasını okuyucuya kanıksatmaya çalışması bakımından yinelemeleri, salt ahenk unsuru olarak değerlendirmek doğru değildir. Yinelemelerin temel işlevi ahenk sağlamak olsa da metnin mesajını aktarma noktasında, aktarımı kuvvetlendirmek gibi bir işlevi de vardır. Metnin duygu ve düşünce dünyasına ait birtakım kavramların tekrarı aracılığıyla, şiir okuyucusu adeta bağışıklık kazanır. Bir tümcede veya birden fazla komşu tümce içinde belli sözcüklerin yinelenmesi, onların heyecansal-ifadelilik yönünden öne çıkarılmalarını sağlamaktadır. “*Sanatsal söylemde, heyecansal ifadeli bir etki uyandırmak için çoğu kez tek bir basit tümce içinde bile bir ya da daha çok sözcük yinelenmektedir.*”¹⁴² Yazınsal metinlerde düzenli ya da düzensiz aralıklarla yapılan yinelemeler metinde belli bir ahenk sağlar.

*“Özellikle, sözcük ve öbeklerinin, bütün bir dizenin yinelenmesi ses açısından bir etkileme sağlamakta, bir uyum, bir ritim oluşturmakta, tıpkı müzik yapıtlarında zaman zaman ana melodinin yinelenmesi ya da çeşitlemelerle anımsatılmasında olduğu gibi, dinleyende uyanan ses imgesini pekiştirmektedir.”*¹⁴³

Şiir hemen her dönemde bir ahenk unsuru olarak yinelemelerden yararlanmışır. Örneğin Divan şiirindeki “sözün etkisini güçlendirmek amacıyla anlamın üzerinde yoğunlaştığı sözcük ve söz öbeklerini arka arkaya yinelemek¹⁴⁴ şeklinde tarif ettiğimiz “tekrir” sanatını, modern şiirdeki yinelemelerin karşılığı olarak düşünebiliriz. Cem Dilçin’in de işaret ettiği gibi Divan şiirinde bazı tekrarların (kesret-i tekrar ya da tekerrür) anlama hizmet etmediği gerçeğinin karşısında modern şiirdeki yinelemelerin büyük çoğunluğu anlamla iç içedir. Modern şiirde yinelemeler, Divan şiirindeki gibi bir sanat olmanın ötesinde, “*edebi dilin yüksek bir biçimi*”¹⁴⁵ olan şiir dilini farklı kılan yapısal özelliklerden biri olarak değerlendirilmelidir.

¹⁴¹ Victor Sklovski, “Teknik Olarak Sanat”, *Yazın Kuramı*, “(Haz: Tzvetan Todorov), (Çev: Mehmet-Sema Rifat), YKY, İstanbul, 1995.

¹⁴² Pospelov, *Edebiyat Bilimi*, (Çev: Yılmaz Onay), Evrensel Kültür Kitaplığı, İstanbul, 1995, s. 399.

¹⁴³ Doğan Aksan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yayınları, Ankara, 1995, s. 218.

¹⁴⁴ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1995, s. 452.

¹⁴⁵ Ramazan Kaplan, “Edebiyatın Tanımı, Edebiyat Terimleri”, *Edebiyat Bilgi ve Kuramları*, AÜ Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 1998, s. 7.

“Ünsal Özünlü, *Leech'in şiirde yapı biçiminden düzgünlüğü sağlayan üç unsur tespit ettiğini belirtir. Bunlar koşut (paralel) yapılar, yinelemeler ve sapmalardır. Bazı deyiş bilimcilerin birbirlerinde ayırmak güç olduğu için koşut yapılarla, yinelemeleri birlikte değerlendirme taraftarı olduğunu belirten Leech'in görüşlerine paralel Özünlü de, bunların değişmeceler adı altında incelenmesi gerektiğinin altını çizer*”.¹⁴⁶ *Deyiş bilimsel (stylistics) olarak yinelemeleri dilbilimsel, sesbilgisi, sözdizim, anlam bilim ve metin açılarından sınıflandırabileceğimizi belirten Özünlü'nün*¹⁴⁷, bu tasnifi içindeki ses bilgisel yinelemelere “armoni” başlığı altında değindiğimiz için bahsedilen diğer yineleme çeşitlerinin İbrahim Tenekeci'nin şiirlerinde ne şekilde yer aldığına bakabiliriz. Bunların içinden, yoğunluk derece göz önüne alınırsa biçimbirimsel yinelemelerle başlamak doğru olacaktır. Cem Dilçin, yinelemeleri şairin “*üslubunun özelliği olarak kendini gösteren anlatım öğeleri*”¹⁴⁸ olarak görür.

3.2.4.1. Ön Yineleme

“*Yunanca adı anaphora olan ön yineleme, dize başında yer alan bir sözcük ya da söz öbeğinin ya da sentaktik yapının sonraki dizelerin başında da yinelenmesidir.*”¹⁴⁹ Bu yapıda ritim ve anlam ağırlığına önem verilmektedir.¹⁵⁰ Tenekeci, şiirlerinde dize başlarında tek bir sözcüğü yinelediği gibi birden fazla sözcükten uzun bir sözcük öbeğini de yinelemiştir.

“Derdimi anlattım Efendim

Derdimi anlattım, sözü yormadan

Oturup dua ettim, yalvardım;

Akıl, git başımdan.”¹⁵¹

¹⁴⁶ Ünsal Özünlü, *Edebiyatta Dil Kullanımları*, Multilingual, İstanbul, 2001, s. 114.

¹⁴⁷ Ünsal Özünlü, *a.g.e.*, s. 115.

¹⁴⁸ Cem Dilçin, “Fuzuli'nin Şiirlerinde Söz Tekrarlarına Dayanan Bir Anlatım Özelliği”, *AÜ DTCF, Türkoloji Dergisi*, 1/X (1992).

¹⁴⁹ Aksan, *a.g.e.*, s. 220.

¹⁵⁰ Özünlü, *a.g.e.*, s. 118.

¹⁵¹ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 25.

“Ön yinelemeler, düzyazının sınırlarını zorlayan, nesre yaklaştıkça kendi özelliklerini yitirmeye”¹⁵² başlayan şiiri, şiirselliğin çizgilerine çekmektedir.

3.2.4.2. Art Yineleme

Yinelemenin en sık kullanılan biçimi art yinelemedir. Şairler genelde sözcük sonlarında yineleme yapmayı tercih etmişlerdir. Bu nedenle art yineleme şiirde kendisine daha çok yer bulmuştur.

*“Art yineleme birbiri peşi sıra gelen tümceler sonundaki sözcüklerin ya da sözcük gruplarının yinelenmesiyle yapılır. Yalnızca ritim için değil, cümle sonundaki sözcüğün anlamını pekiştirmek ve vurgulamak için de kullanılır.”*¹⁵³

Ön yinelemelerin tersi de olan art yinelenmelerin içine redifler de katılabilir. Tenekeci'nin şiirlerinde art yinelemeler ön yinelemeler kadar çok yer almamakla birlikte önemli bir yer tutar.

*“Sen şimdi bu evi beğenmezsin
Camiye uzak dersin, çarşıya **uzak**
Doğrudur, uzaktır, durmadan **uzak**
Dur bakalım, sen kimsin...”*¹⁵⁴

Şair bazen yinelemeyi iki kelimeye de çıkarmıştır. Bunu bazı şiirlerinde az da olsa görürüz.

*“Güzeldim de galiba, bunu nasıl söylesem
Eline sağlık Tanrım, Leyla çok **güzel olmuş**
Tanrım eline sağlık, dünya da **güzel olmuş**
Keşke biraz ölmesem...”*¹⁵⁵

¹⁵² Ramazan Kaplan, “Bir Dil Hareketi Olarak İkinci Yeni”, Milli Eğitim, 88 (Ağustos 1989).

¹⁵³ Özünlü, a.g.e., s. 118.

¹⁵⁴ İbrahim Tenekeci, *Giderken Söylenmiştir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 31.

Bazı şiirlerinde ise cümleyi tamamen yinelediğini görürüz. Çok fazla kullanılmamakla birlikte anlam ve bağlam bakımından cümle uyumuna tasdik ettirilmiştir.

“Bir konvoydan beklenen çok ses çıkarmasıdır

İhtiyar ölecek oysa hiç dut yemezse bu yıl,

Adı yazılacak kırklar hanesine

Yarısı yetim kalmış bir sakat gibi

Karışıp gidecek dünyanın çilesine

Karışık gidecek dünyanın çilesine...”¹⁵⁶

Görüldüğü üzere art yineleme sadece cümle sonunda değil, başlı başına cümle de olabilir. Çoğu şairde görülen bir özellik olmakla birlikte Tenekeci'nin çok sık kullandığı bir yinelemedir.

3.2.4.3. Bağlaç Yinelemesi

Bağlaç yinelemesi, şiirde kendisine az yer bulan bir yineleme çeşididir. Cumhuriyet dönemi öncesinde sık görülürken sonrasında pek kullanılmamıştır.

“Bu yineleme, sözcükler arasında bilinçli olarak, gerek aynı türden, gerek başka türden birçok kez bağlaç kullanmak biçiminde yapılmaktadır. Bazen ritim vermek için de bağlaç yinelemesine başvurulabilmektedir. Ayrıca, anlam ayrımı verebilmek için de bağlaç yinelemesi önemli roller üstlenebilmektedir.”¹⁵⁷

Şiirde yinelenen bağlaç ön yineleme, art yineleme vb. çeşitli yinelemeyle birlikte dizilebilir. Özünlülük, bağlaç yinelemesinin anlam ayrımı yaratma noktasında şiirde nasıl bir rol üstlenebildiğini şu örnekle açıklamaya çalışır:

¹⁵⁵ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 45.

¹⁵⁶ İbrahim Tenekeci, *Peltek Vaiz*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 31.

¹⁵⁷ Özünlülük, *a.g.e.*, s. 117.

“‘Bu sömestr İngilizce, tarih, biyoloji, matematik ve beden dersleri alıyorum.’ Gibi bir cümle yerine: ‘Bu sömestr İngilizce ve tarih ve biyoloji ve matematik ve beden eğitimi dersleri alıyorum.’ Gibi tümce kullanıldığında, tümcenin anlam ağırlığı, alınan derslerin ne denli yoğun olduğuna kaymaktadır.”¹⁵⁸

Tenekeci’nin “ey” bağlacını sıklıkla kullandığını görürüz. Başka bağlaçlara yer verse de çoğunlukla “ey” bağlacını kullanarak bağlaç yinelemesi yapmıştır.

“Ey neşe

Ey kızkardeşi huzurun,

Sesime küstüm, konuşamam seninle

Bir kr gibi yolu tıkayarak yürüyen

 güzel misafire söyle:

...

Ey insan

Ey z ablası kuşkunun,

Gün gelir ismi

Vade olan harami

Keser yolunu:

Yaşadıklarımı skl!”¹⁵⁹

Yukarıdaki şiirden farklı olarak bazen bir kelime ile sağlandığı da görülmüştür. Tenekeci’nin aşağıdaki şiiri buna örnektir.

“Ey gitmek denen serseri

Gelinlik kuşlar gibi

¹⁵⁸ znl, a.g.e., s. 117.

¹⁵⁹ İbrahim Tenekeci, *Güzellik Uykusu*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 16-17.

Sekip durma göğsümde

Yağmuru bıçakladım ben

Bıçaklarım seni de... ”¹⁶⁰

“Ey” dışında en çok kullandığı bağlaç ise “ve” dir. Sıklıkla kullanıldığını görürüz. Şair, bağlaçları şiirlerinde en fazla iki kere kullanarak şiiri boğmak istemez.

“Hissedebiliyorum, beni bekliyor büyüdü encam

Uçsuz bucaksız karmaşa çölünde

Serin bir gölge beni bekliyor

Ve yola çıkamıyorum, şaşırıldım kaldım

Yollar ki buğulu cam

Elimi bir dokunsam siliniyor her şey

Ve yürüyemiyorum, dokunmasam. ”¹⁶¹

İbrahim Tenekeci, tüm bağlaçlar yerine sadece kullanımı çok olan bağlaçlarla yinelemeyi sağlamıştır. “de” ve “da” bağlaçları bunlardan birkaçıdır.

3.2.4.4. Ek Yinelemesi

Ek yinelemesi hemen her şairde görülen bir yineleme özelliğidir. Tenekeci’ de bunlardan biridir.

“Aynı yapım ya da çekim ekinin başka başka sözcüklerle kullanılmasıyla yapılır.”¹⁶² Ek Yinelemesi bir anlamda redifin dize sonunda sağladığı ritmi dize

¹⁶⁰ Tenekeci, *a.g.e.*, s. 22.

¹⁶¹ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 14.

¹⁶² Özünlü, *a.g.e.*, s. 122

içinde sağlayarak, ritmi şiirin bütününe yayma görevini yüklenmiştir. İbrahim Tenekeci'nin şiirlerinde ek yinelenmesini oldukça fazla kullandığını görürüz.

“Fellini sen bana bir rol vermedin

Suyu çarmıha gerebilirdim

Gözümü kırpmadan aşık olur

Trenlere küfredebilirdim.

Şeyhim sen bana bir el vermedin

Güneşli havalar hariç

Pekala itaat edebilirdim,

Çözmeye kalkmazdım şifresini ölümün

Ezberlerdim karınca duasını bile

Perihan'ı terk edebilirdim.”¹⁶³

Bazı şiirlerinde sadece bir ek kullanmakla sınırlı kalmayarak birçok ek kullanarak ek yinelenmesini yapmıştır.

“Yağmura, nisana ve yaşıma aldanıp

Uçurumları kıyı sanarak

Ve dağlar erişilmeyince acı verir

Sözünü unutarak

Kaf dağına gitmek istedim.

Irmak inadiyla yürüdüm uzaklara

Bir derviş olup yürüdüm uzaklara

¹⁶³ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 16.

Heyecanımı dindiremedim.

Yanıldı denektaşım, geriye döndüm

Kutsal Sözler Panayırı'na sığınp

İpeksi bir sessizliğe büründüm:

Bir hayat, mahcup ve duru

Tanrım, gülleri

Ve sessiz harfleri koru.”¹⁶⁴

Görüldüğü üzere ek yinelenmesi şiirde sadece anlam bütünlüğü sağlanırken kullanılmıştır.

3.2.4.5. Kıvrımlı Yineleme

Kıvrımlı yineleme birçok farklı tanımla anlatılmıştır. Şiirde ve yazınsal türlerde farklı tanımları bulunan kıvrımlı yinelemeye anlam olarak aynı neticeyi taşımıştır. Ünsal Özünlü yinelemeyi iki farklı yönüyle ele almıştır.

“Kıvrımlı yineleme, bir tümcedeki/dizedeki son sözcüğün, daha sonra gelen cümlelerin/dizenin başında yinelenmesiyle yapılır.¹⁶⁵ Bir şiir içinde her beytin son sözcüğünü ya da söz bölümünü, ondan sonraki beytin ilk sözcüğü ya da söz bölümü olarak kullanılmasıyla yapılan, Divan edebiyatındaki “red’l-acz ale’s sadr” da denilen “iade” sanatı ile benzerlik gösterir.”¹⁶⁶

Ünsal Özünlü’nün özellikle belirttiği gibi bu yineleme türü öncelikle düzyazıda anlamı yoğunlaştırmak için kullanılan bir tekniktir. Araştırmacının Herman Wouk’un *Caine İsyanı*’ndan verdiği,

“Gemimde en iyi standart hizmettir.

¹⁶⁴ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 20-21.

¹⁶⁵ Özünlü, *a.g.e.*, s. 120

¹⁶⁶ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK, Ankara, 1995, s. 486

Standart hizmetse yarı standarttır. Yarı

Standart hizmete de burada izin yoktur.”¹⁶⁷

Örneğinde görüldüğü üzere kıvrımlı yineleme büyük ölçüde bir önceki kavramın açıklaması niyetini taşımaktadır. İbrahim Tenekeci'nin şiirlerin kıvrımlı yineleme sıralamayı sürdürmeyi ve birlikte olmayı amaçlar.

“İskalıyor beni annemin duaları

Kim vacip dediyse benim kalbime

Uzatılan hırpalanmış o güle

Soyunup giriyorum.

Unutuyorum sonra av mevsimi olduğunu

*Kendimi bırakıyorum **kırlara***

***Kırlar** ki dünyanın en güzel elbisesi*

Dinle... Mırıldanıyor dünya:

Kurulu bir düzenim var, bu kıyamet neyin nesi...”¹⁶⁸

*“**İçimden dedim**, beraber yürüyelim olur mu*

Varsın gemilerimizi taşımasın sular

Varsın yarı yolda uyuya kalsın

Bize gönderilen bahar...

***İçimden dedim**, beraber yürüyelim olur mu*

Varsın gölgemiz olsun hüznün

¹⁶⁷ Özünlü, a.g.e., s. 120.

¹⁶⁸ İbrahim Tenekeci, *Güzellik Uykusu*, Profil Yay, İstanbul, 2016, s. 14.

Dilediği gibi uzatsın canevimize ayaklarını

Varsın annemiz olsun tütün

Hayat daha sert vursun yumruklarını

İçimden dedim, ilmeği kaçmış bir hayat bizimkisi

Nedir alnımızdan öpmek için izimizi süren

Kalmış mıdır kalesi düşmüş bir şehrin cazibesi

*Nedir yalnız bize yakışan bu serüven.*¹⁶⁹

İbrahim Tenekeci kıvrımlı yinelemeyi her şiirinde aynı şekilde kullanmaz. Örneği verilen iki şiir kullanım farklılığını göstermektedir.

“Susadıkça yüreğime koşuyorum

Sevgilim diyorum kendime, sevgilim

Rüzgar yok, yağmur bilemez türküsünü

Başak deniz olup söyleyemez, susar

Sende sus, bulutların hıştırtısını düşünle

Bir cebini tüyle doldur

Diğerini gümüşle...

Sevgilim diyorum kendime

Sevgilim, yazmalısın göğün şiirini artık

Yazmalısın, belki şöyle:

Zifiri karanlıkta bulup yıldızı

¹⁶⁹ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 7-8.

Adına koymuşlar kutup yıldızı.

Sonra her şeyi yırtıyorum

Bakir bir gülüşle...

Sevgilim diyorum kendime

*Sevgilim, sığmıyoruz tenime.*¹⁷⁰

Fakat iki şiirinde de yinelemeyi ilk cümlede yapmıştır. Bu açıdan kullanım olarak aynı, anlam olarak ayrıdır.

3.2.4.6. Tırmanma

Tırmanma, Tenekeci'nin en az kullandığı yineleme çeşididir. Birebir aynı özelliği göstermese de benzer yapıda şiirleri vardır.

*“Sözcükleri, sözcük gruplarını ya da cümleleri gittikçe artan önem sırasına göre yerleştirme biçiminde yapılır.”*¹⁷¹

İbrahim Tenekeci, belirli ek ya da sözcüklerle tırmanma yapmak yerine anlam olarak tırmanmayı denemiştir. Önem sırasına göre artan bir anlam bağlamında tırmanma ortaya çıkarmıştır.

“İki kere yoruldum, ateşe atılırken bir

İsmailin gözünü bağlarken bir de.

Ey kimsenin istemediği dedim

Seni bana versinler ödül olarak

Bir kuş olup uzağında durayım

Bakayım içine uykumu açıp

Kuzular çiğdemler ihlamurgiller

*Ve güzel havalar, bu değil elbet.”*¹⁷²

¹⁷⁰ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 12-13.

¹⁷¹ Özünlü, *a.g.e.*, s. 12.

*“Kimseyi kıramam ben kendimden başka
Dümen bile kıramam incinir diye rota
Ve fırtınayı severim sizden iyi olmasın
Götürür çünkü beni o ateşin girdaba...*

*Hangi çocuk üstlenir bir girdabın suçunu
Çığ düşüyor başıma, biraz kar yağsa
Karşılıksız çıkıyor gülmenin tüm çekleri
Titriyorum, dağa nişan alan bir çocuk gibi
Ya bir vuruşta devrilmez, yürürse üzerime.”¹⁷³*

Örnekteki şiirler tam bir tırmanma özelliğine sahip olmamakla birlikte benzerlik oranı çok yüksektir.

3.2.4.7. Çok Ekli Yineleme

Aynı kökten türemiş sözcüklerle yapılan bu yineleme, Tenekeci şiirinde yapısal anlamda çok etkin bir işlevde değildir. Yine de zaman zaman belli yapılarda bu yinelemeyi kullanmıştır.

*“Beni ateşinle koru, su içip geleceğim
Kardeşimi de koru bir diğer kardeşimden
Ve kimseye söyleme beş mermin olduğunu
Seni kral sansınlar ve sende hisset bunu*

¹⁷² İbrahim Tenekeci, *Giderken Söylenmiştir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 22.

¹⁷³ İbrahim Tenekeci, *Güzellik Uykusu*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 21.

Hisset ki iliklenmesin göğsüne

Köşeye kıştırılmış bir kaçağın korkusu.”¹⁷⁴

Çok ekli yineleme şiirde görüldüğü üzere aynı cümle içerisinde sağlanmıştır. Farklı olarak kullanımı çok azdır. Tenekeci’de ise hiç görülmemiştir.

3.2.4.8. İkilemeler

İkileme, şiirde en çok kullanılan yinelemelerden biridir. Çoğunlukla aynı sözcüğün tekrar edilmesiyle sağlanmıştır.

“Bir dilin söz varlığı içinde yer alan ve biçim bilimin (Morpologie) uğraşı alanına giren İkileme olayında bir sözcüğün doğrudan doğruya tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut zıt olan ya da sesleri birbirine benzeyen iki sözcüğün art arda kullanılması, sıralanması söz konusudur.”¹⁷⁵

Tenekeci için de aynı durum söz konusudur. Çoğunlukla aynı kelimeyle ikileme sağlanmıştır. Fakat istisnalar da mevcuttur.

“İkilemeyi diğer yineleme gruplarından ayıran temel özellik, ikilemelerin sadece yatay ekseninde (syntagmatic axis) yan yana sıralanıyor olmasıdır. Diğer yinelemeler, hem yatay hem de dikey ekseninde (paradigmatic axis) olabilmektedir.”¹⁷⁶

İkilemeler sadece yatay olarak tekrar edilir. Diğer yineleme gruplarıyla bu açıdan farklılık göstermiştir. Yatay olmayan ikilemeler, diğer yineleme çeşidi içerisinde değerlendirilmiştir.

“Söz biliminde ikilemeler arasında bağlaç kullanımına rastlandığı gibi ikilemelerin büyük çoğunluğunun aynı sözcüğün, yakın ya da zıt anlamlı sözcüklerin yan yana gelmesiyle oluştuğunu görürüz. Bu bakımdan ikilemeyi aynı, yakın veya zıt anlamlı sözcüklerin bağlaçlı ya da bağlaçsız olarak yan yana yinelenmesi şeklinde de açıklamamız mümkündür.”¹⁷⁷

¹⁷⁴ İbrahim Tenekeci, *Peltek Vaiz*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 33.

¹⁷⁵ Tahsin Aktaş, “Yapı ve Anlam Bakımından Türkçe ve Almandaca İkilemeler”, *Türk Dili*, 539 (Kasım 1996).

¹⁷⁶ Özünlü, *a.g.e.*, s. 127.

¹⁷⁷ Özünlü, *a.g.e.*, s. 121.

*Vecihe Hatiboğlu,*¹⁷⁸ birçok dilde görölmeyen, özellikle Türkçeye has bir kullanım olan ikilemeyi, öncelikle bir psikoloji ve müzik olayı olarak değerlendirir.

*“Ona göre Türkçede ikileme, şiire, düzyazıya, anlatıma güç, aydınlık katan, güzellik, ahenk sağlayan ve ancak bazı ozanlarca, yazarlarca sezilmiş bir sırdır.”*¹⁷⁹

“Uyuruz ve uykudur Tanrı’nın en hayırlı evladı

Çünkü gece oldu mu sokak cüzamlı bir bakire

*Ya da bir kabadayı, **cüsseli mi cüsseli***

Oysa toplardamardır ev ve incitmez kimseyi

Onarırız evvela üşüyen yerlerimizi ve yağmur

Yakalayamaz bizi, görmemiştir çünkü

Sıcak yuva ömründe ve bir nazarlık gibi

*Ay parlar üstümüzde.”*¹⁸⁰

Yukarıdaki şiirde “mi” eki yinelemenin arasına girerek pekiştirme görevi görmüştür.

“Kuşlardan dönüm diye ismim soğuyor

Yalnızca yalnızlık soruyor beni,

Sadece şiire sözüüm geçiyor:

Ekmeğin karnı, taşların sesi...

Geldiler, gülüyorlar, sürekle avından

Yok Yılı olacak bundan sonraki,

¹⁷⁸ Vecihe Hatiboğlu, İkileme, TDK, Ankara, 1971, s. 9’da Türkçenin yıllarca ilişki içinde olduğu Sanskritçe, Farsça, Arapça, Fransızca gibi dillerde az kullanılan bir özellik olduğunu, bu dillerin dilimiz üzerinde etkisinin arttığı oranda ikilemelerin kullanılış alanlarının daraldığını ve daha çok halk dilinde geçerli sayıldığını belirtir.

¹⁷⁹ Hatiboğlu, *a.g.e.*, s. 11.

¹⁸⁰ İbrahim Tenekeci, *Peltek Vaiz*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 12.

Üstatlar, üst katlar, inanın hepsi

*Dan dan ...*¹⁸¹

Görüldüğü gibi cümlenin tamamı tekrarlanarak ikileme cümle haline getirilmiştir.

3.2.4.9. Zıt Yapılı Yineleme

Zıt yapılı yineleme, cümlenin farklı yerlerinde bulunabilir. Bu açıdan diğer yineleme çeşitleriyle farklılık göstermiştir.

*“Art arda gelen tümceler içinde sözcüklerin zıt dil bilgisel özelliklerle kullanılmaları biçiminde yapılır.”*¹⁸²

Zıt yapılı yinelemenin aynı paragrafta yer alma zorunluluğu da yoktur. Şiirin herhangi bir yerinde bulunan bir yineleme, zıt yinelemeye örnek gösterilebilir.

*“Şair, zıt yapılı yinelemelerden iki şekilde yararlanır. Birinci teknik, zıt anlamlı veya onun anlam çerçevesi içerisindeki bir sözcüğün yinelenmesidir. Bu yapı, içinde bulunduğu cümlelerden sonraki tümceler içinde zıt yapılı cümlelerle kullanılması bakımından zıt yapılı yinelemeye benzeyen, ama yinelenen ögenin sözcük olmaması yönüyle zıt yapılı yinelemeden ayrılan çarpazlama (chiasmus) dır. Her iki yineleme de Antitheis’i (Karşıt Tez) kuvvetlendirmek için yapılır.”*¹⁸³

“Mutluyum, çünkü galip gelmedim

Cana ferahlık veren o gizemli sarnıçtan

Arklar açmalyım bahçesine kalbimin.

Mutluyum, çünkü galip gelseydim

Madalyam olacaktı, yüreği kangren yapan

¹⁸¹ İbrahim Tenekeci, *Kimsenin Kalbi*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 63.

¹⁸² Özünlü, *a.g.e.*, s. 120.

¹⁸³ Özünlü, *a.g.e.*, s. 121.

Ve bir gururum, kendin, okşatan.

Mutluyum, çünkü yenilmeseydim

Ey hırs, ben senin ürkek ülkenim-

Diye bitmeyecekti şiirim."¹⁸⁴

Bu şiirde paragraf başı zıt yinelemesi yapılmıştır. Cümle halinde bulunan yineleme, şiiri pekiştirme amacıyla kullanılmıştır. Farklı bir durumda söz konusu olabilir.

"Dersi Tamam Hazretleri, ben

Severim dağlardan böyle suları-

Sonradan öğrendim, söylemediler;

Varsa da yoktur, insanın aklı.

Giderim bazen eski yerlere

Olmuştur bunlar, doğrudur.

Üstü benim toprağın, altı

Varsa da yoktur.

İnsan bilmez mi rengini, bilir.

İyiler iyidir, kötüler değil

İyiler iyidir, kötüler değil."¹⁸⁵

¹⁸⁴ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 10.

¹⁸⁵ İbrahim Tenekeci, *Kimsenin Kalbi*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 49.

Örneklerde görüldüğü üzere İbrahim Tenekeci belli kalıplara bağlı kalmayarak yinelemenin her türlü kullanılabileceğini göstermiştir. Kuraldan ziyade anlama bağlı olarak değişen bir kural koyma adeti göstermiştir.

3.2.4.10. Zıt Paralel Yineleme

“Cümle ya da bölüm başlarındaki sözcük ya da sözcük gruplarının, bölüm ya da cümle sonlarında yinelenmesiyle yapılır.”¹⁸⁶ Özünlü’nün verdiği, Kan satın aldı kanı, hamleler karşıladı hamleleri, örneğine bakacak olursak ilk cümledeki ilk “kan”ın özne, ikinci “kan”ın nesne olduğu görülür. Aynı durum ikinci cümledeki “hamleler” sözcükleri için de geçerlidir. Dolayısıyla bu yinelemede dize başındaki sözcük ya da söz öbeklerini dize sonunda farklı bir dil bilgisel öge olarak tekrarlamanın, daha estetik olduğunu söyleyebiliriz.

“Küçük serinlikler bağışladın sen bana;

Güneşli havalarda, hızla

Bir ağacın altında geçersin ya.

Ben bunu söylemedim kimseye:

Dedemle fotoğrafım yok diye benim

İsim yazılmadı şefkatin hanesine.

Olsun böyle de iyiyim, birazcık iyi

Evime dönmeliyim kibleye döner gibi

Beni bekliyor çünkü hak sahipleri.

“Hak Sahipleri”, Ağır Misafır, s. 20

¹⁸⁶ Özünlü, a.g.e., s. 119.

*Öyle deme, taşların da bir **bildiği** olmalı*

***Biliyorsun**, var, kuşların imla hakkı...*

Madendeki kanarya, daldaki heves

***Anlatır mı, anlatamaz** dünyayı,*

*Kimse **görmüyor, görüyor** herkes; ”¹⁸⁷*

Örneklere görüldüğü üzere Tenekeci'nin şiirlerinde sıklıkla kullandığı yinelemelerden biri de zıt paralel yinelemedir. Bir şiirinde tek bir yineleme kullandığı gibi, bir paragrafta birden fazla yineleme kullandığı da görülmüştür.

3.2.4.11. Çapraz Yineleme

“Çapraz yineleme bir bölümde birbiri ardına gelen iki cümlelerin, başka bir bölümde yerlerinin değiştirilerek kullanılmasıyla yapılır.”¹⁸⁸ Tenekeci de bazı şiirlerinde çapraz yinelemeye başvurmuştur.

“Soluyor zamanla insanın adı bile.

Olsun, yine de

Değerlidir, görülür, sevincin.

*Çalışması **çocuğun** gencin...*

***Çocuklar** büyüyor rüzgarın etkisiyle... ”¹⁸⁹*

¹⁸⁷ İbrahim Tenekeci, *Kimsenin Kalbi*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 39.

¹⁸⁸ Özünlü, s. 122.

¹⁸⁹ İbrahim Tenekeci, *Ağır Misafir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 53.

3.2.4.12. Sözcük Yinelemesi

Dize veya bölüklerde aynı sözcük/sözcüklerin tekrar edilmesi ile kurulmuş yinelemeler sözcük yinelemesi kavramına girer. Bu yinelemenin amacı şiirin izleğini yinelenen sözcüğün çağrışımları etrafında belirginleştirmektir. Sürekli yinelenen sözcük, şiirin ses düzenine belirli oranda katkı yaptığı gibi daha çok anlamın yoğunlaşmasını sağlamakta, bazense şiire lirizm kazandırmaktadır. Gerek ön yinelemelerde gerekse art yinelemelerde aynı sözcüklerin yinlendiğini görmekteyiz. Buradaki fark sözcüğün yatay ve düşey her iki ekseninde de düzenli ya da düzensiz yinelenmesidir. İkilemeler ve üçlemelerdeki sözcük yinelenmesini de her ne kadar sözcük yinelemesi içinde değerlendirebilirsek de burada biz daha çok bu yapıların dışındaki düzensiz tekrarlar üzerinde durmak istiyoruz.

Tenekeci, bu yineleme çeşidini şiirde ahengi sağlamak amacıyla kullanmıştır.

“Dersi Tamam Hazretleri, ben

Severim dağlardan böyle suları-

Sonradan öğrendim, söylemediler;

Varsa da yoktur, insanın aklı.

Giderim bazen eski yerlere

Olmuştur bunlar, doğrudur.

Üstü benim toprağın, altı

Varsa da yoktur.

İnsan bilmez mi rengini, bilir.

İyiler iyidir, kötüler değil

İyiler iyidir, kötüler değil.”¹⁹⁰

¹⁹⁰ İbrahim Tenekeci, *Kimsenin Kalbi*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 49.

Sözcük yinelemesi aynı şiirde farklı olarak karşımıza çıkmıştır. Bazen bir cümleyle sağlanırken bu sayı artabilir.

3.2.4.13. Metinsel Yineleme

Metinsel yinelemeler içine büyük orandan nakaratlar dahil edilmektedir. Ünsal Özünlü, nakaratların ne olduğunu ve şiir içindeki işlevini Christoph Kürper'den yaptığı alıntıyla belirler:

“Nakaratların sözcük öbeklerinden başlayarak cümle yinelemesine, bölüm yinelemesine ve daha ileri giderek birden fazla bölüm yinelemesine kadar uzandığı görülmüştür. Böylelikle nakaratlarda, bir metnin bir parçası ya da bütünü yinelemektedir. Nakaratları kullanmanın amacı nakaratla metnin bütünü arasında anlamsal bir uyum (semantic cohesion) yaratmaktır.”¹⁹¹

Bir önceki yineleme çeşidinde verdiğimiz “Demişken Dünya” adlı Tenekeci şiiri bu yinelemenin en iyi örneklerinden birisidir. Tenekeci metinsel yinelemeyi birçok şiirinde kullandığı gibi metinsel yineleme örneği olan şiirlerinde diğer yinelemeleri de kullanmıştır.

3.3. ŞEKİL

3.3.1. Nazım Birimi

“Divan ve Halk şiirimizde en az ikili kümelenen dizeler üçlü, dörtlü, beşli ve daha fazla kümelenmektedir.”¹⁹² Nazım biçimleri dize ve uyağın düzen içinde birleşmesinden oluşmaktadır. Modern şiirde ise dizeler tek başlarına bir şiir

¹⁹¹ Özünlü, a.g.e., s. 126.

¹⁹² Dilçin, a.g.e., s. 95.

oluşturabildiği gibi, bir içinde sıralanabilir. “Nazım biçimlerinde ölçü olarak kullanılan parçaya nazım birimi denir. Divan şiirinde nazım birimi beyit (kimi biçimlerde dize), Halk şiirinde dörtlük ve yeni Türk şiirinde de dizedir.”¹⁹³ Nazım birimi, nazım şekillerinin belirlenmesinde temel ölçüdür. Buna şiirin bölümlerinin her birinde yer alan dize ve dizeler kümesi veya bent de diyebiliriz. Örneğin iki dizeden oluşmuş bölüklerle yazılan şiirin nazım birimi beyit, dörtlük veya dörtlüklerle yazılmış bir şiirin nazım birimi dörtlüktür. Aşağıdaki şiirde her bölümde üç dize yer almaktadır. Dolayısıyla şiirin nazım birimi benttir.

“Mutluyum, çünkü galip gelmedim

Cana ferahlık veren o gizemli sarnıçtan

Arklar açmalıyım bahçesine kalbimin.

Mutluyum, çünkü galip gelseydim

Madalyam olacaktı, yüreği kangren yapan

Ve bir gururum, kendini okşatan.

Mutluyum, çünkü yenilmeseydim

Ey hırs, ben senin ürkek ülkenim-

Diye bitmeyecekti şiirim.”¹⁹⁴

İbrahim Tenekeci'nin şiir külliyyatını göz önüne aldığımızda çeşitli nazım birimlerini kullandığını görmekteyiz. Bu şiirlerde iki dizelik şiirlere rastlayacağımız gibi, 6 mısralık şiirlere de rastlayabiliriz. Fakat şair, şiirlerinin çoğunluğunu serbest nazımla yazmıştır. Şiirlerini göz önüne aldığımızda serbest nazımın Tenekeci şiirinde karakteristik bir özellik taşıdığını görürüz. Tenekeci'nin aşağıdaki şiiri serbest nazım birimiyle yazdığı şiirlerinden bir örnektir.

¹⁹³ Dilçin, a.g.e., s. 95.

¹⁹⁴ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 10.

“Tekrar çiçek açıyor ağaçlar

Bu olsa gerek iade-i itibar.

Nasıl rahatsız olursa derviş

Yanında oturan delişmen kızıdan

İşte böyle bir şey baharla aram,

Üstelik bahar bitmeden bana rahat yok

Rahatım yok, çıkarmazsa üzerinden mavisini gök

Kök salmazsa yakamoz denize

Beyazlar konmazsa saçlarına gecenin

Çiçekler dönmezse ülkesine.

Huzurla aram yok, çünkü ölüm

Bir sevgili gibi usulca gelip

Kuşlarını yoluyor gökyüzünün.

Tıkanıp kalıyor birden bire

Hayatın akışı ölü bir serçede...

Bu trenlerin hepsi benim bak

Bu gök, bu çayır, bu ırmak... ”¹⁹⁵

İbrahim Tenekeci'nin kullandığı nazım birimleri kitaplarına göre değişkenlik göstermiştir. Az önce örneğini verdiğimiz “Üç Köpük” adlı şiir kitabında serbest

¹⁹⁵ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 45-46.

nazım birimini sıklıkla kullanmıştır. “Kimsenin Kalbi” adlı şiir kitabında şu anda örnekeleceğimiz gibi dörtlük nazım birimine sıklıkla yer vermiştir.

“Bir şeyin sonuna yetişmek gibi

Dünya dedim, bunu anladım senden.

Mezarlar, top sesleri zamanın

Kim kalıyor, güzelden?

Üzölmek diyorum şu kadar yıldır,

Yemyeşil bir sıkıntı, dünyanın çayırları...

Durmadan, hiç durmadan gelen o

Evladın sesidir, yumuşatır havayı.

İhtiyaç denince ne geliyor aklına

İşte bu kadarsın, buraya kadar

Araba tutuyor bile diyemez

Kamyona yüklenmiş giden koyunlar.

Senin için çok yaşlı çıktığın dünya,

Denize sıfır insanlar arasında,

Susamak için bulduğun o yol

Çayırları biçerler ya, öyle kokuyor!”¹⁹⁶

Göröldüğü gibi nazımın farklı kullanılış biçimleri vardır. Bu farklılaşma kullanıldığı yere göre değişebilir. Yukarıdaki şiirde anlam bütönlüğü sağlama açısından yeri belirlenmiştir.

¹⁹⁶ İbrahim Tenekeci, *Kimsenin Kalbi*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 18-19.

3.3.2. Nazım Biçimleri

3.3.2.1. Geleneksel Nazım Biçimleri

İbrahim Tenekeci de yerli geleneğin ve Batı edebiyatlarının şiir geleneklerinin nazım biçimlerine çok fazla rastlanmaz. Fakat az da olsa Divan ve Halk şiiri nazım biçimlerine yaklaşmıştır. Bu yaklaşımı Divan ve Halk şiir geleneği ekollerinin şiir üzerinde uyandırdığı etkiden fazla değildir. Tenekeci hiçbir şiirinde tam olarak Divan ya da Halk edebiyatı kültürüne tam olarak yaklaşmamıştır. Bu biçimlere ara sıra yaklaşımlarında ise biçimleri deforme etmiştir. Söylem gereği bazı şiirlerini kaside ve gazel biçiminde yazmayı tercih etmiştir. Fakat şiirinin tamamı bu biçimde dizin edilmediği için tam bir şiiri örnek vermek mümkün değildir.

3.3.2.2. Serbest Nazım Biçimleri

Serbest nazım biçimleri, mevcut nazım biçimlerinden farklı, tamamıyla şairin estetik anlayışına ve şiirini yapılandırma biçimine göre değişen biçimlerdir. Bu biçimler çok çeşitli varyasyonlarla oluşturulabilmektedir. Geleneksel nazım şekillerine itibar etmediğini gördüğümüz Tenekeci, şiirlerindeki anlamı yaratma, çeşitlendirme, anlam ayrımı sağlama noktasına değişik biçimlere gitmiştir. Nazım şeklini belirlerken kafiyeyi dikkate almayan şair, bentleri her biri bir anlam yaratacak bölüm olarak görür. Genel olarak nazımdan bahsettiğimiz zaman serbest nazım biçimiyle yazdığı örnek bir şiirini vermiştik. Bu tarzda yazdığı şiirleri fazla olmasından dolayı bir örnek daha vermek doğru olacaktır.

“Denize bakan evlerden birinde

Yaşasaydım, isterdim yine de

İsterdim, bir hikayenin yetimi olmak

Yürürdüm insanlara bir ferahlık olarak,

Varmazdı sormaya kimsenin dili;

Kim bıraktı yetimi?

Şimdi soruyorum, aramız nasıl?

Herkes biliyor bunu, yine de sır;

Beni bilenler yere yakın yürüyor

Kuşlar ötüyor beni, toprak söylüyor

Dikkatle dinliyor kitaplar bile.

Koştum, yetiştim kendime...

Geçerken dünyanın bir kenarından,

Bir şey gördüm de

Çok güzeldi, kıyamadım bilmeye... ”¹⁹⁷

Serbest nazım biçimi günümüz şairlerinin en çok yazdığı biçimdir. İbrahim Tenekeci’ de bunlardan biridir. bütün şiirleri buna örnektir.

3.3.2.3. Eşit Düzenli Biçimler

Eşit düzenli nazım biçiminde her bentteki dize sayısı eşittir. Şiirin tamamı, üçer, dörder, beşer, sekizer vb. dizelik bentlerden oluşur. Kafiyele olsun ya da olmasın önemli olan bentlerdir. İbrahim Tenekeci’nin şiirlerinde kafiye sistemi olmazsa olmaz değildir. Ahenk oluşturma noktasında kafiyele olsun ya da ses yinelenmelerinden yararlanan şair, bunlardaki ritmik düzenliliği, sistemliliği şiirlerinde uygulamamıştır. Bir başka deyişle şiirlerinde kafiye sistemi yoktur. Dolayısıyla nazım şekillerini belirleyen kafiye değil, bentlerle oluşturulan anlam bütünlüğüdür. Sadece anlam ayracı bakımından değerlendirilmesi, Tenekeci’nin

¹⁹⁷ İbrahim Tenekeci, *Ağır Misafir*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 36.

şiiirlerinde ikilik, üçlük ya da dörütlüklerin işlevsel olarak birbirinden farkları yoktur. Bu nedenle bu şekilleri tek bir başlık altında değerlendirmek yeterli olacaktır.

3.3.2.4. Düzyazı Şiiirleri

Düzyazı şiiirlerinin dünya edebiyatındaki öncüleri Aloysius Bertrand, Comte de Lautreamont, Baudelaire ve Arthur Rimbaud'dur.

İbrahim Tenekeci, düzyazı şiiirlerine kitaplarında yer vermemiştir. Daha doğrusu bu tarzda yazdığı şiiirler yoktur. Uzun dizelerle yazdığı şiiirleri çoğunlukta olmakla birlikte düzyazı yerine uzun dize olarak kalmasını yeğlemiştir.

3.3.3. Görüntüye Dayalı Şekil Denemeleri

İbrahim Tenekeci için görüntüye dayalı şekil çok önemli bir tutmaz. Bu açıdan sadece benzerliği ele alınabilir.

“Görüntüye dayalı şekil denemeleri Divan ve Halk edebiyatı geleneklerimiz içinde olmayan bir uygulamadır. Cumhuriyet dönemi ile birlikte özellikle Nazım Hikmet'in Mayakovski'den etkilenerek denemeye başlamasından sonra gelişen yöntem, anlamı şiiirin görselliği ile de desteklemeye çalışmaktadır. “Bu amaçla kimi zaman dizeleri yukarıdan aşağıya doğru, harflerin alt alta getirilmesi yoluyla yazma, kimi zaman sözcükleri serpiştirme ya da şiiirde anlatılan konuyla ilgili bir resim halinde verme gibi çok çeşitli örnekler ortaya konmuştur.”¹⁹⁸

İbrahim Tenekeci'nin bu tarzda şiiirleri çok azdır. Şairin çok tarzı olmamakla birlikte çok az şiiirinde yer vermiştir. Birkaç örnekle açıklanabilir..

“Öksürerek geldiler

Büyük kulelerden atıp bizi aşağıya

Suratlarını asıp ciddiyet denen askıya

Şiiirler söylediler.

¹⁹⁸ Aksan, a.g.e., s. 246.

Siz

Sırtımızı

Sıvazlayan

Sırtlanlar

İsminizi anarken bile

Nefesim yetmiyor görüyorsunuz işte.

Ve sen, ey adaşım olan İbrahim

Odana çık, o daracık kalbine

Yaşlı bir kedi ol, her şeye razı

Ağızda şeker gibi odanın en içinde

Otur oturduğun yerde

Varsın yakalasin seni o kutsal tazi.

Ne bir müjde al, ne gökyüzünden bir soluk

Anla,

Bitmiş bir çek koçanı gibidir dostluk... ”¹⁹⁹

Aşağıdaki şiirinde ise görüntü tamamen farklı bir hal almıştır. Bu tarzın Nazım Hikmet şiirlerinde görülen görüntüye benzediği görülebilir.

“Ayakkabı dolmuş kapının önü

Herkesin bilip de sakladığı sır;

İnsan ölümlü...

¹⁹⁹ İbrahim Tenekeci, *Güzellik Uykusu*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 48.

Bir yerden

geliyoruz;

üzülmekten... ”²⁰⁰

“Kapatır gökyüzü penceresini

Hayal satan adam yine siftahsız

İndirir dükkanının kepenklerini.

Ve

Gece

Üstümde

Uyuyakalır,

Çıkarmadan yıldızlarını.

Senin de kıyılarını

Elinden aldılar mı? ”²⁰¹

Birebir aynı olmamakla beraber Nazım Hikmet şiirleri de bu görüntüye çok yakındır.

3.3.3.1. Kırık Dize Düzeni

²⁰⁰ İbrahim Tenekeci, *Ağır Misafir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 48.

²⁰¹ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 44.

Dizelerin sözcükler, sözcük grupları veya heceler halinde kırılarak alt alta belli bir görüntü oluşturacak şekilde yerleştirilmesidir.²⁰² İbrahim Tenekeci'nin görüntüye dayalı şekil denemeleri içinde çok sık kullanmadığı, ara ara rastlanılan kuşkusuz biri de kırık dizedir. Özellikle uzun soluklu, serbest nazımla yazdığı şiirlerde daha tercih ettiği görülmektedir. Tenekeci, kırık dizeyi iki amaçla kullanmıştır. Birincisi, şiirde ele alınan duygu ve düşüncüyü görüntüyle destekleyip somutlaştırarak pekiştirmek; ikincisi, öne çıkarılmak istenen kavramları gözün ayırt edebileceği bir pozisyona getirerek önecelemektir. Aşağıdaki şiiri en yakın örneklerinden biridir.

“Öpülecek yanak yok, hep dudak

Güzel dize bu, yanlış anlamasak...

Işığın içindeki, havanın dışındaki

Bunlar anladı beni.

Tutma yeri yok, şimdiki insanların

İşte yine ortada kaldın...

Dayan, geliyorum, demeden ölüm

Bildim seni, kaçarken görmüştüm.

Şimdi buradaydı, nerede ömür?

Geldik gidiyoruz, kuru teşekkür...

Heves mi kalıyor dünyadan geriye

Bunun cevabını bulmak için ölmeye

²⁰² Çetin, a.g.e., s. 159.

Yokum elbette... ”²⁰³

Kırık dize düzeni Tenekeci’de sık görülen bir biçimdir. Yazınsal eserlerinde söz konusu değilken şiirlerinde birçok örneği vardır.

3.3.3.2. Somut Şiir

Pierre Garnier’in, “*dilsel gereci işleyerek yapılar kurma, öncelikle gözelik öğreniler iletme*”²⁰⁴ olarak tanımladığı somut şiir, dil,, resim ve şiirin birlikte kompozisyon oluşturmalarıdır. “*Somut şiirde harflerin, hecelerin, kelime ve mısraların kağıt üzerine yerleştirilme düzeni, renklendirme ve yazı karakteri, şiirin yer aldığı kağıt, içeriği görsel olarak yansıtmak biçimdedir.*”²⁰⁵

Somut şiir bir anlamda biçimin öncelenmesidir. Dolayısıyla görsel öncelenmedir. “*Bu tür öncelemeleri içeren şiirlerde, şiirin biçimi önem kazanır ve biçim, şiirin anlamına katkıda bulunur. Görsel öncelemeleri içeren şiir yazımı, görsel şiiri bir şiir türü olarak ortaya çıkarmıştır.*”²⁰⁶

İbrahim Tenekeci, somut şiiri nadiren kullanmıştır. Aşağıdaki şiirinde somut benzetmeler çoğunlukta olduğu gibi temsili öğeler de fazladır. Fakat yine de somut şiire en iyi örnek olan şiirlerinden biridir.

“Bütün gün oturdum yedek kulübesinde,

Bir kardeşim saf dışı kalsın diye

Çay söyledim kahveden.

İşsizim ya

İsmi naz oluverdi herkesin

²⁰³ İbrahim Tenekeci, *Ağır Misafir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 30.

²⁰⁴ Garnier’in bu görüşü, Abide Doğan-Eser Demirkan, “Somut Şiir Üzerine Bir Deneme 1”, *Türk Dili* 557 (Mayıs 1998)’den alınmıştır. Somut şiir üzerine ayrıntılı bilgi için bu makale ve devamı olan *Türk Dili*, 558, (Haziran 998)’e bakılabilir.

²⁰⁵ Çetin, *a.g.e.*, 160.

²⁰⁶ Özünlü, *a.g.e.*, s. 94

Temiz bir sopa istiyor şu serçe bile

İsterse yalan desin.

Hiçbir şey gitmiyor da gücüme;

Şimdi tıklım tıklımdır Paris 'te pastaneler

Kürkün içinde kadın, kadının içinde vaşak

Birlikte tatildeler.

Oysa tatil dediğin şımarık bir çocuktur

Yapışır yakamıza güneş görünce,

Hem sermaye istiyor pişti oynamak bile... ”²⁰⁷

Somut şiir, cumhuriyetten sonra belli dönemlerde kullanılmıştır. Alışıldık bir kavram olmasına rağmen şiirden çok düzyazıda kendini göstermiştir. Tenekeci’de somut şiiri sadece anlam bütünlüğü kurarken kullanmıştır.

3.3.4. Hacim Bakımından Şiir

İbrahim Tenekeci’nin şiirlerinin büyük çoğunluğu standart uzunluğa sahiptir. Fakat şair bazı şiirlerinde bu standardın dışına çıkıp uzun ve kısa şiirler de yazmıştır.

3.3.4.1. Kısa Şiir

²⁰⁷ İbrahim Tenekeci, *Güzellik Uykusu*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 9.

Az sözle çok şey söyleme (lakonizm) felsefesine dayanan bu şiir anlamı çarpıcı ve vurucu ifadeler aracılığıyla yaratmak arzusundadır. Çok kısa oldukları için anlamı çağrışımlar ve hissettirmeler oluşturmakta dolayısıyla bu şiirde okuyucuya çok iş düşmektedir.

“Gökyüzü kapalı, ben açık hece

Bir dua damlar yapraklarıma

Ceylan derisinden bir ezan sesi

Gelir ve cilt olur dudaklarıma... ”²⁰⁸

3.3.4.2. Uzun Şiir

Nurullah Çetin uzun şiirin tanımını ve kullanılma amaçlarını şu şekilde belirlemektedir:

“Uzun şiir genellikle tahkiyeye dayalı, olay anlatımını içinde barındıran metinlerdir. Daha geniş zamana yayılan ve daha karmaşık sorunları, olay ve olguları gündeme getirirler. Birden fazla olay, olgu, durum, duygu ve düşünceyi işleyebilir. Ayrıntılara önem verilir. Bu tür metinlerin çoğu zaman şiirsel değeri düşmektedir.”²⁰⁹

Yukarıdaki tanımın içerdiği görüşlerin büyük çoğunluğu Tenekeci'nin şiirleri için de geçerlidir. Tenekeci'nin “Görmeden Ölmek” adlı kitabının “Berhayat” başlıklı şiire en önemli örneklerinden bazılarıdır.

3.4. DİL VE ANLATIM

3.4.1. Sözcük Kadrosu

²⁰⁸ İbrahim Tenekeci, *Güzellik Uykusu*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 56.

²⁰⁹ Çetin, *a.g.e.*, s. 164.

“Edebiyat metinlerinde kullanılan dil, insanda heyecan, coşku ve estetik bir haz meydana getirme amacındadır.”²¹⁰ Bu sebeple edebiyat metinlerinde ve bilhassa türünün getirisi olarak şiirde kullanılan dilin günlük dilden ya da yazı dilinden farklı olması gerekmektedir.

“Şiirde imaj, sembol ve şairin kişisel buluşu olan ifade biçimleriyle oluşmuş bir edebi dil vardır. Adeta şiir dili, dil içinde yeni bir dil meydana getirmektir.”²¹¹ “Bu dil içinde her şair yeni bir üslup yaratma peşinde olduğuna göre şairin bu yeni üslubu yeni bir şiir dili ile oluşturma zorunluluğu vardır.”²¹² Roland Barthes’e göre “klasik şiir bağıntıda, çağdaş şiir ise sözcükte yaratılır. Klasik şiirde bağıntı sözcüğü, çağdaş şiirde ise sözcük bağıntıyı etkisiz kılar.”²¹³

Şairler dil içindeki bu yeni dili yaratabilmek için birtakım sözcüklere farklı önem verirler. Bu sözcüklerin duygusal, estetik değerlerini yüksek buldukları için şiirlerinde bunlardan sıklıkla yararlanırlar. Bir başka bakış açısıyla baktığımız zaman bu sözcüklerin şairin, şairlik ve kişilik yönünü ortaya koyabilmemiz için bir çıkış noktası olduğu da görülecektir. Sıklıkla kullandığı sözcüklerin işaret ettiği göstergeler, şairin şiirlerinde işlediği temalarda neyin kaygısını çektiği ve bu temalara politik ya da estetik hangi çerçeveden baktığını göstermektedir. Kullandığı terminoloji toplumsal konuları mı, doğa sevgisi mi, aşkı mı anlattığının birebir göstergesidir. Şairlerin şiirlerinde kullandığı alışılmışın dışındaki sözcüklerin genel olarak iki kaynağı bulunmaktadır. Birincisi doğup büyüdüğü çevrenin yöresel ağzında bulunan sözcükler, ikincisi ise akademik olgunluk derecesine göre belirenlerdir. Bununla birlikte şairin bazı sözcüklere daha fazla önem vermesi temelde onun bazı temalara yoğunlaşması ile ilintilidir

Yukarıda da üzerinde durulduğu gibi tema, şairlerin sözcük seçiminde en etkili öğedir. Her tema kendi terminolojisini ortaya koymuştur. Bu terminoloji içindeki sözcükler eş anlamlı, yakın anlamlı, zıt anlamlı da olsa birbirleri ile bağlantılıdır. İbrahim Tenekeci’nin şiirlerinde öne çıkan temalar: mevsimler, doğa sevgisi, aşk, toplumsal vicdan, eşikler, inanç, adaletsizlik ve ölüm vb.dir.

²¹⁰ Ramazan Kaplan, “Edebiyatta Dilin Önemi Nedir?”, *Edebiyat Bilgi ve Kuramları*, Anadolu Üniversitesi AÖF, Eskişehir, 1998, s. 4.

²¹¹ Kaplan, *a.g.e.*, s. 7.

²¹² Ramazan Kaplan, “Cahit Zarifoğlu’nun Şiirinde Anlam Konusunda Bazı Düşünceler”, *Yeni Dergi*, 7-8 (1995).

²¹³ Mehmet Yalçın, *Şiirin Ortak Paydası*, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 2003, s. 143.

En çok kullandığı tema ise ölümdür. Ölümü anlattığı şiirlerinde ölüme refakat eden kelimeler her zaman olumlu olmuştur. Ölüm hususunda bazen karamsarlık taşısa da ölüme inançlı bir vicdanla bakmıştır.

Buradan bakıldığında Tenekeci'nin şiirlerinde hemen her temayı bulmak mümkündür. Alenen ve dolaylı olarak bir şekilde tevafuk etmiştir.

Bununla birlikte çoğunlukla kullandığı kelimeler de olmuştur. Bunlar; ölüm, ayrılık, hüznün, anne, baba, çocuk vb.dir. doğa tutkunu olan şair, şiirlerinde doğa ve insan arasındaki ilişkiyi anlatmaktan vazgeçmemiştir. Doğayı kendi özellikleriyle aktardığı gibi, yansıtıklarıyla da anlatmayı denemiştir.

Paul Valery bir yazısında, “*sözcük seçiminde ameliyat alanını temizleyen bir cerrah gibi titiz davrandığını söyler. Köprüye benzettiği sözcüklerin üzerinde fazla oyalanıldığında, köprünün dayanamayacağını ve en açık sözlerin bile bir bilmeceye dönüşeceğini ekler.*”²¹⁴

Tıpkı Valery gibi Tenekeci de sözcüklerden gerekli ölçüde yararlanmış. Salt sözcüğü amaçlamayarak onun şiirin önüne geçmesine, şiirin bir sözcük oyununa dönüşmesine izin vermemiştir.

3.4.2. Dize ve Cümle Yapısı

3.4.2.1. Dize Yapısı

3.4.2.1.1. Tek Sözcüklü Dizeler

İbrahim Tenekeci, şiirlerinin çoğunu serbest nazımla oluşturduğu için, şairin hemen her şiir kitabında tek sözcükten oluşmuş dizelere rastlamak mümkündür. Serbest nazımla yazdığı şiirlerde daha çok yoğunluk kazanan tek sözcüklü dizeler, ikilik, üçlüklerden oluşan görece düzenli şiirlerde daha az görülmektedir. Çünkü serbest nazım bu yapıya daha çok izin verir. Yine de Tenekeci, dize uzunlukları düzenli bazı şiirlerinde de bu yapıyı kullanmaktan vazgeçmemiştir. Tek sözcüklü dizelerin yoğun kullanılmasının şiiri sıralama havasına sokacağı ve onu şairlikten çıkarıp, düzyazıya dönüştüreceği öngörüsünden hareketle İbrahim Tenekeci, tek sözcüklü dizelere yer verdiği şiirlerinde bu yapıyı yoğun kullanmaktan kaçınmış, şiir

²¹⁴ Paul Valery, “Şiirle Soyut Düşünce”, (Çev: Orhan Gürsel), *Türk Dili*, 113 (1961).

boyunca birkaç defa tekrarlamıştır. Bu tekniği kullanmasının temel amacı ise genellikle şiirin o bölümündeki ana unsurunu öne çıkarma isteğidir.

“Annesiz de yaşanabileceğini

Askerde öğrendim.

Kar

Karga

Kargaşa

Dolu günlerden sıyrılarak

Ciddiyetimi kundaklayan

Şeyler öğrendim.

İnançsız yaşanmayacağını

Mevzide öğrendim.

Kurşun

Kuşun

Havalanmasıyla

Beliriyordu

Ve konuyordu

O nazlı yazının ince dalına.”²¹⁵

Daha çok Garipçilerde görülen bir özellik olmasıyla beraber birçok şair tez sözcüklü şiiri kullanmıştır. Tenekeci’de bunlardan biridir. Hatta çoğu şiirinde bu örneği görmek mümkündür.

²¹⁵ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 34-35.

3.4.2.1.2. Sözcük Üçlemesi

İbrahim Tenekeci, şiirlerinde ikilemelerin yanında üçlemelerin ve hatta dörtlemelerin de görüldüğünü ikilemeler bahsinde belirtmiştik. Burada üzerinde durmak istediğimiz şairin bütün bir dizeyi ikileme, üçleme ya da dörtlemelerle oluşturduğu yapılara dikkat çekmektir. Aşağıdaki örnekte şair, ikilemeyi art arda değil, alt-üst şeklinde tamamlamıştır.

“Bir çam gibi devriliyor şah/damar

Bir cam gibi kırılıyor bu hayat

Devriliyor şah/damar ve mat

Şamar gibi iniyor suratımıza.”²¹⁶

Şiirde kullanıldığı gibi yatay bir kullanım söz konusu değildir. Üçleme farklı yerlerde kullanılan sözcüklerle sağlanmıştır.

3.4.2.1.3. Dize Bölme

Fransızcada “enjambement” (anjanbman) terimi ile karşılanan dize bölmenin bizdeki karşılığı “ulantı”dır. Dize bölmede, uzun ya da kısa bütün bir cümle oluşturabilecek ve bir dizede tamamlanabilecek öğelerin, dizelere bölünmesi söz konusudur. Türk şiir geleneği içinde Divan ve Halk şiirlerinde rastlamadığımız bir metot olan dize bölme, şiirimize Fransız şiirinden girmiştir. İlk uygulamalarını Recaizade Ekrem’e götürebildiğimiz bu metot, daha sonra batı şiirini yakından takip eden Abdülhak Hamid ve özellikle Tevfik Fikret’le birlikte sahasını genişletmiştir. Tevfik Fikret’te cümle ikiden fazla mısraya yayılmaya başlamıştır.

Ahmet Haşim’de ise tam bir üslup özelliği halini almıştır. “O Belde”, “Yaz”, “Geldin”, “Birlikte” gibi şiirlerde hakim yapı dize bölmesidir. Şiirimizin modernleşmeye başladığı bu tarihlerden bu tarihlerden sonra Garipçiler, İkinci Yeniciler kısacası hemen her şair bu tekniği kullanmıştır. İbrahim Tenekeci de şiir

²¹⁶ İbrahim Tenekeci, *Peltek Vaiz*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 17.

hayatı boyunca bu uygulamadan faydalanmıştır. Şiirlerinin büyük çoğunluğunu serbest nazım ölçüsüyle yazması dize bölme uygulamasının sıkça görülmesinin en önemli nedenidir. Şairin ikilik, üçlük ya da dörtlülüklerden oluşan şiirlerinde de çok zaman dize bölmeye gitmesi, durumun bir üslup özelliği olduğunu düşündürmektedir.

“Trafiğe yakalandı ambülanstaki hasta

Kaçtı ateş ve siren sesi

Sise boyadı her yeri

Ve acı, kesip de ekmeğinden

Birer dilim verdi evlatlarına ve ölürken

Kör bir türbedar kadar yalnızdı hasta.

Evet, tadı tuzu yoktu serumun ama

İyiydi birçok şeyden.

Yas katip dedim, şunları yaz:

Ölüm kesiftir biraz, düzeltiyorum keşif

Hem cinnet hem minnettir belki de

Hayat selamı kesip

Taş basar yerimize... ”²¹⁷

İbrahim Tenekeci, şiirde görüldüğü gibi dize bölmeyi genellikle iki dizelik mısralarda sağlamıştır.

3.4.2.1.4. Uzun Dize

²¹⁷ İbrahim Tenekeci, *Peltek Vaiz*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 36.

İbrahim Tenekeci'nin tek sözcükten oluşan dizelere şiirlerinde çok fazla yer verdiğini daha önce belirtmiştik. Şair yine aynı yoğunlukta bu dizinin tam tersini de şiirinde uygular.

“Karapürçek beldesinden ayrıldık, devam

Dokurcun yolunda gidiyoruz, dur

Sağımızda kapıorman dağları

Göynük oluyor hemen arkası

Gönlümde kalmış, güzel ve duru

Dağın alnına kurulmuş şehir,

Çıkarken susamıştık yokuşu;

Suyun ticaretini yapmak iyi değildir

Dedi, ikram ederken suyu.

Meyveler geldi sonra, bir sofraya!

Emmi dedim, gülerek, bir soru;

Meyvenin iyisini seçmek sünnettir

Diye duydum, doğru mu? ”²¹⁸

Uzun dizeler şairin ilk şiirlerinden son şiirlerine kadar her zaman var olmuştur. Genellikle bu tarz şiirlerinde her dize bir cümledir.

3.4.2.1.5. Dizelerde Ayraçlar

İbrahim Tenekeci, dizelerinde ayraçlardan, aleni olarak yararlanmaz. Ayraç kullanılan noktalarda yazı tipini değiştirerek dikkat çeker. Ayraç imlecini kullanmayı yeğlemez. Aşağıdaki şiiri buna örnektir.

“Şehre bir adam girdi koşarak

²¹⁸ İbrahim Tenekeci, *Görmeden Ölmek*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 69.

Ya bilge, ya çağdan habersiz

Bağırđı, duyuramadı:

Tufan olabilir, kavi olsun gemileriniz.

Hıncahınç yorgunluk doluydu gövdesi

Reklam panoları kadar, bir vitrin kadar

Dikkat çekmedi sesi.

Dedim gel, hala bizim

Bu şehrin altmış metrekaresi.”²¹⁹

3.4.2.1.6. Dizelerde Kısa Çizgi

Kısa çizgiler düzyazıda birçok işlevde kullanılmaktadır. Biz burada dize içindeki yapısal konumu ile değerlendirdiğimiz için kısa çizginin özellikle birkaç işlevi üzerinde durmayı yeğlemekteyiz. Aslında bir düzyazı tekniğı olan kısa çizginin şiirdeki kullanımı da düzyazıdaki kullanımı ile aynıdır. Bir bakıma düzyazı olanakları şiire taşınmıştır. Bu olanaktan İbrahim Tenekeci, şiirlerinde olabildiğince yararlanmışır. Hatta kısa çizgiyi ayrıçlardan daha fazla kullandığı görölmektedir.

“Kış olur, kimse bakmaz, soğuk suyun yüzüne.

Hep bu kaderi yaşıyor sanki

Sanayi siteleri...

Uzaktır, her insana oralar.

²¹⁹ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 26.

Ürkeklik zırhını kuşanmış çıraklar

Çıkarlar ekmeğin tam karşısına.

Gün bitmez, başlar orada.

-Kaç gün kaldı akşama?

-Gelmedik, daha var...

Orada, dünyanın ortasında,

Yalnızca yorgunluğun işleri tıklarında...’’²²⁰

Kısa çizgiler yan cümle veya cümleciklerin, arasözlerin, kısacası düzyazı öğelerinin şiire yansıdığı durumlarda karşımıza çıkar. Bunun dışında şiir içinde bir diyalog aktarılacağı zaman da aktarıldığı olmuştur.

3.4.2.2. Cümle Yapısı

Cümle, dilin en küçük anlatım birimidir. Duygular, düşünceler, olaylar ve durumlar, cümle veya cümlelerden meydana gelen dil birlikleri ile karşılanır.²²¹ Cümle, dilin en küçük anlatım birimidir. Duygular, düşünceler, olaylar ve durumlar, cümlelerden meydana gelen dil birlikleri ile karşılanır. Bir cümlenin yargı bildiren, dolayısıyla ana unsuru yüklemidir. Yüklemin anlamı özne, nesne ve zarf gibi öğelerle tamamlanır. Türkçede kurallı bir cümlenin sözdizimi özne+nesne+yüklem sıralamasıyla gerçekleşir. Yukarıda bahsettiğimiz dizimi şairler ve hatta yazarlar metinlerinde öne çıkarmak istedikleri kavramlara, metinlerini yapılandırma biçimlerine ve sanat anlayışlarına göre kimi zaman bozarlar. Bu dizime uymak ya da uymamak sanatkarın kişisel tercihidir. Bizim açımızdan önemi ise yazar ya da şairin bu tercihinin bir üslup özelliği olmasındadır. Cümle yapılarındaki tavırları üsluplarına ait birtakım özelliklerin de yansımasıdır. Cümlelerini oluşturan

²²⁰ İbrahim Tenekeci, *Ağır Misafir*, Profil Yay, İstanbul, 2016, s. 57.

²²¹ Leyla Karahan, *Türkçede Sözdizimi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2006, s. 9.

sözcüklerin tür özellikleri ve kazandıkları yoğunluk oranı belirli açılardan şairin estetik anlayışını ortaya koymamızı sağlayabilir. Bizim için esas dikkat edilecek nokta, şairin hangi ögeyi fazla kullandığı değil, bu ögeleri nasıl kullandığıdır. Çünkü şair bir anlam yaratmak için cümle meydana getirirken bütün unsurlardan en yüksek seviyede yararlanır. Dilin bütün imkanlarını anlam için seferber edeceğini söylediğimiz şair, bunu kendine has bir şekilde yapar. Bazı dil ögelerini daha fazla tercih eder. Bu durum şiirlerinde işlediği temalara ve söyleme göre de biçimlenebilir. Bizim yapmamız gereken şairin kurduğu bir cümlenin neden onun cümlesi olduğunu anlayabilmektir. Örnek verecek olursak Tenekeci'nin aşağıdaki şiirinde oldukça tamlamalar mevcuttur.

“Yalancı şahit nasılsın iyi misin?

Dertleşelim gel, hasar tespiti için:

Kapanıyor kapısı büyük çarşının

Burada durmak lazım;

Yepyenydi, kıyamazdım giymeye

Uzak bir ihtimaldi, dinç tutan beni.

Bunu anlatırım bir ara

O neydi?’’²²²

Soru Cümlesi:

-Soru eki ile kurulan:

“Şaşkınlığımı gizleyecek bir yer

Bulamadım şiirden başka.

²²² İbrahim Tenekeci, *Ağır Misafir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 50.

Rabbim ne der?

Camiden eve dönerkenki ferahlık

Sadece müminlerin bildiği,

Şiir böyle bir şey mi?

Ne güzel, dökmek, şiirler içini;

Aynaya bakarken okunacak o dua;

Güzel yarattın beni, ahlakımı da

Güzel kıl; namaz gibi... ”²²³

-Vurgu ile kurulan:

“İnsan nasılsa öyledir dünya

Kurtlanmış meyveler, ısırırsan da-

Finanskent Cami, artık böyleyiz

Nereye gitsek çoktan başlamış

Şairler kalmamış kardeşten güzel

Gülden koparılmış gibi kalbimiz.

Ekmek ve tren, yani ikiniz

Eşimi gördüm, görmedim benzerini

Yağmurda yürümüştük berat hanımla

²²³ İbrahim Tenekeci, *Ağır Misafır*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 28.

*Konuşmadan susmak, gitmeden varmak-
Kendinden biliyor, üzölmek bizi.*”²²⁴

Ki’li Cümle:

*“Ellerinizde cesediniz
Bana geliyorsunuz,
Sizin için ne yapabilirim
Ki ben
Irmakların kapısından kovulmuş adamım
Rötuşlarla ayakta durdum bugüne değin
Siperleri cansız bırakıp
Annemin resimlerine sığındım.*

*Düş tapınağım yıkılacak
Ve anlayacağım ki,
Hiç gemim olmamış yakacak...”*²²⁵

Ünlem Cümlesi:

“İki kere yoruldum, ateşe atılırken bir

²²⁴ İbrahim Tenekeci, *Görmeden Ölmek*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 29.

²²⁵ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 42.

*İsmailin gözünü bağlarken bir de.
Ey kimsenin istemediği dedim
Seni bana versinler ödül olarak
Bir kuş olup uzağında durayım
Bakayım içine uykumu açıp
Kuzular çiğdemler ihlamurgiller
Ve güzel havalar, bu değil elbet.”²²⁶*

3.4.3. Anlatım Teknikleri

İbrahim Tenekeci şiirlerinde, öyküleme, konuşma dili, karşıtlık, betimleme, montaj, diyalog ve sıralama gibi anlatım tekniklerden yararlanmışır.

3.4.3.1. Konuşma Dili

Konuşma dili Garipçilerin sıklıkla kullandığı bir şiir yazma biçimidir. Cumhuriyet döneminin genelinde görülmesine rağmen tam bir kullanım söz konusu değildir.

“Şiiri kalıcı ve çekici yapan anlatım çeşitlerinin başında doğal söyleyiş gelir. Bu doğal söyleyiş, çoğu zaman günlük konuşma dilinin anlatım yollarından yararlanılarak gerçekleştirilir. Konuşma dili, dolaysız ve kısa anlatımla etkilemeyi esas alır. Bu nedenle günlük konuşma dili içinde, kısa ve devrik cümlelerle, soru cümleleri kullanımına, deyimlere, kalıp ifadelerle, hitap ya da seslenme kelimelerine vb. yer verilir. Konuşma dilinde vurgu ve tonlama önemlidir. Öteden beri söz konusu

²²⁶ İbrahim Tenekeci, *Giderken Söylenmiştir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 22.

bu unsurların şiirde kullanımıyla konuşma dilindeki doğal, rahat, zorlamadan uzak söyleyiş, şiirin daha etkileyici, dolayısıyla kalıcı olmasını sağlamaktır."²²⁷

Konuşma dilinin inceliklerinden yararlanma ve doğal bir söyleyiş tarzını yeğlemek, fazla aşırıya kaçmamak şartıyla, şiir ve okuyucu arasındaki köprüleri sağlamlaştıracaktır. Şiiri, okur karşısında daha etkileyici kılacaktır. Dolayısıyla konuşma dilinden yararlanmanın çerçevesini, onun samimi havası ve sanat yapma kaygısıyla sınırlanmamış söyleyiş özellikleriyle çizebiliriz. Aşırıya kaçılması durumunda metin şiirlikten çıkacaktır. Şiir dilinin, günlük konuşma dilinden –şiir dilinin ana kaynaklarından birinin günlük dil olduğunu yadsımadan- sapmayla ortaya çıktığı unutulmamalıdır. *"şiirde etkiyi artıran, doğal, içten anlatımı sağlayan dizeler doğrudan doğruya konuşulan dil parçalarının aktarılması yoluyla değil, o ögelerden zaman zaman yararlanılması yoluyla kurulanlar arasında görülmektedir."*²²⁸

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde özellikle günlük dil şiire konulmaya çalışılmıştır. Bu dil İstanbul Türkçe'sidir. En başarılı şiirleri ise yine Garipçiler yazmıştır.

*"Warren ve Wellek günlük dilin, sonuçlara ulaşmak, eylem ve davranışları etkilemek amacını öncelediğini ancak bütünüyle iletim amacı taşımadığını belirtirler. Buna örnek olarak da kişinin kendi kendine konuşması gibi örnekleri gösterirler. Dolayısıyla bir yakınlaşma söz konusudur. Fakat şiir dilinde dilin kaynaklarının daha sistematik işletildiğini, şiirsel dilin günlük dilin kaynaklarını örgütlediğini, yoğunlaştırdığını ve bazen bizi daha uyanık, daha dikkatli yapmak için bu kaynakları zorladığını belirtirler."*²²⁹

3.4.3.2 Rahat ve İçten Söyleyiş

*"Şiiri çekici kılan, ona içtenlik getirerek etkileyici ve kalıcı olmasını sağlayan özelliklerden biri doğal söyleyiştir."*²³⁰ Doğal söyleyiş içine Doğan Aksan, öncelikle

²²⁷ Mine Mengi, "Fuzuli'nin Şiirlerini Kalıcı Kılan Bazı Üslup Özellikleri", *Fuzuli Kitabı (500. Yılında Fuzuli Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1996.

²²⁸ Aksan, *a.g.e.*, s.54.

²²⁹ Rene Wellek, Austin Warren, Edebiyatın Doğası, *Yeni Dergi*, 33 (Haziran 1966).

²³⁰ Aksan, *a.g.e.*, s. 47.

rahat ve içten söyleyiş katmıştır. Bundan kasıt, şairin çok önemli bir konu üzerine dahi olsa, konuyu samimi bir dostla edilen muhabbet gibi aktarmasıdır. İbrahim Tenekeci'nin bu tarzda şiirleri oldukça fazladır. Hatta “Görmeden Ölmek” adlı şiir kitabında “Açık Yara” başlıklı şiirlerini dostlarına ithafen rahat bir söyleyiş tarzıyla yazmıştır.

*“Kış geldi ve geldi, albino günler,
Çukurdayken bile bu kadar yüksek
Binalar arasından, kurnaz caddeler
Görüyorsun, görünmüyor, mübarek.*

*Tuz dolu kamyonlar beklerken onu,
Güller açarken kaybeden taraf
Var mıdır, vardır, düşündüm bunu;
İnsanlar uyanık değildirler saf.*

*Beyaz bir şaşkınlık olarak güne
Başlarsan iyisindir, diyorum.
Gelir mi insan, kendi sesine?
Bilinmez, bil diye söylüyorum.*

*Camdan bakan çocuk, sen, kışın
Ahmet Murat konulu arkadaşısın.²³¹*

²³¹ İbrahim Tenekeci, *Görmeden Ölmek*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 61.

3.4.3.3. Argo

Konuşma dilinin kalıplaşmış kullanım çeşitlerinden bahsedildiği üzere, yine konuşma dilinin bir parçası olan argodan da söz etmek gerekir. Argo belli bir kesimin ya da sosyal grubun türettiği özel bir dil özelliğidir. Fakat burada kastettiğimiz külhanbeyi ya da ayaktakımı diye bilinen güruha ait kullanılan argodur. Eskiden “Lisan-ı erazil”, “Lisan-ı hezele” terimleriyle karşılanan argo, o zamanlarda da hoş karşılanmamıştır. Fakat argo, sonradan yaygınlaşarak dilin içine girmiş ve sosyallik kazanmıştır. Gerçekçiliği savunan bazı yazar ve şairler de argoyu sıklıkla kullanmıştır. Edebiyatımızda Neyzen Tevfik, Can Yücel, Salah Birsal, Metin Eloğlu gibi bazı isimler ise bu konuda oldukça dikkat çekicidir. İbrahim Tenekeci'nin ise her ne sebepten olursa olsun argoyu kesinlikle kullanmadığını görürüz. Şiir ve yazılarında argoya rastlamak mümkün değildir.

3.4.3.4. Deyimler

*“Deyimlerin amacı, bir kavramı ya özel kalıp içinde, ya da çekici, hoş bir anlatımla belirtmektir.”*²³² Temelde konuşma dilinin ve belli oranda düzyazının bir söyleyiş kolaylığı olan deyimlerden şairler de şiirlerinde zaman zaman yararlanmıştır. Deyimlerin şiirsel söyleyişe doğallık ve içtenlik kazandırdığı anlam aktarma noktasında metne/şaire yardımcı olduğu yadsınamaz bir gerçekliktedir.

İbrahim Tenekeci, deyimleriyle çağrışımlarıyla kullandığı gibi, metafor ve imge olarak da kullanmıştır. Bazen asıl anlamını değiştirerek, ya da deyimden bir kısmını değiştirerek, istediği çağrışımı deyimden arzular.

“Ağzımı arıyor kırk yıldır hayat:

Dokuz ekim Pazar, ekmeğin güriültüsü-

Günlerin gözüne baktım da baktım,

Ölümün ev hali, son gecenin örtüsü...

²³² Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* 1, İnkılap Yayınevi, İstanbul, 1993, s. 41.

Yağmurda koşan bir çocuk olsam

Vedalaşır gibi, bildikleriyle.

Kendinden mahrum kalır mı insan?

Kalsam.

Duralım burada, güzel esiyor!”²³³

3.4.3.5. Atasözleri

Atasözleri “*atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştırılan ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş ön sözler*”²³⁴ dir. Deyimler gibi atasözleri de aslında konuşma dilinin ve belli oranda düzyazının anlatım kolaylığı sağlayan olanaklarından biridir.

Atasözlerinin konuşma dilindeki ana işlevi tanık göstermektir. Tanık gösterilebilmelerindeki en büyük sebep ise onların doğruluğunun ya da yanlışlığının sorgulanmaması ve mutlak doğru olarak kabul görmeleridir. Geleneksel anlayışa göre, anlatımda kolaylık sağlama noktasında böylesine bir özelliği olan atasözlerini kullanmak şairlere de büyük olanaklar sağlamaktadır. Ancak bu fikrin aksini savunan Cemal Süreya görüşlerini şu şekilde ifade eder:

“Çağdaş şiir geldi kelimeye dayandı. François Villon’dan, Andre Breton’a, Henri Michaux’ya bir çizgi çekelim, bu işin nasıl bir evrim sonucu doğduğunu göreceğiz. Çağdaş şairler kelimeleri bile sarsıyorlar, yerlerinden, anlamlarından uğrattıyorlar. Bu böyleyken, bizde hala folklorla, halk deyimlerine şiirlerinde fazlasıyla yer veren şairlerin kısır bir yolda oldukları sanıyordum. Çünkü folklorla şiirin

²³³ İbrahim Tenekeci, *Kimsenin Kalbi*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 62.

²³⁴ Ömer Asım Aksoy, *a.g.e.*, s. 37.

bugünkü entelektüel niteliğini taşıyacak yeti yoktur. Halk deyimlerinin havası şiirin kanat çırpmasına imkan vermeyecek kadar dar bir havadır.

Bir halk deyimi içindeki kelimeler o deyimdeki anlam dizisinde kaynaşmışlardır. O kelimelerden o deyimlerdekinden ayrı işlemler, ayrı güçler aramayın artık. Çünkü donmuşlardır. Ten yönlüdürler işlemleri, güçleri, bir bakıma uyandıracakları çağrışımlar bellidir. Ne olsa değişmeyecektir. Bu kelimelerin meydana getireceği şiirlerle, mısralarından meydana gelen şiirler arasında pek büyük bir ayrılık göremiyorum. Çünkü ikisinde de şairin işi kelimelerle değil, kelime bloklarıyla oluyor. Oysa Braque'ın resim üstüne söylediklerini şiire uygulamakta bir sakınca görmeyerek diyorum ki: Şiirde asıl olan 'hikaye etmek' değil, poetik. Çıkış noktamızı buradan alırsak, dosdoğru, folklorun şiir için kaçınılması gereken bir tehlike olduğu sonucuna varabiliriz".²³⁵

İbrahim Tenekeci şiirlerinde, deyimler kadar olmasa da atasözlerine de yer vermiştir. Bunun sebebi, içtenlik oluşturmak ve şiirdeki söyleyişe samimi bir hava katmaktır. Atasözleri yaptığı çağrışım bakımından, şiirde anlamı pekiştirme noktasında faydalı olmuştur.

“Karaya çekilmiş kayıklar kadar

Yıllardır geçmedim bugün buradan,

Tuttun sözünü, aferin fidan!

Kırılan gurur, ilk ve son bahar!

Yaprak dökmeyen ağaçlara güvenme

Buz tutmayan suya da öyle

Demiştim, diyorum, İbrahim

²³⁵ Cemal Süreya, “Folklor Şiire Düşman”, *A Dergisi*, Ekim 1956.

Hava serinledi, artık gidelim.”²³⁶

3.4.3.6. Kısa ve Etkili Anlatım

Şiir dilinin düzyazıdan temel farkı kısa ve eksilteli anlatımdır. A. Veselovski'nin “*Biçemin üstünlüğü en az sözcük içine en fazla düşünceyi sığdırabilmesidir*”²³⁷ ifadesinin işaret ettiği gibi şiir dili düzyazı dilinin sayfalarca uzunlukta anlattığı bir duygu ya da düşünceyi birkaç dizede oluşturmayı hedefler.

Eksilteli anlatıma gerek duyulmasının aslında daha genel nedenleri de vardır. “*İletişimde zamandan tasarruf, dilin tekrardan hoşlanmayışi, en az çaba ilkesi gibi nedenler, anlatım kısalığına yol açmaktadır. Yazarın/konuşanın, okuyanın/dinleyenin bir şeyler bildiğini, dikkatle okuduğunu/dinlediğini düşünmesi, kimi birimlerin cümleden atılmasına, düşürülmesine neden olmaktadır.*”²³⁸ Eksiltiyeye daha çarpıcı, daha etkili anlatımlara ulaşmak için başvurulduğunu belirten Üstünova, “*eksik ögenin oluşturduğu boşluğu okuyucunun, iletişim yetisi aracılığıyla çok kısa sürede doldurduğunu ancak bunun gerçekleşmesi için eksiltinin kestirilebilir, tanımlanabilir olması gerektiğini belirtir.*”²³⁹

“Allah biliyor ya

Benim şaşkınlığım sizinkine benzemez

Hayrete düşürür beni, umursamadığınız şeyler

Mesela ırmağa binen balık

Güneşi sırtında taşıyan dağ

Ve peribacaları, avurtları çökmüş kayalar

Ve sarışın semazenler, ayçiçekleri

²³⁶ İbrahim Tenekeci, *Kimsenin Kalbi*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 31.

²³⁷ Viktor Vklovski, “*Teknik Olarak Sanat*”, Yazın Kuramı, (Haz.: Tzvetan Todorov), (Çev: Mehmet-Sema Rifat), YKY, İstanbul, 1995, s. 70.

²³⁸ Kerime Üstünova, “*Cümle Çözümlemelerinde Yüzey Yapı-Derin Yapı İlişkileri*”, *Türk Dili*, 563 (Kasım 1998).

²³⁹ Üstünova, *a.g.m.*

*Hayrete düşürür beni.*²⁴⁰

Kısa ve eksilteli anlatımı gerçek şiir örneklerinin niteliklerinden biri olarak gören Doğan Aksan, “kısa ve eksilteli anlatımın “gereksiz sözcüklerden kaçınmayla, göstergeleri elden geldiğince geniş bir anlam çerçevesine kavuşturacak biçimde kullanmayla” ortaya çıktığını belirtir. Şiirin kalıcılığını sağlayan kısa ve eksilteli anlatımın etkilemeye yönelik konuşma dilinde, atasözlerinde ve deyimlerde görüldüğünü söyler.”²⁴¹

3.4.3.7. Öyküleme

Edebiyatın primitif tanık olunan olayların bunlardan haberdar olmayanlara iletilmesi olduğu için şiir tarihine bakıldığında ilk zamanlarda hep öyküleyici anlatım biçiminin kullanıldığını; ulusal destanların, halk hikâyelerinin, efsane ve mitolojilerin hep bu biçimle oluşturulduğu görülmektedir. Çünkü bu yapıtların temel kaygısı bugünkü şiirde olduğu gibi bir duygu oluşturmak değil, dinleyeni/okuyanı haberdar etmektir.²⁴² Günümüz şiirinde, artık bu primitif işlevin yerini olay ya da olgulardan duyulan duyguların aktarımının, dolayısıyla lirizmin yerleşmiş olduğu görülür. Öykülemedeki öznel duygu, nesnel duygudan rol çalmıştır. Olay akışı da yerini coşkuya bırakmıştır. Öyküleme biçimi düzyazı tekniği olsa da şiirde bu hadiseye düzyazı biçiminde bakılmamalıdır. Şiirde istiare ve imgeler ağırlıkta olup, kendine has bir öyküleme metodu olmuştur. Öyküleme, İbrahim Tenekeci şiirinde önemli bir işleve sahiptir. Tenekeci, öykülemeden iki şekilde yararlanmıştır. Birincisi, iç dünyanın aktarımını öyküleyerek anlatılmasıdır. İkincisi ise kısa hikâye metodudur.

Kusura bakma teselli hazretleri

Sana layık bir mürit olamadım, besbelli

²⁴⁰ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 18.

²⁴¹ Aksan, *a.g.e.*, s. 59.

²⁴² Baki Ayhan T., “Sezai Karakoç Şiirine Anlatım Özellikleri Çerçevesinde Bir Bakış”, 9 Ludingirra, (Bahar 1999).

*Büyük şehirlerin küçük içinde
Dansa kaldırılan utangaç bir kız gibi
Buldum şu dünyada kendimi.
Ve camları hohlayıp da çizdiğim resimlerden
Bir ben kaldım ve sevgilim
Suyu ihmal edilmiş fesleğen gibi gitti.
Gözlerim terledi yolunu gözlemekten...²⁴³*

Yukarıda verilen şiirde, şair öyküleme tekniğini kullanarak, iç dünyasında yaşadığı öznel duyguları, olgu haline getirip aktarmıştır.

Astımlılar korusu

*Ah ne kadar şaşkındır karaya vurmuş ada
Gıcır gıcır gülümser herkesin ortasında
Ve mirastan güzeldir babadan kalma öğüt
Adın çiviye çıkar açılmazsa paraşüt
Çiçeği sokan arı üzgün değildir elbet
Su derindir abiler, bir damla bile, evet
Kim hayır diyebilir böyle şık bir ortaya
Üşüyenin elleri muhtaçtır soğuk suya.²⁴⁴*

Şair, yukarıdaki şiirinde ise, öyküleme metoduyla yazdığı şiirine lirizmi de eklemiştir. Öykülemeyi lirizm yoluyla daha da kuvvetlendirmiştir.

²⁴³ İbrahim Tenekeci, *Güzellik Uykusu*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 55.

²⁴⁴ İbrahim Tenekeci, *Peltek Vaiz*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 30.

3.4.3.8. Betimleme

Öykülemenin söz konusu olduğu metinlerde şart olmamakla birlikte çok zaman betimleme de vardır. Bu iki teknik birbirini tamamlamıştır. Betimleme ile öyküleme arasındaki ayırıcı özellik; öyküleme de olay aktarımının olmasıdır. “Öyküleme akıp giden bir film şeridine benzer. Olay kişi, zaman, mekân öğeleri hareketlilik ve değişim sağlar. Betimleme ise akıp giden bir film şeridinin dondurulmuş tek karesine benzer. Hareket ve değişim yoktur.”²⁴⁵ Betimlemeyi kısaca “bir nesnenin kendine özgü belirtilerini tam ve açık biçimde”²⁴⁶ anlatmak şeklinde tanımlayabiliriz.

İbrahim Tenekeci'nin gerçeklere, nesnelere ve olaylara bakışı tarafsız değildir. Bu sebeple şairin bunları da yansıtmayı tarafsız olmayacaktır. Tenekeci şiirinde esas olan, olgunun ne olduğu değil, nasıl yorumlanması gerektiğidir. Şair, nesneyi çıplaklığıyla sunmak yerine, kendince yeni bir bakış açısıyla, okuyucuda ufuk açması için düzenleyip sunar.

Bu yoldan ankara yönüne doğru

Gidersen varırsın, kuş cenneti, Nallıhan.

Renkli tepelerin yamacından geçersin

Her yerin çocuktur böyle anlarda

Selçuk sümer olursa pozlar verirsin

Hayretler içinde yeni kuşlarla.

...

Fazla oyalandık, devam edelim

İşte dokurcun, o serin belde

İçinden geçiyor mudurnu çayı,

²⁴⁵ Sıdık Akbayır, *Metin Bilgisi*, Deniz Kültür Yayınları, Samsun, 2004, s. 184.

²⁴⁶ Türkçe Sözlük, TDK, İstanbul, 1992.

Sabah namazıyla çorbalar hazır

En sevinçli kısmı, sanayi sıfır.²⁴⁷

Yukarıdaki Şiirde Tenekeci, hem ykleme, hem de betimleme tekniğini kullanmıştır. Hem gezi yazısı tadında olan Şiirini, gördüklerini betimleyerek ve ykleme metodunda sunarak, çok yönlü bir anlatım tarzı benimsemiştir.

Yurdundayım işte, doğma büyüme

Sen ey benim olan meŐakkat;

Temizliyor terin, dünyanın nefesini

Çifte pınarlarda soğutup seni

Geri döndüm işime.

Őükretmek için verilmiŐ gibi

On evlektan azdır herkes burada,

Yirmi kile, Şu kadar Őinik ya da

Boş ver, anlama...

Anlama, nedir, yağmurun dikenleri?

Ne kadar yumuşak Şefkatin teni?

Kim bakar gözümüze sevinç olarak

Saymazsak iekleri...²⁴⁸

²⁴⁷ İbrahim Tenekeci, *Görmeden lmek*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 72-73.

²⁴⁸ İbrahim Tenekeci, *Ağır Misafir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 71.

Şair, burada yine doğaya ait unsurları betimleyerek aktarmıştır. Aktarımı yaparken diğer birçok teknikten faydalansa da en dikkat çekici metodu yine öyküleme olmuştur.

3.4.3.8. Sıralama

Şiir, “doğru ve yerinde göstergeleri bulup dizelere yerleştirmektir”²⁴⁹ diyen Doğan Aksan, şiiri imgeleri, duygu ve coşkuları tam olarak yansıtan dil öğelerini yakaladıktan sonra bunları anlatım gücünün doruğunu yükseltecek bağlantılar içinde, yeni bağdaştırmalarla, birleştirmeler, türetmeler ve hatta sapmalarla ve ses açısından etki sağlayan öğelerden de yararlanarak dizelere dönüştürmek olarak gördüğünü belirtir. Şiir dilinde Aksan’ın belirttiği şekilde göstergeler arası bağlantının kurulmadığı yapılanmalar da vardır ki bunlar sıralamalardır. Göstergelerin anlam yönünden yararlanılan bu teknikte ortak çağrışım alanına sahip sözcükler hiçbir bağdaştırmaya gidilmeden ardı ardına sıralanır. Göstergeler arası bağdaştırmayı kuracak olan okurdur. İbrahim Tenekeci, çoğu şiirde kişi, nesne, mekân isimlerini, terimlerini, sıfatlarını aralarında bağlantı olup olmadığına bakmaksızın sıralayarak anlamı pekiştirmeye çalışır. Bu şekilde şiirin gücünü artırarak ahengi zenginleştirir. Bu bazen yineleme olacağı gibi, bağımsız kelimeler silsilesi de olabilir. Sıralama, kelime tekrarlarıyla yapılacağı gibi, anlam tekrarıyla da yapılabilir. Şair, aşağıdaki şiirinde ölüme uzanan yolu, anlam bakımından sıralamıştır.

1

Bakın ne diyorum, dünya

Sekerek yürüyor, gözümden düştü ya.

Seviyorum aklımın almadığı şeyleri

Titriyorum emin olduğum zaman

Evlerin ev halkının ve devletlerin

²⁴⁹ Aksan, *a.g.e.*, s. 67.

Gidiyorum bıraktığı boşluktan.

Nefes alıp emek veren, insan görünce kaçan

Gereksiz harcamalar gibi herkesin

Canını sıkan ve sonra bırakan

Gidiyorum, bu kesin.

2

Toprağım ben, dünyanın kök saldığı

Ancak uyurken rabbime nazım geçer.

Dünyayı, o görkemli hastayı

Belki bir rüzgar eser beni görmeye

Diyerek bekledim ve düşündüm ki

Gözlerim kalacak benden geriye.

Suyu görünce susan bir anneyle bir baba

Gibi yaşadım bir kabuğun altında,

Dedim bir şey gösterin isim koyacak

Bir şey gösterin, şaşırırsın bana.

3

Bu kadar mezarın arasında ne büyür

Ey ölüm, gel otur şuraya ve düşün.

Sözcük yapımında kullanılan

Bir şeydir senin gülüşün

Herkes güzeldir sustuğu kadar

Sende güzelsin, bu mümkün.

Ne kaldı geriye aslına uygun olan,

Tutumlu güneş, girişken gün

Gibi sen kaldın, eli ekmek tutan

Bir bahçe kadar düzgün.²⁵⁰

Şair, aşağıdaki şiirinde de başta verdiği yargıyı destekleyecek nitelikte olması için, yargının nedenlerini sıralar. Kelime tekrarıyla sıralamayı sadece yargıda yaparken, anlam olarak da yine bir sıralama sezinlenir.

1

Mutluyum, çünkü galip gelmedim

Cana ferahlık veren o gizemli sarnıçtan

Arklar açmalıyım bahçesine kalbimin.

Mutluyum, çünkü galip gelseydim

Madalyam olacaktı, yüreği kangren yapan

Ve bir gururum, kendini okşatan.

Mutluyum, çünkü yenilmeseydim

²⁵⁰ İbrahim Tenekeci, *Giderken Söylenmiştir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 28-30.

Ey hırs, ben senin ürkek ülkenim-

Diye bitmeyecekti şiirim.

2

Gidenleri öp benim için, çünkü benim

Ceylan bakışlı bir kırlangıçtan

Bile mahcup ruhum var.

Buruk bir ömrü yaşasa da bedenim

Mutluyum, çünkü hala kılıçtan

Utanan bir boynum var.²⁵¹

Anlatının bir düzeyler aşamalanması olduğunu düşünen Barthes'ın "bir anlatıyı okumak (dinlemek) yalnızca bir sözcükten öbürüne geçmek değil, aynı zamanda bir düzeyden öbürüne geçmek demektir²⁵² sözleriyle işaret ettiği gibi sıralamada aktif bir okuyucuya ihtiyaç vardır.

3.4.3.9. Diyalog

Diyalog da öyküleme ve betimleme gibi bir düzyazı biçimidir. Hatta düzyazıya da tiyatrodan geçmiş bir tekniktir. Böyle olmasına rağmen şairler bu teknikle, şiirlerine canlılık, hareket ve aksiyon oluşturmaya çalışmışlardır. Halk edebiyatımız içindeki "dedim...dedi" şiirlerini bu tekniğin bir yorumlanışıdır. Konuşma öğelerinin şiire uygulanması olarak beliren diyalogu İbrahim Tenekeci, fazla olmamak kaydıyla kullanmıştır ancak diyalog, onun şiirlerinde şiirin yapısını belirleyecek oranda yoğun değildir. Tenekeci, belli bir bölüm ve oranda diyalog kullanarak şiiri zenginleştirmeye çalışmıştır.

²⁵¹ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 10-11.

²⁵² Roland Barthes, *Anlatıların Yapısal Çözümlemesine Giriş*, (Çev: Mehmet-Sema Rifat), Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 18.

Hiç dostum kalmadı, sizin kaldı mı?

Diyor, terk edilmiş bir köyde

Yarısı yanmış bahçe.

Şu elma da kötülemiş iyice

Doyuramıyor meyvelerini bile

Çalışıyor ama çabalyor

Yetişmek için hepsine.

Kimse olmasa da, Ezan Çiçeği

Ne güzel yapıyor ev ödevini...

İşte, bir pencere önünde

Bir zamanlar saksı olan teneke;

Kirli hanım mı, Öksüz oğlan mı?

Kim bilir ne vardı onun içinde.

İşte, suyun oraya, ağaçlık yere

Dünyaya değil de sanki cennete

Severek kuşların sabahki ötüşünü

Ev kurmuşlar, sahipleri nerede?²⁵³

²⁵³ İbrahim Tenekeci, *Ağır Misafir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 63.

Tenekeci, bazen tiyatro tekniğini anımsatacak şekilde diyaloga da yer vermiştir. Tam olarak bu tekniği şiirine benimsemediği için sadece benzerlik yönüyle ele alabiliriz.

Yük olmayayım dünyaya diye

Yalnızca adını yazabilen

Biri olmak isterdim.

- *İbrahim!..*

Çok uzaklardan bakan kim sana

Rengi kaçmış, saklanmış bir bahçeye

Nedir o, susuzluk kadar duru

Gider misin bilmeye...”

Bilmediğim şeyleri ne güzel özlüyorum

İshakkuşu çançiçeği mesela

Söz nedir, dilsiz olana

Çok merak ediyorum.²⁵⁴

3.4.4. Metinlerarasılık

Önceleri metni tarihe, yazara, çevreye göre değerlendiren edebiyat araştırmacıları daha sonra (Kristeva ve Barthes’in metni merkeze alan görüşlerinden sonra) özerk olarak benimsenmeye başlamıştır. Metnin özerk olarak düşünülmesi yeni bir metin tanımlamasına yol açmıştır. Bu tanımlama “söylemlerin iç içe geçtikleri, yapıtların üst üste gelerek birbiriyle karıştıkları, her yazınsal metnin aslında ‘çoksesli’ özellikte olduğu, metnin ve anlamın büyük ölçüde önceki metinlerde gelen kesitlerin iç içe geçmelerine bağlı olarak üretildiği²⁵⁵” dir. Metni bu

²⁵⁴ İbrahim Tenekeci, *Giderken Söylenmiştir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 57.

²⁵⁵ Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yayınevi, Ankara, 2000, s. 1-16.

şekilde gören anlayış bir anlamda metinlerarasına yol açmıştır. Bu bağlamda metinlerarasının tanımını bir sanatçının kendinden önceki ya da sonraki sanatçıların tür ayrımı gözetmeksizin çeşitli eserleri ile bir başka bağlam yaratma önkoşuluyla ilişki kurması olarak yapabiliriz.

Alıntı çoğunlukla bir düşünceyi bir savı daha anlaşılır kılmak ve desteklemek amacıyla yapılır. Alıntıyı “metinlerarası ilişkinin en belirtgesel biçimi” olarak değerlendiren Kubilay Aktulum, alıntının “bir metnin başka bir metindeki varlığını en somut biçimde görünür kılan, ilk akla gelen, en genel ve en sık karşımıza çıkan metinlerarası yöntem” olduğunu belirtir. Alıntılara çok yer veren bir metni çoğu zaman bir mozağe, değişik parçalardan oluşan bir bütüne ya da içerisinde ressamın gazete kupürlerini ya da kağıt parçalarını kesip yapıştırdığı bir kolaja” benzetir.”²⁵⁶

İbrahim Tenekeci, şiirlerini yazarken, tarih, coğrafya, edebiyat, geçmiş ve gelecekte birçok şeye alıntı yapmıştır. Bazen kitaplardan motifler, kullanırken, bazen halk dilinden kullanmıştır. Daha önce İtibar şairleri altında arkadaşlarına yazdığı şiirlerden bahsetmiştik. Bu şiirler metinlerarası ilişkiye uygundur. Şair, arkadaşlarına ithafen yazdığı şiirlere, onlardan mısra ekleyerek metinlerarasılık kavramını gerçekleştirmiştir.

2

Gülen gözleri, eski zamanın

Kuşlar gibi girer idik kışlara.

Önce koşardık, bakardık yanlış-

Gümüşün üstünü kaplayan kara.

Gelirken gördüm, gökler neşesiz

Rabbim dedim, akıyor her yer.

Sesimi almıştın, bilmiştin beni;

Vak'a suresi, yüksek döşekler...

²⁵⁶ Aktulum, *a.g.e.*, s. 94.

*Galiba üzgünüm bugünlerde ben
Herkes herkesin bakarken icabına,
Bu kadar güzelsiz yaşarken insan,
Afrika'da bir ülke oldunuz bana.*

Furkan Çalışkan, dünya dört duvar,

***Kimseye başlamıyor artık çocuklar.*²⁵⁷**

Yukarıdaki şiir, şair Furkan Çalışkan'a hem cevap, hem gönderme, hem de alıntıdır. Başka bir şiirinde de “makinalaşmak istiyorum diyenin dileği kabul oluyor” diyerek Nazım Hikmet'e atıfta bulunmuştu. Şair, metinlerarasılık kavramını çok genele yaymadan kullanarak, şairi ve şiiri incitmek istemez. Alıntı yaptığı şiirlerde de insafli ve kibar davranmıştır. Bir başka İtibar şairine yaptığı alıntı da aşağıdaki gibidir.

4

*Aynadan diyorum, çok baktım sana
İbrahim peygamberin gezdiği yerler
Kadar güzeldin, ölürken hatırladım.
Sensiz kalacaktım, kalsaydım eğer.*

*Bir kusur olarak gelen güzellik
Bakarsın, alamazsın, nasılsın?
Yedi kardeş kanı, derindir deniz*

²⁵⁷ İbrahim Tenekeci, *Görmeden Ölmek*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 62.

Nefesin yetmez, inanır mısın?

Olmasın diye hayatımız har

İsmi vermem senin, değilsin

Bana gösterilen bütün insanlar.

Güller güzel bakıyor diyen sen misin?

Tarık Tufan, bilirsin belki

Kalp nakli olan insanın kalbi-²⁵⁸

Tenekeci, yine yukarıda Tarık Tufan'dan alıntı yaparak ona göndermede bulunmuştur. Şairin, metinlerarasılık kavramı bu kadar olmamakla birlikte, şiirlerine en iyi yansıttığı şiirleri bunlardır.

3.4.5. Sapmalar

Günlük dilin yapısını deforme etmesi bakımından en genel anlamda şiir dilinin, kendisi de saptır. Bunu Mehmet Yalçın, şöyle bir metaforla somutlaştırmıştır: “Dans doğrudan yürümeye göre bir saptır ise, bir dansın olağan devinim düzeneğinden yapılan özel çıkışlar da bir başka saptır.”²⁵⁹Sapmaları, belli bir yapının olağan kullanım düzeninin bozulmasından sonra ortaya çıkan olağan dışı yapı olarak görmek mümkündür.²⁶⁰

Daha genişletecek olursak; sözcük ifade ya da cümlenin ses ve biçim özelliklerinde veya dilin sözdizimi niteliklerinde yapılan bilinçli değişiklikler ve bozmalardır. Mesajın en yalın ifadesi olan normdan ayrılma demek olan

²⁵⁸ İbrahim Tenekeci, *Görmeden Ölmek*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 64.

²⁵⁹ Mehmet Yalçın, *Şiirin Ortak Paydası*, Dokuz Eylül Yayınları, s. 53.

²⁶⁰ Samuel L. Revin'in bu görüşü Ünsal Özünlü, *Edebiyatta Dil Kullanımları*, Multilingual, İstanbul, 2001, s. 142'den alınmıştır.

sapma,²⁶¹ irade dışı bir yanlıştır değil, sanatçının isteği ile yapılan bir yanlıştır.²⁶² Şiir dilinin gereği olarak, dili standart kullanımından saptırma, deformasyona uğratma eğiliminde ve mecburiyetinde olan şair, “dile yeni bir güç kazandırmayı, göstergeleri ses ve anlam açısından daha etkili kılmayı, okuyan/dinleyenin zihninde yeni değişik tasarımlar ve duygu değerleri oluşturmayı amaçlar.”²⁶³

Dilde bulunmayan yeni sözcük ve anlatım biçimlerini kullanma eğilimi de sapma çerçevesine girer.²⁶⁴” Sapmalar okuyucular tarafından önce yadırganır ama yazarın kullandığı böyle betimleme türleri herkesin genel dil yetisinde olduğu için anlaşılabilir.²⁶⁵

Bizim burada ele almak istediğimiz, başlı başına bir sapma olan şiirin olağan düzeninden, şair tarafından bilinçli bir şekilde sapmaları amaçlarıyla estetik işlevlerini de belirleyerek ortaya koymaktır.

Türk şiiri dönemleri içinde yazınsal, dilsel sapmaların en öne çıktığı dönem İkinci Yeni dönemidir.

Dil bilgisi ve sözdizimi kurallarını parçalamasının gereğini, dolaylı yoldan başka bir konuyu değerlendirirken de öğreniriz. Kurallara karşı özel uygulamaların, özel amacı vardır: Normal sözdizimi içinde, somutlaşmayan bir anlamı ortaya çıkarmak ya da dile gelmeyi söylemek.

Şiire derinlik ve çokanlamlılık kazandırmak amacıyla yapılan İbrahim Tenekeci'nin başvurduğu sapma çeşitlerini yazımsal sapmalar, dilbilgisel sapmalar, sesbilimsel sapmalar, sözcükler sapmalar, anlatımsal sapmalar, tarihsel dönem sapmaları, kesimsel sapmalar olarak sınıflandırabiliriz.

3.4.5.1. Yazınsal Sapmalar

²⁶¹ Şerif Aktaş, *Edebiyatta Üslup ve Problemleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1993, s. 108.

²⁶² Jean Cohen'in “Sapma Kuramı” içindeki bu görüşü, Mehmet Yalçın, *Şiirin Ortak Paydası*, Dokuz Eylül Yayınları, s. 122'den alınmıştır.

²⁶³ Doğan Aksan, a.g.e., s. 106.

²⁶⁴ Doğan Aksan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yayınevi, Ankara, 1999, s. 166.

²⁶⁵ Ünsal Özünlü, *Edebiyatta Dil Kullanımları*, Multilingual, İstanbul, 2001, s. 26.

Şiirin yazı düzeninde olan değişiklikler bu tür sapmaları içermektedir. Şiirin geleneksel özelliği olan dizeye büyük harfle başlama kuralına uymayarak, küçük harfle başlama, noktalama işaretlerini bilinçli olarak yazıma yanlış kullanma ya da hiç kullanmama, dizeler arasında, olağan dışı boşluklar bırakma ya da dizeler arasında, olağan olmayan sıralamalar yapma, dize içinde, bir sözcüğün baş harfini büyük yazma veya özel isimleri küçük yazma, bazı kelimeleri tamamen büyük yazma, bazı kelimeleri koyu ya da italik yazma, ayrılmaması gereken kelimeleri bölme ya da hecelere ayırma, sözcüğün bir kısmını üst bir kısmını alt dizeye yazma, dizeyi ikiye bölüp diğerlerini içeriden yazma gibi dilin genel kurallarına bilinçli uymama çabaları yazımsal sapmalar adı altında toplanmıştır.

Yukarıda belirttiğimiz yazımsal sapmaların hemen hepsini İbrahim Tenekeci'nin şiirlerinde bulmak mümkündür. İlk şiirlerinden itibaren, hatta ilk şiirlerinde daha çok yoğun olarak yazımsal sapmaları kullandığı görülür. Dizeye büyük harfle başlamak, şiirin geleneksel normlarından biridir. Özellikle İkinci Yeni dönemi şairlerinin bunu bilinçli olarak yıkmaya çalıştığını biliyoruz. İbrahim Tenekeci, İkinci Yeni döneminden sonraki kuşakta yer alması itibariyle yazdığı şiirlerde bu yapıya uymaya çalışmıştır.

Genelde dizeler bir cümle olarak değerlendirilemeyecek, anlam birkaç dizede tamamlanabilecekken her şeye rağmen şiirin dizelerinin büyük harfle başlaması kuralına uyduğu da görülmüştür:

İnsandan anlayan bulutlar gibi

Vaktin ve kalbin yanından geçtin.

Günler, güneşler, o sessiz eşler

Evinin yolunu hep bulan hatır,

Ekmek ve yara, çok almışsındır.

Kaderin sesini duyarsın bazen

Kardeşlik eder, dokunur sana

Gözlerine bakan sonsuz manzara

*Yollar da yürür, anlarsın hemen-
Yalnız bir kere gördüğün rüya.*

*İlk annesiz indiği sokak,
Sesine türküler bulduğun dağlar,
Ve yorgun harfler, adından kalan
Hiç eskimemiş bir pişmanlıktan –
Filizkirandır bu, bilirsın bahar.²⁶⁶*

İbrahim Tenekeci, her ne kadar sapmaları kullanmış olsa da dilbilgisi kurallarına sadık kalmıştır. Anlam bakımından bilinçli yaptığı yazım yanlışlarını ayırırsak, şairin yazım yanlışını hiç yapmadığı görülür. Aşağıdaki şiirinin tamamında yazım yanlış kurallarına uygun olarak hatasız bir şiir kaleme almıştır. Neredeyse şiirlerinin tamamı bu kurallara uygundur.

*Kimseye uymadan, taşlara bile
Bugün de sağ kurtuldum dünyadan.
Cumayı Beyazıt'ta kılarken arkadaşlar
Sesler yükselirken sonra namazdan
Mescitler ve ciltler, o sonsuz bahar!*

*Karasız dağıldı, kaldım öylece
Benden başlıyor artık çok yazan mesafeler
Tıpta yeri var, kıskanır kardeşler
Kardeş olmaz böylece.*

²⁶⁶ İbrahim Tenekeci, *Görmeden Ölmek*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 31.

*Yolumdan ediyor yaşamak beni
Dünya ile ben, bir büyük zarar-
Suların aklına düşen yapraklar
Her şeyi susan anıt ağaçlar;
Kim istemez, dinmeyi?*

*Taşlara uyarsam camlar kırılır
Dağlar gelmez sesime, yorar beni bu-
Babamdan arta kalan derin sessizlik
Dünyanın yerindeyiz, doğru mu?²⁶⁷*

Yukarıdaki şiirde görüldüğü gibi şair, bütün noktalama işaretlerini yerine ve durumuna uygun şekilde kullanarak hatasız bir dilbilgisi kuralına uygun şiir ortaya çıkarmıştır.

3.4.5.2. Ses Bilimsel Sapmalar

Değişik amaçlarla, ortak dildeki göstergelerin ses açısından değiştirilmesi yoluyla meydana gelmiştir.²⁶⁸ Konuşulan dilde kullanılmayan herhangi bir sesbiriminin ya da değişik bir sesbiriminin, kullanılmakta olan bir sesbiriminin yerine konulmasıyla yapılır.²⁶⁹ Sesbilimsel bozma çabalarını, sözcüğe ses ekleme veya çıkarmayı, konuşma dilindeki söyleyiş biçimlerini veya yöresel kullanım

²⁶⁷ İbrahim Tenekeci, *Kimsenin Kalbi*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 42-43.

²⁶⁸ Aksan, *a.g.e.*, s. 178.

²⁶⁹ Özünlü, *a.g.e.*, s. 144.

özelliklerinin şiire taşınmasını içerir. Doğan Aksan ritim ve ölçü bağlamındaki sapsmaların da bu türde değerlendirilmesi gerektiğini düşünür.²⁷⁰

İbrahim Tenekeci, şiirlerinde bazen, bir toplumsal kesimin dilini canlandırmak, bazen günlük konuşma dilinin incelik ve içtenliğini metne taşımak için dilin sesbirimleri üzerinde değiştirmelere gitmiştir.

Dilin en az çaba yasası gereği, bazen konuşma dilinde heceler düşürülebilir. Tenekeci, konuşma dilinin bu olanağını şiirlerinde kullanır. Bu sebeple içten ve sohbet havasında bir şiir peyda olur.

İhtiyaç deyince ne geliyor aklına

İşte bu kadarsın, buraya kadar.

Araba tutuyor bile diyemez

Kamyona yüklenmiş giden koyunlar.

Senin için çok yaşlı çıktığın dünya,

Denize sıfır insanlar arasında,

Susamak için bulduğun o yol

Çayırı biçerler ya, öyle kokuyor!²⁷¹

Tenekeci, sesbilimsel sapsmalara çok az yer vermiştir. Dile aykırı kullanımlara çok yaklaşmayan şair, bu nedenle çok sık kullanmamakla birlikte yerine göre değindiği de olmuştur.

3.4.5.3. Sözcüksel Sapsmalar

²⁷⁰ Aksan, *a.g.e.*, s. 145.

²⁷¹ İbrahim Tenekeci, *Kimsenin Kalbi*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 19.

Bu türde dilde varolan kök ve ek biçimbirimlerin yeni yeni birleşimler içinde, yeni öğelerin türetilmesinde kullanıldığı, böylece, dilde bulunmayan göstergelerden yararlanıldığı görülür.²⁷²Şiir dilinde şairler tarafından yeni türetilen sözcüklerin kullanılması, sözcüksel sapmaların en yaygın kullanımlarındandır. Bu şekilde elde edilen uydurma sözcüklerle şairin hedefi şiiri daha etkili ve çarpıcı kılmak, yeni çağrışımların ortaya çıkmasını sağlamaktır. “Kök ve ekler, yeni kökler ve eklerle birleştirilerek olağan dilde olmayan yepyeni sözcükler yaratmada kullanılır.²⁷³

İbrahim Tenekeci'nin şiirlerinde görülen sözcüksel sapmaların çoğu yeni sözcük oluşturma şeklindedir. Mevcut sözcüğün bir iki harf deforme ederek aynı işlevde kullanılması şeklinde değil, sözcüğün kavramsal alanından yararlanarak, onu getirdiği çekim ya da yapım ekleriyle farklı işlevde kullanmak şeklinde görülür.

*Dert dinlemek iyi midir, **değildir***

Dert işte, eliyle koymuş gibi

Bulur herkesi, herkeste bulunur

Mürşide bile öptürür elini.

*Dost her zaman taze olan **demektir***

Dost işte, asansörde aynaya bakmak gibi

Güven verir herkese

***En yenidir, en eski...**²⁷⁴*

3.4.5.4. Dil Bilgisel Sapmalar

Şiir dilinin yazı dilinden bir sapma olduğunu daha önce ifade etmiştik ve bu bakımdan şiirin anlamlı en küçük birimi olarak gördüğümüz dizeyi bir cümle olarak

²⁷² Aksan, *a.g.e.*, s. 167.

²⁷³ Özünlü, *a.g.e.*, s. 145.

²⁷⁴ İbrahim Tenekeci, *Giderken Söylenmiştir*, Profil Yay., İstanbul, 2016, s. 53.

değerlendirirsek, dizenin çoğu zaman dil bilgisi kurallarına uymadığı bir gerçektir. Jean Cohen'in "Dize dilbilgisine aykırı, anti dilbilgisel (antigrammatical) niteliktedir (...) Doğrudan doğruya yapısal açıdan, dizeyi bir olumsuzlukla tanımlayabiliriz: 'Dize bir anti-cümle' dir."²⁷⁵ Düşüncelerinin işaret ettiği gibi dize genellikle dil bilgisi kurallarını alt üst eden bir sapmadır. Ancak sapmanın boyutu, yoğunluğu önemlidir.

Dil bilgisine tamamıyla zıt olduğu durumlardan ön plana çıkar. Bizim de burada değerlendirmeye alacağımız bu durumlardır. Dil bilgisel sapmalar iki türlü gerçekleşir. Birincisi sözcüklerdeki dil bilgisi kurallarını deforme eden sapmalar; ikincisi, sözcüklerin tümce içinde sıralanışını bozan sözdizimsel sapmalardır. "Şiiri okuyan kimse, yalnızca olağan dildeki, sözdizim kurallarını, şiirde kullanılan sözdizim ile karşılaştırır ve kendi olağan dil bilgisini, şiirdeki sözdizimi çözmek için bir başvuru aracı olarak kullanır."²⁷⁶

İbrahim Tenekeci, ilk şiirlerinde bilinçli bir biçimde dilbilgisel yapıyı bozmuştur. Hatta bazı şiirlerinin amorf bir yapı aldığı bile söylenebilir. Aşağıdaki şiirde çoğul bir anlam taşımasına rağmen "-ler" eki almış bir sözcük bulunur.

Nasıl rahatsız olursa derviş

Yanında oturan delişmen kızdan

İşte böyle bir şey baharla aram,

Üstelik bahar bitmeden bana rahat yok

Rahatım yok, çıkarmazsa üzerinden mavisini gök

Kök salmazsa yakamoz denize

Beyazlar konmazsa saçlarına gecenin

Çiçekler dönmezse ülkesine²⁷⁷

²⁷⁵ Jean Cohen'in bu görüşü Mehmet Yalçın, *Şiirin Ortak Paydası*, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 2003, s. 125'ten alınmıştır.

²⁷⁶ Özünlü, *a.g.e.*, s. 147.

²⁷⁷ İbrahim Tenekeci, *Üç Köpük*, Profil Yay., İstanbul, 2015, s. 45.

SONUÇ

İbrahim Tenekeci, şiir kuramı ve genel anlamda sanat, siyaset üzerine yazdığı deneme kitapları ve şiirleriyle üretken bir sanatçı olarak dikkat çekmiştir. Çok yönlü bir edebi kişiliği olan Tenekeci, genel olarak şair kimliği ile tanınmıştır.

Tenekeci'nin yazarlığı ve şairliği birbirini beslemiştir. Edebiyat dünyasına şiirle adım atmıştır. Üretim noktasında en çok şiire ilgi duymuştur. Bu da şiirin sanatında ne kadar önemli olduğu gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

Tenekeci'nin çok sayıda şiir kitabı bulunmasına rağmen tüm şiirleri birbirine eklenmiş gibi bağlıdır. Fakat tematik yoğunluk ve söylem farklılığını göz önüne alırsak dönemseller olarak az da olsa ayırma şansımız oluşur. Kesin bir çizgi ile ayrılmamakla birlikte gençlik ve olgunluk dönemi şiirleri adı altında sınıflandırılabilir. Gençlik dönemi şiirlerinde tematik yoğunluğu aşk üzerine kurulu iken olgunluk döneminde konuları daha da genişletmiştir. Din ve tabiat bunların başında gelir.

Tenekeci hastalığı sebebiyle bir dönem ölüm teması üzerine çok fazla eğilmiştir. Tematik olarak ölümü kabulleniş, başlıca konusu olmuştur. Bu dönem haricinde de ölüm konusuna değinse de en fazla bu dönemde şiirlerinde ölümü işlemiştir. Bu dönem dışındaki şiirlerinin konusu genelde aynıdır. Üstelik konular da birbirine bağlıdır. Bu konuların arasına sosyal sınıflar, tabiat, ayrılık gibi konuları

serpiştirmiştir. Böylelikle ana tema ölüm olmakla birlikte diğer konuları da şiirinde kullanmıştır.

Denemelerinde toplumcu gerçekçilik çok fazla görülse de şiirine pek yansımamıştır. Bu açıdan şiirleriyle denemelerinin bazen zıtlık içerisinde olduğu görülür. Şiirlerinde çok fazla aşk ve ölüm temalarını görürken, denemelerinde sosyal hayat ve siyaset daha sıklıkla işlenmiştir. Bu açıdan toplumcu gerçekçi kimliğini şiirlerinde gizlerken deneme ve düzyazılarında açıkça göstermiştir. Üstelik onun toplumcu gerçekçiliği belli bir sanatçıdan örnekleme yoluyla değil edebi türlerdeki farklılığıyla ön plana çıkmıştır.

Tenekeci, kendisi eserleri arasındaki zıtlık dışında diğer şairlerle de zıtlık yaşamıştır. Bu zıtlık tam anlamıyla konu, biçim ve temadır. Kendinden önceki dönemlerin şiirleriyle yapısal benzerlik göstermediği görülmüştür. Bu sayede yeni bir biçimsel ve tematik yapıyı müjdelemiştir. Bu yapı her yönüyle özgün bir yapı değildir. Örnek aldığı İsmet Özel gibi şairlerin de daha önce başvurduğu bir tarzdır. Günümüzde çok fazla kullanılmamış olması şairi bu yönden farklı kılmıştır.

Tenekeci'nin tema zenginliği genelde bu şekilde olmuştur. Bunun dışında birkaç temayı aynı şiirde kullanarak da temayı zenginleştirdiği olmuştur. Ölüm ve yaşam, Allah ve insan gibi temalar sıklıkla bir arada kullanılmıştır. Zıt anlamlı temaları çok fazla kullanmadığı fakat örnekleme amacıyla ele aldığı da olmuştur.

İbrahim Tenekeci eserlerinde dile çok dikkat etmiştir. Dilin doğru kullanımı önemli sebeplerinden biridir. Sadece şiirlerinde değil, deneme yazılarında da Türkçe'nin doğru kullanılması konusunda sadece çok dikkatli olmamış, okuyucuyu da uyarma gereği duymuştur. Bu sadece Milli şiir ideolojisinden kaynaklı olmayıp, dilin korunması ve gelişmesi amacıyla da yapılmıştır. Bu nedenle imla hataları şiirlerinde ve denemelerinde görülmemiştir. Konu ve tema için gerekli olan devrik cümleleri bunun dışında ele almak gerekir.

Şiir her anlamda okuyucuda ve şairde his uyandırmalıdır. Bu sebeple şair ve okur şiirde sürekli anlaşma içerisinde. Okuyucu ve dinleyici de iyi bir izlenim bırakmak isteyen şiir, kuşkusuz şairin eline bakar. Bu sebeple şair ve şiir konuları işlenirken, okuyucuyu da dahil etmek gerekir. Şiir yalnızca şairinden değil taşıdığı

her anlamdan orijinal izler bırakmalıdır. İbrahim Tenekeci bu bağlamda şiir ve okuyucunun arasında en sağlam köprüdür.

İbrahim Tenekeci'nin eserleri son 20 yılda oluşturulmuş olsa da birçok yönüyle geçmişi ve geleceği kapsayacak şekildedir. Eserlerinde Türkçe'nin ve Türk dilinin dönemsel gelişmesiyle ilgili bilgiler bulunabilir. Daha önce de belirttiğimiz gibi şair için dilin düzgün ve açık kullanılması eserlerinin temel taşlarından biridir.

Son yüzyılda Türk şiirinin geçirdiği değişim ve gelişimlerin bir kısmı Tenekeci'de de görülmüştür. Özellikle dil ve üslup olarak şiiri Cumhuriyet dönemiyle paralel şekilde değişmiştir. Fakat Tenekeci'nin kullandığı dil, Türkçe'nin en yalın halidir.

Dil ile birlikte şairde değişime uğrayan bir diğer özellik ise üsluptur. Tenekeci, üslubunu eserlerinde aynı şekilde kullanmaz. Düz yazılarında bazen sert tenkitlerle bezenmiş bir üslup kullanırken, şiirlerinde genellikle yumuşak bir üslup kullanır. Aleni olarak sert bir üslubu şiirlerinde görmek çok zordur. Bu da onu Türk şiirinin en naif şairlerinden biri yapmıştır.

Üslup son yüzyılda çok büyük bir değişime uğramıştır. Bunun en önemli sebeplerinden biri edebi akımlar olmuştur. Bu akımlar eserlerin konusunu baştan başa değiştirerek yeni eser çeşitleri meydana getirirken üslupta da önemli değişikliklere sebep olmuştur. Divan şiirinde üslubun tarzı hemen hemen aynı iken cumhuriyetten sonra her akımda ve hemen her şairde farklı şekilde ortaya çıkmıştır.

Bu özellikle birlikte Türk diline ve eserlerine zenginlik kazandırırken incelemeyi de oldukça zorlaşmıştır. Cumhuriyet döneminde yetişen Mehmet Akif gibi eskiye bağlı üslup tarzını kullanan şairler yetişse de çoğunlukla Batı edebiyatının üslubunu kullanan sanatçılar çoğunluktadır.

İbrahim Tenekeci ise söz konusu üslup tarzının ikisini de kullanmıştır. Bazen bir Halk şairi edasını kullanan şair, bazen Fellini'yle konuşan bir entelektüeldir. Bu yönüyle karma üslup tarzını başarıyla kullandığını görürüz. Fakat bu onun Türk diline bağlılığını engellememiş hatta zenginleştirmiştir.

Sonuç olarak İbrahim Tenekeci, Türkiye coğrafyasında şekil ve vücut bulmuş her edebi görüşle alışverişte olan bir sanatçıdır. Kendisine belirlediği bir akım ve yol olsa da edebi literatürünü daraltmamıştır.

KAYNAKÇA

- AKBAYIR, Sıdk, *Metin Bilgisi*, Deniz Kültür Yayınları, Samsun 2004.
- AKIN, Hüseyin, Haber7, Ocak, 2012.
- AKSAN, Doğan, *Őir Dili ve Türk Őir Dili*, Engin Yayınları, Ankara 1995.
- AKSOY, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1*, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1993.
- AKTAŞ, Şerif, *Edebiyatta slup ve Problemleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1993.
- AKTAŞ, Tahsin, “Yapı ve Anlam Bakımından Türkçe ve Almandada İkillemeler”, *Türk Dili*, 539 (Kasım 1996).
- AKTULUM, Kubilay, *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yayınevi, Ankara 2000.
- BARTHES, Roland, *Anlatıların Yapısal zmlemesine Giriş*, (ev: Mehmet-Sema Rifat), Gerçek Yayınevi, İstanbul 1998.
- BRİK, Osip, “Ritim ve Sözdizim”, *Yazın Kuramı-Rus Biçimlerinin Metinleri*, (Haz: Tzvetan Todorov), (ev: Sema-Mehmet Rıfat), YKY, İstanbul 1995.
- CEM, Tezer, *Varlık Dergisi*, , Sayı: 1177, Ekim 2005.
- ÇETİN, Nurullah, *Őir zleme Yöntemi*, Őnc Basımevi, Ankara 2004.
- ÇETİŐLİ, İsmail, *Cahit Külebi ve Şiiri*, Akçağ Yayınları, Ankara (Tarih Belirtilmemiş).
- ONOğLU, Salim, “İdeolojik Őlm Algısı”, *Cumhuriyet Dönemi Türk Őirinde Őlm 1920-1950*, Akçağ Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2007.
- DİLÇİN, Cem, “Fuzuli'nin Şiirlerinde Söz Tekrarlarına Dayanan Bir Anlatım Özelliği”, A DTCF, *Türkoloji Dergisi*, 1/X (1992).
- DİLÇİN, Cem, *rneklerle Türk Őir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995.

HATEMİ, Hüsrev, *Türk Edebiyatı Dergisi*.

<http://celladimibeklerken.tumblr.com/post/54824828208/ibrahim-tenekeci-r%C3%B6portaj%C4%B1-iyi-insan-iyi-%C5%9Fair>

<http://ikidelibirkitap.blogspot.com.tr/2012/05/ibrahim-tenekeci-peltek-vaiz.html>

<http://recepterler.blogspot.com.tr/2014/04/ibrahim-tenekeci-roportajlar.html>

<http://www.dunyabizim.com/soylesi/992/ibrahim-tenekeci-ile-konustuk>

<http://www.gencdoku.com/ibrahim-tenekeci-bir-demededen-iki-denmez-1091.html>

<http://www.sevilensozler.com/oku-cocukluk-insanin-siir-halidir-diger-donemleri-ise-duzyazi-18642.aspx>

<https://1000kitap.com/kitap/son-duzluk--14723>

İLHAN, Nilüfer, Cemal Süreya'nın Şiirinde Ölüm Teması, İstanbul 2011.

JAKOBSON, Roman, Sergey Karsevski, Nikolay Trubetskoy, "Dil ve Şiir Dili Üstüne Savlar", *20. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları*, (Haz: Mehmet Rıfat), Om Yayınevi, İstanbul 2000.

KABAKLI, Ahmet, *Türk Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Yayınları, İstanbul 1983.

KAHRAMAN, Hasan Bülent, *Türk Şiiri, Modernizm, Şiir*. Büke Yayınları, İstanbul 2000.

KAPLAN, Mehmet, *Tevfik Fikret*, Dergah Yayınları, İstanbul 1997.

KAPLAN, Ramazan, "Bir Dil Hareketi Olarak İkinci Yeni", *Milli Eğitim*, 88 (Ağustos 1989).

KAPLAN, Ramazan, "Cahit Zarifoğlu'nun Şiirinde Anlam Konusunda Bazı Düşünceler", *Yeni Dergi*, 7-8 (1995).

KAPLAN, Ramazan, "Edebiyatın Tanımı, Edebiyat Terimleri", *Edebiyat Bilgi ve Kuramları*, AÜ Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir 1998.

KAPLAN, Ramazan, "Edebiyatta Dilin Önemi Nedir?", *Edebiyat Bilgi ve Kuramları*, Anadolu Üniversitesi AÖF, Eskişehir 1998.

- KARAHAN, Leyla, *Türkçede Sözdizimi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2006.
- KARAKAŞ, Turan, “Edebiyat Ortamı”, Sayı 10, (2009).
- MACİD, Muhsin, *Türk Edebiyatı Dergisi*.
- MENGİ, Mine, “Fuzuli’nin Şiirlerini Kalıcı Kılan Bazı Üslup Özellikleri”, *Fuzuli Kitabı (500. Yılında Fuzuli Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1996.
- MOUNİN, Georges, “Yeni Bir Şiir Okuma ve Dinleme Tekniğinin Doğuşu”, *Türk Dili*, 114 (Mart 1964).
- MUTLUAY, Rauf, *Elli Yılın Türk Edebiyatı*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1976.
- ÖZDEMİR, Emin, *Edebiyat Bilgileri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1990.
- ÖZMERAL, Özgür, *Cemal Süreya Şiirinde Kadın ve Erotizm*, Ozan Yayınları, İstanbul 2007.
- ÖZÜNLÜ, Ünsal, *Dilbilim ve Türkçe*, Dil Derneği, Ankara 1991/Cem Dilçin, “Fuzuli’nin Bir Gazelinin Şerhi ve Yapısal Yönden İncelenmesi”, *Türkoloji Dergisi*, 10 (1991).
- ÖZÜNLÜ, Ünsal, *Edebiyatta Dil Kullanımları*, Multilingual, İstanbul 2001.
- POSPELOV, *Edebiyat Bilimi*, (Çev: Yılmaz Onay), Evrensel Kültür Kitaplığı, İstanbul 1995.
- SAZYEK, Hakan, “Garipçilerin Türk Şiirinin İki Önemli Adıyla İlişkileri”, *Adam Sanat*, 126 (Mayıs 1996).
- SAZYEK, Hakan, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1996.
- SKLOVSKİ, Victor, “Teknik Olarak Sanat”, *Yazın Kuramı*, “(Haz: Tzvetan Todorov), (Çev: Mehmet-Sema Rifat), YKY, İstanbul 1995.
- SOLOMON, Robert C. “Ölüm Fetişizmi, Marazi Tekbencilik”, (Ed.Malpas-Solomon), *Ölüm ve Felsefe, İthaki Yayınları 1. Baskı, İstanbul 2006.*

SÜREYA, Cemal, “Folklor Şiire Düşman”, A Dergisi, Ekim 1956.

T., Baki Ayhan, “Sezai Karakoç Şiirine Anlatım Özellikleri Çerçevesinde Bir Bakış”, 9 Ludingirra, (Bahar 1999).

TENEKECİ, İbrahim, *Peltek Vaiz*, Profil Yayınları, İstanbul 2015.

TENEKECİ, İbrahim, *Tüfeksiz Hareketler*, Profil Yayınları, İstanbul, 2016.

TENEKECİ, İbrahim, *Ağır Misafir*, Profil Yayınları, İstanbul 2016.

TENEKECİ, İbrahim, *Giderken Söylenmiştir*, Profil Yayınları, İstanbul 2016.

TENEKECİ, İbrahim, *Görmeden Ölmek*, Profil Yayınları, İstanbul 2016.

TENEKECİ, İbrahim, *Güzellik Uykusu*, Profil Yayınları, İstanbul 2016.

TENEKECİ, İbrahim, *Kimsenin Kalbi*, Profil Yayınları, İstanbul 2015.

TENEKECİ, İbrahim, *Öbür Divan*, Profil Yayınları, İstanbul 2015.

TENEKECİ, İbrahim, *Son Düzlük*, Profil Yayınları, İstanbul 2015.

TENEKECİ, İbrahim, *Sürekli Kayıp*, Profil Yayınları, İstanbul 2015.

TENEKECİ, İbrahim, *Uçuş Denemeleri*, Profil Yayınları, İstanbul 2015.

TENEKECİ, İbrahim, *Üç Köpük*, Profil Yayınları, İstanbul 2015.

TENEKECİ, İbrahim, *Yeni Şafak*, Şubat, 2017.

TOMASEVSKİ, Boris, *Dize Üstüne, Yazın Kuramı-Rus Biçimcilerinin Metinleri*, (Haz: Tzvetan Todorov), (Çev: Sema-Mehmet Rifat), YKY, İstanbul 1995.

Türkçe Sözlük, TDK, İstanbul 1992.

ÜSTÜNOVA, Kerime, “Cümle Çözümlemelerinde Yüzey Yapı-Derin Yapı İlişkileri”, Türk Dili, 563 (Kasım 1998).

VALERY, Paul, “Şiirle Soyut Düşünce”, (Çev: Orhan Gürsel), *Türk Dili*, 113 (1961).

VKLOVSKİ, Viktor, “Teknik Olarak Sanat”, *Yazın Kuramı*, (Haz.: Tzvetan Todorov), (Çev: Mehmet-Sema Rifat), YKY, İstanbul 1995.

WELLEK, Rene, Austin Warren, Edebiyatın Doğası, *Yeni Dergi*, 33 (Haziran 1966).

YALÇIN, Mehmet, *Şiirin Ortak Paydası*, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir 2003.

YEŞİL, Kamil, Milli Gazete, Ekim, 2008.

YÜCEL, Müslüm, *Edebiyatta Ölüm ve İntihar*, Agora Kitaplığı, 3. Baskı, İstanbul 2007.

